

actualitatea literară

nr. 131, anul XIII

august-septembrie 2024

■ revistă a unirii scriitorilor din românia ■

■ www.actualitatealiterara.ro ■

■ **Nicolae SILADE:**
Despre problemele poeziei
și ale criticii literare

■ **Aura CHRISTI:**
„Poezia începe atunci
când zeii cad pe gânduri”

■ **Magda URSACHE:**
Cer pauză de realitate!

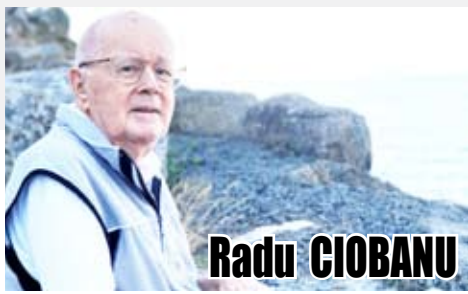
■ **proză: Constantin SEVERIN,
George DIMITRIU**

■ **cronici
literare de:**
Cornel UNGUREANU,
Adrian Dinu RACHIERU,
Gheorghe SECHEȘAN,
Radu CIOBANU, Remus
Valeriu GIORGIONI,
Ionel BOTA

Sabina Yamamoto

■ **poezie:**
Marian Oprea,
Anastasia Coste,
Alexandru Sfârlea,
Victoria Fonari,
Luca Cipolla

■ **meridiane** ■
Lucilla Trapazzo (Italia/Elveția)
Prezentare și traducere: Nicoleta CRĂETE

Radu CIOBANU

Un „demers epic”

Deoarece publică la intervale variabile, dar nici-decum mici, Silviu Guga surprinde cu fiecare nouă apariție. După *Băiatul din două lumi*, 2007, a urmat *Guvernul de memorie*, 2013, și iată că recent, după 11 ani, în 16 august, s-a lansat la Călan al treilea roman, *Incredibile iubiri*, apărut la Limes¹. Volumul a fost prezentat cu această ocazie de dl Constantin Stancu, scriitor foarte atent la evenimentele vieții literare, poet autentic, cu personalitate recognoscibilă, prezent totodată și ca prozator și critic remarcabil și, uneori, discutabil. Prezentând noul roman al lui Silviu Guga, d-sa nu s-a lansat într-o analiză de fond a cărții, - nici nu era momentul potrivit - ci a enunțat câteva considerații interesante pe tema iubirii în proza literară, cu referire la cartea în discuție, care e un roman de dragoste scris de un autor aflat de acum la o vârstă venerabilă. E un fals paradox pe care dl Constantin Stancu îl comentează în termeni de bun simț: „Există un monopol al iubirii pentru cei tineri”, - spune d-sa - „unde iubirea locuiește, mai ales, în trup. Încet, încet, cu cât te maturizezi, cu cât îmbătrânești, iubirea apare într-o dimensiune spirituală aproape greu de atins! Silviu Guga, având curajul să scrie despre dragoste la vârsta aceasta, înseamnă că a înțeles abisul iubirii!” E vorba de curajul de a înfrunta „gura lumii”, altfel, pentru un spirit imun la preconcepții, nicio vârstă nu e prea târzie pentru a înțelege și chiar a trăi „abisul iubirii”. Doar că „abisul” acesta nu e vid, ci un context specific, în care iubirea se manifestă într-o infinitate de ipostaze imprezvizibile, de la cele firești până la cele incredibile.

Este realitatea care se pare că l-a captivat pe dl Silviu Guga de vreme ce o abordează din mai multe direcții, ceea ce complică narațiunea, cum se va vedea în romanul *Incredibile iubiri*, pe care d-sa, modest, îl consideră un „demers epic”. Autorul ajunge în posesia unor însemnări de jurnal sau scrisori neexpediate (nu e prea clar), conținând epica „demersului”, în care sunt implicate numeroase personaje. Dar până a ajunge la epică, face o seamă de considerații asupra asumării calității de autor într-o asemenea situație, chiar dacă recurge pe parcurs la mici intervenții în aceste texte care nu-i aparțin. Și ajunge la concluzia că, în cazul de față, nu va fi decât un compilator. E un fel de cochetărie tactică prin care își pregătește cititorul pentru recepția a ceea ce va deveni un roman în „ramă” sau, altfel zis, un roman în roman. „Rama” e aproape la fel de extinsă ca și romanul propriu zis și narează la persoana întâi împrejurarea în care autorul ajunge în posesia textelor din care își propune să realizeze o carte. Iar împrejurarea devine ea însăși un roman de dragoste, marcată și cu o efemeră undă ezoterică: naratorul pleacă la prietenul Matei pentru a vedea niște reviste, dar înainte de plecare primește un telefon enigmatic de la o cunoștință care-l întreabă dacă are în familie sau pe cineva cu un nume care începe cu litera Z. N-avea și, nedumerit, pleacă la Matei unde o găsește pe nașa acestuia, doamna Constantina, deținătoarea scrisorilor pe care le va prelua. Or nada acestor scrisori se va releva a fi Zenovia, - inițiala Z! - bunica autoarei misterioaselor texte epistole-jurnal-memorii. Această întâlnire se va dovedi a fi, iar

pe de altă parte a deveni, câte o dragoste adulterină între Matei și doamna Constantina și între narator și Ligia, soția lui Matei.

Avem, deci, chiar din „ramă” două iubiri incredibile, dar veridice, a căror istorie începe în preambulul *Prolog prelungit* și se încheie după ultimul capitol al romanului, cu *Epilog sau, de fapt, continuarea prologului*.

Între aceste două repere se dezvoltă romanul propriu-zis care constă în reproducerea textelor primite de autor de la doamna Constantina și pe care el le citește captivat, „dintr-o suflare”, cum ar veni. E vorba de confesiunile pe care o fată de 18 ani, care nu seamănă și rămâne nenumită, aflată în plină ebuliție erotică, i le face în scris primului ei iubit după ce acesta părăsește locul. Locul e un sat ardelean din proximitatea castelului Martinuzzi, unde - ne spune în treacăt Silviu Guga, pentru a întreține tema - avusese loc în trecut o dragoste incredibilă între o slujnică și un osândit la moarte. Timpul confesiunilor e cel de prin 1920, începutul „anilor nebuni”, când, cel puțin în lumea satului, electricitatea e o enigmă iar radioul un miracol. De fapt „ce se întâmplă”, așa cum reiese din însemnările fetei? Putem distinge două planuri care se intersectează în compoziția cărții, cu o pondere la fel de mare în stimularea curiozității cititorului.

În sat își face apariția Augustin Toader, inginer cu studii la Viena, care e angajat să modernizeze localitatea cu electricitate și apă curentă. El e găzduit în familia fetei care nu e o oarecare, ci cu educație de pension francezesc. Apariția sa provoacă o adevărată tornadă erotică, întrucât se înamorează de el fata de 18 ani, mama ei și servitoarea Vetuța. Autoarea scrisorilor (e incomod să vorbești despre personaje fără nume!) face un veritabil *coup de foudre* din clipa în care omul intră în casă: „M-am convins rapid că tu ești domnul Toader și când ai urcat scările m-am dus să te întâmpin. Atunci m-am emoționat și am simțit ceva în piept și m-am prins de sânii [...] Ai vrut să te prefaci că nu observi emoția mea și gestul acela de adolescentă care a constatat că i-au crescut sânii. Nu-i găsesc scuză gestului meu de a mă ține de sânii, dar trebuie să-ți mărturisesc că atunci am simțit pentru prima oară că mă emoționez ca o femeie în fața unui bărbat plăcut. O emoție pe care n-am mai cunoscut-o și pe care intuiam bine că trebuie să mi-o ascund, dacă nu pot s-o înlătur.” Nici n-a ascuns-o, nici n-a înlăturat-o, ci a făcut tot posibilul pentru a-i reține atenția, sfidând flirtul în curs, cu Sebastian, feciorul popii. Pentru ca, în cele din urmă, să-l surprindă pe domnul Toader vârandu-i-se - la propriu - „în așternut”. Prilej pentru Silviu Guga de a se conforma actualului curent licențios care băntuie literatura și să detalieze explicit „actul”. Nu e de comentat. În același timp, mama e discretă, introvertită și nu depășește starea jinduitoare, iar servitoarea Vetuța se pare că are o tactică a ei care se va dovedi în cele din urmă câștigătoare. Silviu Guga distinge astfel în însemnările fetei trei tipuri de iubire: cea fizică, frustă și de-

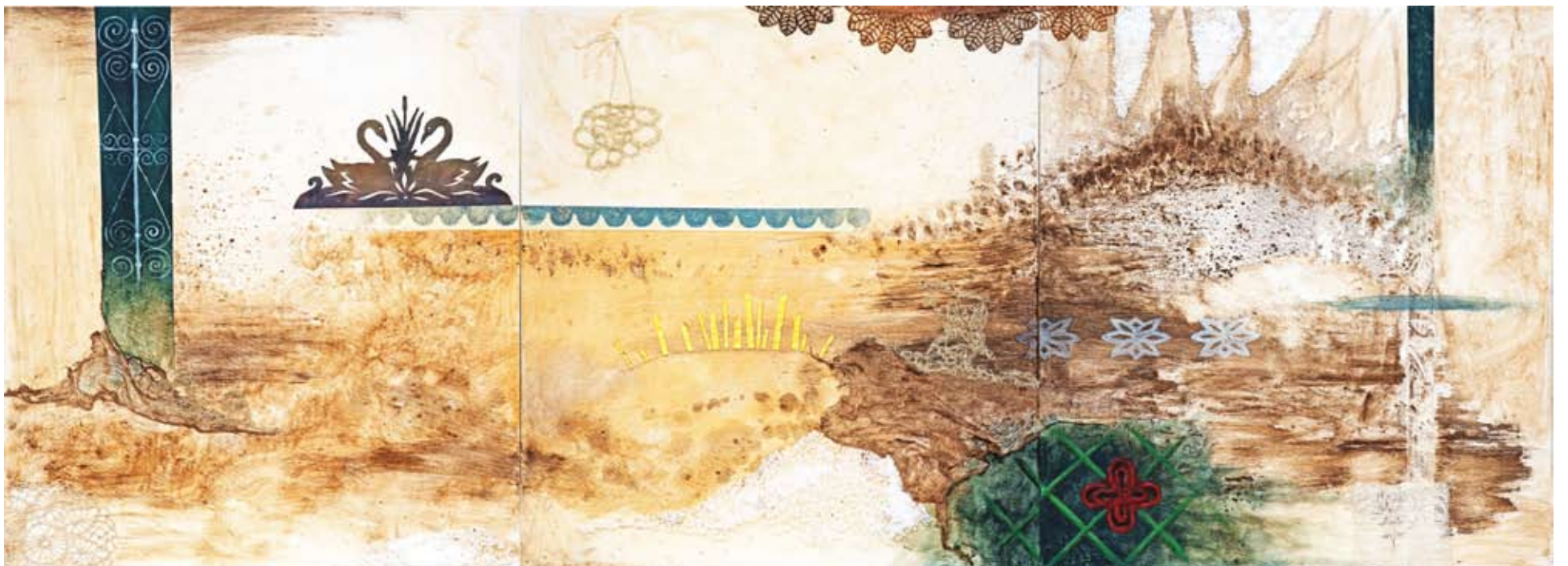
cisă a ei, cea virtuală a mamei și cea tactică, vizând perspectiva, a servitoarei, fiecare „incredibilă” în felul ei. Unduirile acestor turbulente erotice se desfășoară concomitent cu ceea ce ar fi al doilea plan al cărții, constând în lămurirea misterului Zenovia.

Zenovia e bunica paternă a fetei și a fost o temperamentală, cum a devenit și nepoata. Se povestește despre iubirea ei, care a evoluat între violență și patetism, cu un oarecare Mihaly din anturajul grofului, cu care în cele din urmă ajunge la Praga. De unde, iubindu-și satul, se îngrijește de modernizarea lui, preocupare oarecum testamentară, pe care o pune acum în operă domnul Augustin Toader. Zenovia e venerată de comunitate care e în același timp intrigată de întrebările suscitade încă de trecutul ei. Lucrurile sunt mai curând confuze decât complicate ceea ce devine evident când toată lu-

mea, de la familie la diverse personaje, încearcă să lămurească obscuritățile din viața ei și să spună ce își amintește. Chestiunea ajunge la apogeu cu prilejul parastasului ridicat în memoria Zenoviei mai ales la insistența, enigmatică și ea, a domnului Toader. Episodul parastasului e un capitol central și foarte aglomerat al cărții. Se vorbește mult la masa îndătinată și subiectele variază, de la misterul radioului, adus și el de față, la politică, se comentează încă Unirea ca act salutar și, de aici, relațiile cu ungurii, dar interesul e captat în cele din urmă de Zenovia. Toată lumea adaugă câte ceva în chestiune, dar cea mai informată se dovedește a fi Iudith, apariție nouă, fiică de cârciumar evreu și iubita lui Sebastian, feciorul popii. Ea devine revelația și senzația reuniunii, participând la slujbă și închinându-se creștinește, se dovedește totodată a fi o depozitară a celor aflate despre Zenovia de la tatăl ei și de la alții. Forța seducției sale asupra celor de față nu e doar efectul celor relatate, ci și a prezenței sale fizice, așa cum îi este evocată domnului Toader, cu o discretă gelozie retrospectivă, în scrisorile care ajung în lectura autorului *Prologului prelungit*: „Cred că era emoționată și își pusese mâinile peste piept. Tu nu-i căutai cu privirea sânii, care erau de o fragilitate impalpabilă, ci ochii ce păreau de o sclipire intensă. Nu prea puteam înțelege totuși de unde pleacă seducția pe care o răspândea Iudith. Avea un soi de amestec de stare emoțională cu stăpânire de sine, părea, în același timp, și emotivă și stăpână pe situație.” La urma urmelor, cred că Iudith, beneficiind, spre deosebire de celelalte personaje, și de un sumar portret fizic, rămâne cel mai pregnant personaj, deși, paradoxal, prezența sa e episodică și la limita plauzibilului.

Silviu Guga, de altfel, are acest dar de a produce „demersuri epice” care conțin și aspecte îndoielnice, ce devin implicit surse de interes și reflecție în plus, pro sau contra, cum se întâmplă și cu aceste *Incredibile iubiri*.

¹ Silviu Guga, *Incredibile iubiri*, roman. Limes, 2024.

„Jurnal de campanie” și experiența scrisului ca monumentalizare a libertății

Alte însemnări despre poezia lui Geo Dumitrescu

Ionel BOTA

Jurnalul... lui Geo Dumitrescu însușmează tot ce i-a putut aduce poetului nostru momentul culminant al fixării liniilor majore din creația sa consacrand, cel puțin la nivelul aparențelor non-amendabile, mimarea unei angajări mai degrabă așa-zis „sociale” decât strict ideologice. Dacă înnobilează ceva nimbul poemelor sale, acestea sunt cuvintele, „însoțitoare” în investigarea (lirică a) componentelor vieții de zi cu zi. Sugestii ale poemelor din *Jurnal de campanie* (1974) fac trimitere spre un devotament oarecum mai special, lupta pentru afirmarea deplină a limbii materne în cognitivul „limbii poeziei” (citând acum din *Streășină*, datat „noiembrie, 1968”: „O, treceți, treceți repede, neprețuiții mei/nepoți, nerude, nedușmani,/mai repede, vă rog, și nu uitați/că pururea vă-ndemn, cu tulburare,/din toată inima, în latinește,/să creșteți cât mai mari/și să zburdați în voie,/cu șase cai/și cât vedeți cu ochii,/în paranteze-nalte, de argint/și cât pe aci de transparente.”), prioritară fiind voința de regenerare expresivă. Se întâmplă, de fapt, un îndelungat proces de rafinare estetică, proces atingând un stadiu precis al gândirii intuitive și un nivel pozitivist al enunțurilor forței expresive în plină poeticitate, proceduri prin care discrete subtilități senzorial-sentimentale duc tradiționalismul interbelic, asumat de Geo Dumitrescu la începuturile carierei sale literare, într-o altfel de demonstrație a elaboratului poetic și bogăției stilistice, eul liric șarjând false debusolări dar și nefinalizate uimiri: „Dar nu e preamărit cel ce se neagă/sieși ducând mesaje licărind,/mesaje de Alături și de-Acolo/și din ceea ce loc pătruns de har/nu recunoaște. Sieși ducând prelunga/dezlegare/de adevăr, din sârmele nervoase/care-l străbat cu preistorică/și neporuncitoare lege. În Tetraclea,/perfidă îmbulzire a zorilor -/ivirea castă desfrunzind planete noi/cu patru roți, cu patru arbori, cu patru/reci neanturi pure,/în care muritorul lepădând/tremurătoare cărnuri, oase,/rămâne nepătat veșmânt,/o pelerină limpede, o pelerină/din cele mai albastre./Dar nu e preamărit cel ce se neagă...”. (Dar nu e preamărit..., poem datat „august 1968”).

Expresia poeziei care merge la esență, așa cum o practică mai toți „albatrosiștii” celor șapte numere ale celebrei reviste, până la ghilotina cenzurii, intră într-o nouă fază, așadar, aceea a prefacerii estetice, poezia lui Geo Dumitrescu din *Jurnal de campanie* imprimând un funcționalism deliberat al anti-convenționalului. Era încă o ofertă, în acei ani, pentru promoția optzecistă, când nici Nichita Stănescu nu era Nichita Stănescu, din partea poetului Geo Dumitrescu, acest lămpădofor vrând să monumentalizeze prin cărțile sale libertatea, desigur în toate nuanțele ei figurate, când se „rostește” mai cu seamă oracular, adept al mitosului textual și al insurgențelor „antipietiste” vizând recreditarea realului.

Altminteri, eul auctorial se mișcă într-o ordine controlată, ca într-o campanie având ca țintă trasee, strategii și prefaceri subtile, nicidecum zgomotoase, „ideologii” fertil-constructive, edificări în rulaj intermitent de imagini, idei, forme, de vreme ce adânci controverse sfâșie vintrele unei literaturi încă de-fazate și mult temătoare față cu autoritatea și dictatul ideologic al zilei.

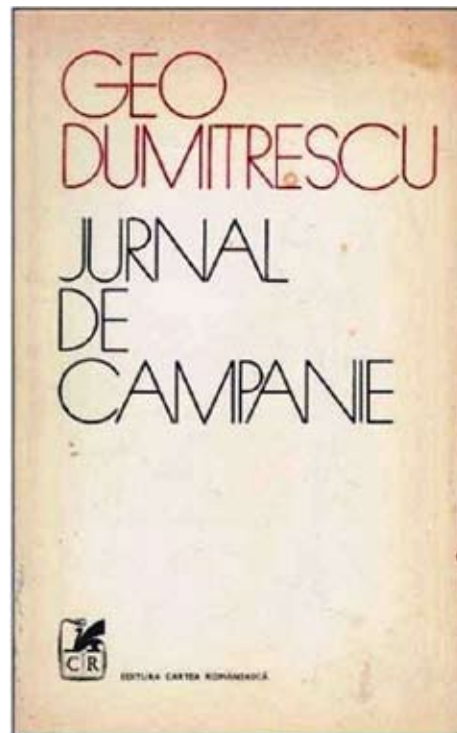
În acest *Jurnal de campanie*, „limba poeziei”, cum spuneam mai sus, a depășit faza instrumentală, devine germen propulsiv în depășirea capitolului preliminar al „problemei poeziei” (în subterană) ca „subiect spinos” („mâine va fi noapte”), serie de bruitisme la adresa temelor obsesive ale materiei, natură catalitică: „Frumoșii mei brazil încărcăți/ de albe înțelesuri umane,/mâine va fi noapte./ Năucitoare șoapte plutind/ în jurul pământului, cu urme/ de sânge și urme de speranță/ mâine va fi noapte./ Nelămurite chemări,/haotice,/ întoarse, pierdute... Mâini./ Rotunjimi calde, spre inimă./ Nopti clare, dulce frunză/ târzie.../Noapte./ Mâine va fi noapte...” (Nelămurite chemări).

Resursele poetului sunt nepuizabile, poemele sale din acest volum sunt așezate sub masca tranzitoriului, es-

tezarea capătă sensuri esențiale durabile ale unor inițieri; de-construcția evidențiind lubriful degenerescențelor omului contemporan, opune această decadere nevoii de concret integrat.

Sublimarea în cuvinte poate inspira pe cunoscătorii liricii lui Geo Dumitrescu, îndreptățiți să decodifice transpunerea subtilităților într-un program mascat al comunicării revoltei.

Dar sunt numai revolte ale sinelui abrupt din „campaniile” (absconse) ale ființialului bine temperat. Și revendicarea dreptului de a delimita „starea de poezie” de „stările timpului”: „Crescuse osul frunții gros, opac,/ o lespede de plumb, pe care viscoaleu,/ ca în tinutul Sphynkterland,/ orori gazoase. Adică „spirit” -/ dacă nu ceri prea mult/ de la un biet supus/ al sfântului Aneroid Lo-

goditorul./Se va topi în flăcări verzi? Se va/ încredința, în bubuit voios, persuasiv,/ ciocanului didactic?.../ Ori, prăbușit sub propria-i îndestulare,/ va năclăi în plumb/ întreaga germinăție a minții? -/ o baltă grea, o baltă luciferică/ de plumb...” (Greaua poartă de os, cu datarea „noiembrie, 1968”).

Descinzând direct din tinerii intelectuali interbelici, poetul nostru era un „inițiator” dinaintea de instalarea deplină a comunismului de extracție stalinistă la noi. Iar debutul său avea loc la vremea când spiritul poeziei sale se mai înverșuna să creadă într-o generație nobilă a literaturii. Crezul este al unui tânăr în care colcăie talentul și voința de schimbare; schimbarea vine dar este una mincinoasă, astfel că poetul își reordonează prioritățile și fidelitățile.

Prețuirea Omului, în lirica lui Geo Dumitrescu, a rămas sinceră, constantă, omul va fi evocat ca profet al unei sărbători așteptate; sărbătoarea, însă, nu a venit nici la 1968, anul datării majorității poemelor „jurnalului”. Dar lupta trebuie continuată (războaiele sinteticează lupte pe etape), valorile umane sunt cele obiective și durabile iar literatura trebuie să exprime sinergii spirital-artistice, mentalități și aspirații ale omului proiectat în acest orizont matricial în care până și Hölderlin vedea poemul ca o „pânguire a cântecului”. Geo Dumitrescu a rămas/rămâne pentru totdeauna convins de poezie ca o forță specială în viața societății omu-

lui. Adâncimea și consecvența acestor idei și idealuri au întreținut dinamicile genului. Aluzivitatea din *Scutire* (aprilie 1967- august 1971) nu e nici măcar „străvezie”, totul este așezat în *medias res*, o înălțare sensibilă a conștiinței eului liric prin nuanțe metaforice, în oricare condiții istorice, omul vrea obsedant și egoist lumina pentru sine, saturat de neliniștile și incertitudinile întinericului: „Mă uit prin gratii - unde e afară/ și unde înăuntru?/ Cu cât mai grea e-acolo/ mișcarea-n cerc în jurul unui blid/ decât aici mișcarea blidului înverșunat/ în jurul frunții mele?// Ia o țigară! - dac-o rupi în două,/ ai să fumezi și mâine./ Și orice rupi în două/ îți mai ajunge pentru încă o viață...// Întind o mână prin zăbrele/ spre ochii tăi tăcuți.../ Tu să nu faci la fel. Păstrează-te/ în chinul tău egal, odihnit,/ în care n-ai nevoie de batistă/ nici pentru ochi, nici pentru tâmpale...// Tu numai libertatea ai pierdut-o -/ și nu pentru vecie.” (*Scutire*).

În fapt, *lăuntru* întinericului („interiorul umbrei”) se află mai cu seamă înzăpezit în normă, în schimb „dezghețul” aduce un câștig paradigmatic, o coeziune spirituală are loc între eul, aici irascibil, și operatorul de bușeurilor imaginarii, prezentul cețos obligând răvna conștiinței artistice în a fixa coordonate într-o lume deja decrepită, ideologizată în răspăr. Resursele umanismului se văd și cu ochiul liber, mlădieri subversive vor veni din experiența scrisului literar (înnoirea conceptelor „poeticești” survenite în simulate „comentarii” marginale) iar poetul, temperament dinamizator, un erudit al genului, în același timp realist și utopian în poemele sale, visând direcții novatoare, crede neîncetat și în variantele „constructive”. Dincolo de elan metaforic și de scânteieri ale geniului său, formele așa-zicând convenționale sunt turbionate, eul liric vizează o „emulație” a idealităților, același eu vulcanizând răspicat îndoiele și ezități sau ocultând, mai degrabă, magma versului, revolta: „Întoarce-te în nevăzut, acolo/ cresc metamorfe adâncituri/ pe crestele iluziei uice/ de două ori. Nici Hermes n-ar avea/ despăgubiri mai dulci decât iuteala/ cu care ne desprindem, dus și-ntors:/ neprihănite nimburi sângerând/ sub clopote de plumb,/ sub prea vâscoase umbre, sângerând,/ întruna sângerând, în metamorfe/ adâncituri, o, iscusite Hermes!” (*Interiorul umbrei*, datat în „august 1968”).

Derizoriul devine, adesea, recitativul iar știința versului împlinește actul panoramării hiperbolice a realității. În acest mod de blurare a viziunii, în această de-construcție arhetip, sălășluiesc laolaltă regenerarea, re-edificarea.

Și un alt aspect: eul auctorial crede cu înverșunare în vremea adevăratelor înnoiri, efortul său vrea să fie contributor elucidării căii, investigația, aplicația, de-nuanțările veșnicului combatant vor conserva în „așteptarea momentului” spiritul revoltatului.

Numai că eul se mișcă, sarcastic-independent câte o dată, între esențial și accesoriu. Și o certitudine: față de aspirațiile altor colegi de „campanie”, Geo Dumitrescu refuza să creadă în sensibilizarea abstracțiilor, el căuta mai ales originalitatea pozitiv-apozitivă, paradoxul și ambiguitatea, profunzimea meditației encomiastice, substanța stilistică fără egal.

Constantin SEVERIN

Moartea cuvintelor - cel mai potrivit motto pentru capitolul erei post-umane.

În perioada în care citeam cartea „Lucrezia Borgia” de Maria Belloni, am cunoscut o colegă de la arte, Kelly Borja, și am ciocnit împreună un pahar de șampanie la vernisajul unei expoziții de la Centrul de Arte Vizuale al universității. Expunea artistul Oleg Turchin (născut la Chișinău, în Republica Moldova), cunoscut și apreciat în Dallas, lucrările sale în ulei în stil baroc sunt foarte căutate de colecționarii locali, iar Kelly mi-a spus într-o doară că i-ar fi plăcut probabil și strămoșului său, Papa Alexandru al VI-lea.

Am rămas surprinsă, știam de la Maria Belloni cine a fost acest papă care atrăgea femeile ca un magnet, pe numele său real Rodrigo de Borja, un ilustru membru al celebrei familii Borgia. Nu puteam să nu întreb ce legătură are cu Papa Alexandru al VI-lea, iar Kelly mi-a răspuns că este una dintre strănepoatele sale din cea de-a 16-a generație... Am rămas mută de uimire și am început să o privesc cu alți ochi, influențată în primul rând de cuvintele autoarei din Italia, despre „sângele impetuos al familiei Borgia, care era o combinație de brutalitate și splendoare și era liber de orice morală.”

Splendoarea era o fațetă vizibilă a noii mele prietene, dar brutalitatea și lipsa de morală se lăsau așteptate. De parcă mi-ar fi ghicit gândurile, ea m-a privit ironic și mi-a spus:

- Stai liniștită, nu-ți voi înfige un cuțit în spate, nu am motive să fiu violentă cu tine. Vechile povești despre familia mea au fost trase de păr în mod tendențios de către inamicii noștri, acea perioadă frumoasă și benefică pentru artă - Renașterea - a fost întunecată de slăbiciunile omenirii exacerbate la maximum, iar pasiunile extreme și dezinformarea au mers mână în mână. Cred că ești de acord că nici astăzi nu s-au schimbat prea multe în societate, așa spune că doar tehnicile de dezinformare și de manipulare au devenit mai complexe și mai rafinate. Iar prin fuziunea dintre om și mașină, prin mijloacele ultrarapide de diseminare în masă a unor pseudorealități, psihologia umană poate fi afectată uneori

Orășul somnambulilor

(fragment)

ireversibil, încât în curând va trebui să înălțăm orașe pentru somnambuli, în care cetățenii vor deveni doar simple instrumente controlate total, roboți umani care funcționează conform unui program prestabilit.

- Ai atins călcâiul lui Ahile în ce mă privește, să știi că eu studiez robotica, iar visul meu este să realizez roboți care să fie cât mai umani și aflați într-o interacțiune benefică cu oamenii. Cred că mi se potrivește o frază pe care am găsit-o într-un roman de Clarice Lispector: „A fi este a fi dincolo de uman”.

- Mi-e teamă că ți-ai ales un motto și un domeniu care pot avea un impact imprevizibil asupra condiției umane. Iar eu nu-ți vorbesc din ficțiune, ci din nefericita mea experiență personală. Noile tehnologii mi-au distrus o frumoasă poveste de dragoste. Fostul meu iubit, Andrew Motherwell, din Oklahoma, o copie reușită a lui Elvis Presley, dar fără ureche muzicală, a avut neșansa de a-l cunoaște la Universitatea Reading din Londra pe profesorul de cibernetică Kevin Warwick, despre care se știe că a devenit cobaiul propriilor sale experimente, intrând în pielea cu reflexe metalice a unui cyborg, probabil primul în lume. Supranumit Căpitanul Cyborg, el și-a implantat în brațul stâng un cip cu grosimea de 3 mm, având 100 de microelectrozi introduși în nervul median. Chirurgii și-au încheiat misiunea cu succes, după două ore de muncă. Rețeaua artificială din corpul savantului este capabilă să înregistreze mișcările și chiar emoțiile (sentimentele), pe care le transmite unui computer, sub forma unor impulsuri (șocuri sau durere). Un emițător/transmițător expediază mesajele nervilor către computer, prin intermediul unor semnale radio și astfel viața sa a devenit un hibrid existențial, Kevin este jumătate om-jumătate ființă online. Departele de mine și de părinții săi, Andrew a acceptat dintr-un straniu impuls să aleagă aceeași cale a înfrământării de condiția umană și în momentul în care ne-am reîntâlnit era un alt om, mai aerian și cu o indiferență amorală față de relațiile umane, cu o psihologie mai fragilă. Practic identitatea sa era modificată, sinele îi devenise tot mai friabil și vulnerabil, începuse să ducă o existență spectrală într-o lume de imagini fantomatice, aflată într-un exces de comunicare mediată, care nu face decât să accentueze sentimentul de solitudine, într-un cuvânt avea un destin digital. Iubitul meu s-a transformat într-un barbar al tehnologiei informatice, atunci când făceam dragoste realizam că el era dus cu gândurile și întreaga sa încărcătură emoțională mai mult în online și nu mai avea nicio plăcere și ni-

cio dorință reală de comuniune, adesea purta niște ochelari mari, ciudați, prin care era conectat cu ochii bionici direct la realitatea virtuală, iar mâna sa stângă era captușită cu o învelitoare metalică, plină cu fire și mici rozete rotunde sau pătrate.

Andrew pur și simplu nu mai poate ieși din jocul video în care a fost capturat. Deși a fost primul bărbat pe care l-am iubit și l-am rugat în genunchi să renunțe la drogurile noilor tehnologii, dar fără niciun rezultat, acum nici măcar nu mai doresc să știu ceva despre el, mi se face greață doar când îi rostește cineva numele, iar ultimele sale mângâieri având răceala noilor aliaje din lumea noastră, îmi provoacă coșmaruri.

Mărturisesc că povestea lui Kelly Borja, fata cu fața ovală și cu ochi de un verde de China profunzi și ireal de frumoși, m-a tulburat puțin, mai ales că mi-am amintit că aceste „îngrijorări etice” au fost împărtășite și de Michael Heim în cunoscuta sa carte, „The Methaphysics of Virtual Reality”, pe care o citisem în Patan. În acest context, Heim este de părere că amestecul sinistru dintre om și mașină reprezintă o față a evoluției societății și mentalităților noastre. Prin crearea organismului cibernetic, cyborg, energia vieții organice încetează să mai inițieze „gesturile mentale”, iar „existența on-line este în mod intrinsec ambiguă, o masivă pierdere de inocență are loc în timp ce rețelele de comunicare digitală proliferază”. Pe măsură ce cultura on-line se dezvoltă geografic, simțul comunității scade și,

ca să continuăm ideea lui Mike, putem aprecia că societatea civică se transformă radical, devenind tot mai spectrală. Michael Heim ne avertizează: „un sat internațional global, alimentat cu o accelerată competiție și condus de informație, poate fi locul unor barbarii fără precedent”. Profesorul Nadin vituperează și el la cursuri, cu glasul sugrumat: „Mașinile au înghițit istoria!”.

În ce mă privește, nu sunt deloc îngrijorată, viziunea mea și a companiei „Hanson Robotics” (dar și a cercetătoarei Cynthia Breazeal, de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts, cea care a lansat ideea roboticii sociale) nu e centrată pe dezvoltarea conceptului de cyborg, pe fuziunea dintre om și mașină și pe destinul digital, noi încercăm doar să perfecționăm și să umanizăm mașina, ca ea să fie într-o comuniune benefică și aducătoare de bucurii cu omul. Noi nu ne atingem de zestrea noastră nativă, nu dorim să ne îndepărtăm de ceea ce suntem cu adevărat din toate timpurile, încercăm doar ca un robot precum Sophia să devină un alter-ego al nostru, chiar dacă nu e alcătuit din sânge, nervi, carne, piele și oase. A nu mai putea fi ceea ce ești cu adevărat, iată începutul non-vieții.

K.

A mă ține cineva de mână, ca în copilărie, iată bucuria la care visez acum. Sper ca unul dintre cititorii acestei confesiuni să pună cartea deoparte și să mă caute, ca să mă țină de mână.

Orice poveste de comuniune umană începe cu căldura unei mâini, iar eu nu pot să scriu fără să-mi imaginez degetele calde și fine ale cititorului meu. Nimeni nu știe că eu, de fapt, am trei mâini, una cu care gândesc și visez, alta cu care desenez, calculez și construiesc roboții mei, și a treia cu care iubesc, ultima fiind invizibilă. Mâna aceasta conține pe epiderma sa toate focarele de iubire ale universului, de la torenții cu lavă fierbinte ai pasiunii la vibrațiile polifonice ale iubirii îngerești.

Cititorule, dă-mi mâna ta delicată din hârtie velină, mai diafană și mai străvezie ca irealul și imaginația mea, mâna cu linii indescifrabile izvorâte din capilarele și sensurile morții (toată viața am învățat să iubesc moartea, dispariția ei ar transforma lumea într-un infern), mâna tatuată cu literele născute și nenăscute ale acestei povești în care vreau să dispar, cu buzele uscate de setea invizibilului.

Tot ce e mai important se întâmplă în lumea invizibilă.

Nina CERANU

Doru Arăzan

Prieten vechi de peste 40 de ani! Nonconformist! Retractiv. Singuratic. El și crezul lui de a dăltui în piatră și lemn scara devenirii lui ca artist. Asemenea lui Brâncuși.

Omul în santuarul lui de creație. Înconjurat de piatră și lemn.

În fiecare trunchi de copac vede un posibil act de creație. A urcat fiecare treaptă mereu, ca un ardelen ce este. De la Bărăteaz în Montparnasse! De la portrete, la lucrări 3D. Și i-a ieșit! Se vede că-l iubește Dumnezeu pe acela care, cu smerenie, și-a căutat locul și timpul de a se arăta lumii! Expoziția pe care tocmai am văzut-o, dau știre curioșilor și iubitorilor de artă că mă aflu în fața unui artist care a câștigat pariul cu arta! Trei încăperi, în pavilionul Bastion-Maria Tereza, pline ochi cu lucrări de cea mai înaltă

clasă, sculpturi și grafică, stucturate pe tematici chiar de Doru Arăzan. Căci cine știe mai bine decât el ce valențe are fiecare stare în parte. Lemn, metal, hârtie, într-o armonie regăsită în făptura artistului.

Poet, dramaturg, grafician și sculptor, tată, soț, socru, de două ori, și bunic! Omul de la Bărăteaz! Cultivator și vânzător de anemone, de frezii. Omul cu sere! Către Parnas a trecut prin Piața 700 și Doru Arăzan. Cel care și-a crescut copiii în cultul muncii și al performanței.

Vernisajul, la care n-am ajuns, a fost un spectacol. Lume multă, invitați, prezentatori de elită: Gabriel Kelemen, Dan Ungureanu, Mihai Olteanu și alții.

Muzică, surprize. Președintele Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, împreună cu doamna domniei sale, doamna profesoară Emilia Ungureanu. Și, cireașa de pe tort, sărbătoritul a recitat una din poeziile sale, dedicată Anei, soția sa.

Pe ecranul vieții lui se va rula, rotindu-se, cea mai importantă lucrare a vieții lui!

Când El Camino se transformă în personaj inițiativ

Radu A. CERNĂTESCU

Eclectic și greu de fixat în tipare, cel mai recent roman al scriitorului și jurnalistului reșițean Marian Apostol poate fi citit pe mai multe paliere semantice, ca un jurnal de călătorie, roman de dragoste sau ca un roman psihologic. O scriere polisemică, așadar, care își invită cititorii încă de la secvența liminară să descopere sub voalul de falsitate erotică, gen Sandra Brown, diferite chei de lectură, în funcție de orizontul de așteptare și de înțelegere al fiecăruia dintre noi.

O narațiune polisemică, așadar, care își întâmpină cititorii cu referiri simbolice și cu delicii textuale pentru a le spune ceva mult mai profund, că esența vieții a fost și rămâne un drum de la cel care am fost la cel care visăm să fim.

În contextul acestei construcții polisemice, autorul apelează ades la glose explicative și trimiteri erudite, proza lui Marian Apostol devenind un act de curaj în contextul peisajului literar de azi, mizând pe lecturi prea puțin consumate de proza de la noi. De exemplu, apar citați în roman Dante, Cântecul lui Roland, până la Sadoveanu și Umberto Eco!

Determinant pentru crearea acestei referențialități inițiatice este însă subiectul ales de prozator, un pelerinaj pe Camino de Santiago de Compostela, drumul devenit prin ilustrele lui referiri (autorul amintește doar de Dante, Hemingway și Coelho) un topos al literaturii spirituale și un catalizator al multor deveniri. Nu întâmplător, Dante, la care autorul face trimiteri ades, îl întâlnește la intrarea în Paradis pe acest Sf.

Iacob de Compostela, patronul spiritual al celui mai mare pelerinaj creștin, amintindu-ne astfel că *peregrinatio* nu înseamnă doar peisajul exotic al călătoriei exterioare, ci este și ilustrarea unei imersiuni interioare, o coborâre în bolgiile infernului care există în fiecare din noi, urmată de necesara ascensiune și regăsire a luminii pierdute de om la alungarea lui din Rai. Pe drumul acestei împliniri pleacă și cei doi eroi ai cărții, Victor și Maria, care exersează coborârea (clasicul *descensus ad inferos*) printre spaime, demoni și renunțări, pentru a se bucura fiecare în felul său de izbăvitoare înălțare *ad superos*, la lumină, la demnitate și curaj. O *renovatio*, așadar, o înnoire spirituală din care Sf. Augustin a făcut în *Confesiunile* lui metafora unei întâlniri cu acel *homo interior* care va fi mereu semnul remanentei divinității în om.

În căutarea acestei transcendente izbăvitoare pleacă eroii acestui roman polisemic, care ține să ne arate că drumul spre Cabo Finisterre, considerat cândva de pelerini capătul lumii, este metafora unei vieți de căutare. Se întâmplă crime, apariții fantastice, îngenuncheri și beții pantagruelice pe acest drum, dar ele nu sunt decât încercările prin care trebuie să treacă orice erou ce caută să învingă balaurul din el și să se arate mai bun, mai frumos, ca un fel de superlativ al său. Și așa cum Victor și Maria se întâlnesc la final pentru necesara întregire, la nivel ființial, cei doi se întâlnesc fiecare în parte cu superlativul lui, arătându-ne cum drumul i-a făcut mai curajoși, mai demni, mai increzătorii în cei din jur și, prin ceilalți, mai apropiați de Dumnezeu. Căci, să nu uităm, spune Levinas, Celălalt este doar un nume al lui Dumnezeu.

Din această perspectivă filosofică, o experiență pe Camino devine, prin întâlnirea cu o multitudine de limbi, rase și indivizi, nu doar un turn Babel, dar mai ales un templu profan în care funcționează o transcendenta non-idolatră, cea care are ca obiect și căutare un superlativ ființial. Această transcendență non-idolatră, eminentă interioară, devine în carte semn că drumul spre Compostela este deschis nu doar misticilor, dar și celor profani. Sub voalul de falsitate al unei iubiri oarecare, deloc absolute, dar care trimite prin forța și încăpățănarea cu care se manifestă la mitul imperativ al refacerii hermafroditului original, experiențele prin care trec cei doi protagoniști devin exemplare pentru acest timp de căutare pe care îl numim viață. O viață în care drumul este când simbolul unei inițieri, când al unei orbecări cu ochii deschiși. Noroc cu literatura crescută în marginea cultelor de mistere, cea care, de la *Odissea* lui Homer și până la *Comedia* lui Dante, a păstrat un arhetip inițiativ, amintindu-i mereu omului că dru-

mul poate fi o scurtătură între pretextul care suntem și exemplaritatea unei desăvârșiri. În lumina acestei referențialități ilustre, înțelegem de ce romanul lui Marian Apostol, intitulat simbolic *Până la capăt*, are 33 de capitole și 330 de pagini, o evidentă trimitere

la arhetipul formativ al tuturor scrierilor inițiatice care este *Comedia* lui Dante, cu 33 de cânturi pe fiecare dintre cele trei paliere tematice: Infernul, Purgatoriul și Paradisul.

Sunt multe alte trimiteri la fel de simbolice la arhetipul dantesc. De pildă, romanul începe într-o „noapte agitată”, după „un somn lung cât o moarte” (p. 11), ca o trimitere la rătăcirile lui Dante prin *selva oscura*, cele care nu sunt decât o metaforă a instinctelor primare ce îl stăpânesc pe pelerin înainte de coborârea lui expiatoare în întunecatul subconștient. Și, inevitabil, romanul se încheie în lumină, „sub lumina enigmatică a catedralei Sfântului Iacob” (p. 337), ca un semn că desăvârșirea înseamnă o ascensiune de la întunericul simțurilor la lumina spirituală, cea care este în cazul protagoniștilor lui Marian

Apostol, „capătul” devenirii lor. Nu la urmă, autorul amintește că orice parcurs inițiativ are nevoie și de un ghid, de un Vergilius personal, căluza care e menită să te povățuiască atunci când pierzi drumul cel drept. Folosind un artificiu desprins din proza fantastică, acest ghid spiritual este în romanul autorului reșițean spiritul Sfântului Iacob, un fel de personificare a drumului și de transformare a lui în personaj și a personajului într-un *genius loci* ce îi însoțește pe protagoniști și îi ajută să treacă peste momentele de campană și îndoieli.

Știm că Reșița este cunoscută ca „orașul cu poezi”, dar iată că după ce mișcarea poetică a început să se mute în cer, o școală nouă, de proză, se naște la poalele muntelui Semenici. De la regretatul Gheorghe Zințescu, până la Dorina Sgaverdia și la mai nou sositul Marian Apostol, această școală promovează cu precădere romanul inițiativ și pune în curbura afectivă a prozatorilor reșițeni scrieri uitate ale unei tradiții aparte. Din păcate, această proză este prea puțin gustată și vizitată de critica noastră de întâmpinare, care dovedește că nu are instrumentarul hermeneutic necesar unei apropieri interdisciplinare și nici acces la palierele profunde ale unei scrieri polisemice, rămânând captivă pe palierul estetic al literaturii, și cel mai superficial. Iată de ce școala reșițeană de proză nu a produs statui, rămânând marginală în acest peisaj postmodern, căutată fiind doar de cititori specializați și, neapărat, cu lecturile la zi din Dante *et comp.*

Marian Apostol, *Până la capăt* (roman), Editura Hoffman, Caracal, 2024, 337 p.

Din nou despre poezi - poezie

■ Continuare din pagina 2

Noi îi cunoaștem - în mare - și celelalte volume de versuri: *Lumini târzii*, 2016, *Picături de rouă*, 2017, *Prezentul continuu*, 2017. Din acestea - dar și din volumul de debut: *Dreptul la demnitate*, 1978 - s-a născut, în anul 2018, antologia *În regatul Luminii*. Acestea li se adaugă, în 2019, *Acasă, aproape de cer*, iar în 2022 - mai aproape de noi... - *Cireșe amare*. Cu toate că opera și autorul ne sunt bine cunoscute, am simțit nevoia să apelăm la prefațatorul (prefața intitulată *Un altfel de alfabet al inimii*), având în vedere competențele dumisale: „Oscilația între o poezie a asensibilului și o poezie care se desface, prin decantare spirituală (s.n.), din chingile realului oglindește suportul cultural, ușor de sesizat..., în scopul optimizării ideatice a mesajului.” (În cadrul aceleiași aserțiuni, Mircea Bârsilă face aluzie și noiciana *închidere care se deschide*).

Temele poeziei lui Dan Drăgoi sunt unele excesiv lirice-și-campestre: satul, casa, părinții, copilăria. „Declarații de dragoste pentru vatra natală, pentru femeia care l-a adus pe lume, pentru femeia cealaltă, care i-a adus pe lume copii, pentru oameni, pentru viață. Și, mai presus de toate, pentru Dumnezeu” - zice poetul Ștefan Mitroi. Dar nici Dumnezeu nu lipsește din „inventarul liric” al poetului Dan Drăgoi: „Doamne, Te pot lua pe genunchi/ să Te legăn atunci când plângi,/ Doamne, pot un cântec să-Ți cânt/ despre iernile aspre și lungi/ Doamne, pot să-Ți scriu un poem de iubire,/ Pot să plâng cu Tine pentru fericire...” (*Doamne*).

Este absolut remarcabil gestul poetului: când alții *aud materia plângând* (George Bacovia), nu e un lucru „de apucat” să poți remarca în univers „plânsul lui Dumnezeu”. Deși până la urmă și aceasta este o metaforă prin excelență, fiindcă Dumnezeu - în cerul/realitatea Sa veșnică - este atât de echilibrat încât nu are nevoie să plângă. (Doar Fiul, de două ori în Evangheli, a fost surprins plângând: la mormântul lui Lazăr și pentru soarta Ierusalimului. Iar în Grădina Ghetsimani, sudoarea i S-a prefăcut în „lacrimi” - picături mari - de sânge.) Remarcabil-su-

gestivă este și concepția grafică a copertei (semnată Dan Pavel): o inimă ale cărei artere sunt manevrate, ca în teatrul de păpuși, de degetele unei mâini.

Dedicată soției, cartea lui Dan Drăgoi, *Alfabetul inimii*, este, așadar, una care merge *drept* la inimă, de la inimă la inimă: „Tu ai făcut din inima mea/ Țărână mistuită de foc/ Rug aprins tu ai făcut din ea/ Stea pierdută, fără de noroc” (*Alibi*, poemul liminar). „Cine să mai plângă/ inima frântă a mea?/ Umbra florilor/ a-ntunecat ultima stea.” (*Numai tu*). „De sânge sunt zările, doamnă/ Iar luna zâmbeste de sus,/ Năframe se flutură-n toamnă,/ Nimic nu mai are apus.” (*Zona interzisă*). Dacă totuși „suferă” de ceva, poezia lui Dan Drăgoi suferă de prea mult suflet, sau inimă. Fiindcă alfabetul inimii trebuie și el citit/interpretat în vreun fel. Și cea mai potrivită *lectură* a unei asemenea cărți este dragostea: se cere citită cu sufletul. Cum ar zice (a zis) și Marin Sorescu: „Iar fata aceea, iată./ Se uită la mine cu sufletul...”

Cărți primite la redacție:

- Alexandru Petria: *Triaj prin sînge și valuri*, Editura Tribuna, 2024;
- Menuț Maximilian: „Lecturi - o perspectivă subiectivă”, Caiete Silvine, 2024;
- Mihai Posada: „Cartea întâmpinătorilor”, Editura Limes, 2024;
- Pr. Ionel Rusu: „Sfinte simplități”, Editura Ecou Transilvan, 2024;
- Mihaela Oancea: „De-a viața”, Editura Limes, 2024;
- Nicolae Sârbu: „Poezia, prin labirintul unei imposibile definiții”, Limes, 2024;
- Camelia Monica Cornea: „Buza hoinară a morții”, Editura Aranca, 2024;
- Moaen Shalabia: „Mergi la mare, dragostea mea”, Editura Moroșan, 2024;
- Firuț Mihuț: „Reverberații”, Editura Giroc, 2024;
- Armanda Filipine: „Biblioteci de zăpada”, Editura Giroc, 2024;
- Valeria Bilț: „blestat a fi oricare”, Editura Actaeon Books, 2024.
- Caiet de atelier: „Legătura între generații”, Editura Charmides, 2023;
- Livia Ciupercă: „de două ori zece”, Editura Timpul, 2023;
- Tudor Gheorghe: „Viața nu e o dare de seamă”, Editura ECreator, 2021;
- George Nina Elian: „Grația cu care moare o frunză”, Editura Hoffman, 2023;
- George Nina Elian: „Nimic altceva”, Hoffman, 2022;
- Ioan Matiuț: „contraatacul de panică”, Editura Tracus Arte;
- Marian Boboc: „str. bețivilor. poeme de iubire”, Editura Fundației Alfa;
- Gheorghe Jurma, Erwin Țigla: „Oțelu Roșu - Valea Bistriței: Viziumi”, Banatul Montan;

Simboluri esențiale în poemul Luceafărul, de Mihai Eminescu

Gând purtat de dor

Porni Luceafărul. Creșteau/ În cer a lui aripe./ Și căi de mii de ani treceau/ în tot atâtea clipe/ Un cer de stele dedesubt./ Deasupra-i, cer de stele./ Părea un fulger ne'nterupt./ Rătăcitor prin ele./ Și din a chaosului văi./ Jur împrejur de sine./ Vedea, ca-n ziua cea dintâi./ cum izvorau lumine./ Cum izvorând, îl înconjur./ Ca niște mări, de-a 'notul./ El zboară, gând purtat de dor./ Pân' piere totul, totul. (12)

Cu această strofă începe călătoria fabuloasă a Luceafărului înspre Demiurg, origini, misterele creației. Pe măsură ce Luceafărul „face primii pași” înspre izvoare, „îi cresc în cer a lui aripe”. Să spunem, așadar că, pe măsură ce aripile Luceafărului prind contur, el se desprinde de materialitatea lumii, apropiindu-se tot mai mult de nivelul superior, cel spiritual: „Aripile sunt, înainte de orice, simbolul zborului, adică al ușurării, al dematerializării, al eliberării – fie aceasta a sufletului ori a spiritului – de trecere la corpul subtil” (A. Ch., DS, p. 17)

Din cele mai vechi timpuri, „cei vechi” au considerat că **sufletul** „zboară”. Și nu este vorba aici doar de cei „plecați pentru totdeauna pe celălalt tărâm”, ci și de „intermediari”, cei care fac legătura între cer și pământ, între oameni și zei: „...zborul sufletului și acela al șamanului țin de același tip de «aventură», semnificând depășirea obstacolului **greutății terestre** (s.n.)” (A. Ch., DS, p. 17)

Mai mult decât atât, zborul în sine nu este o „rutină” a celor aleși, un dat, ori „noroc”, cum mai numesc oamenii astfel de destine, menite să refacă legătura dintre cer și pământ. „Zborul” înspre tărâmurile zelor este, în toate mitologiile, o **inițiere**: „În absolut toate tradițiile, aripile nu «se iau» («se primesc»), ci se câștigă, cu prețul unei educații inițiatice și purificatoare, nu rareori extrem de lungă și, în același timp, periculoasă” (A. Ch., DS, p. 17).

Este „limpede”, din nou, că acest „zbor” se referă, din nou, în toate ipostazele mitologice, la Lumea Nemuririi: „Lejeritatea accederii la zbor este proprie nemuritorilor taoiști, care pot, astfel, să atingă In-sulele Nemuritorilor” (A. Ch., DS, p. 17).

Zburând spre un univers căruia, în fond, îi aparține, Luceafărul îl va și „cunoaște”. A face parte dintr-un univers nu înseamnă neapărat și „aproprierea” sa. Asumarea presupune, poate în primul rând, un efort **cognitiv**: „Aripile indică, în plus, faptul că **de cunoaștere** (s.n.): «cel care înțelege are aripi», precizează un Brahma” (A. Ch., DS, p. 17).

Luceafărul părăsește, treptat (definitiv?) lumea terestră, asumându-și-o (pentru totdeauna?) pe cea spirituală: „În tradițiile creștine, aripile semnifică mișcarea aeriană, lejeră, și simbolizează **pneuma, spiritul**.” (A. Ch., DS, p. 17).

Inclusiv tradiția creștină (aceea care, în definitiv, le subsumează și le sublimază pe toate) atrage atenția asupra semnificațiilor de natură **spirituală** pe care le presupun **aripile**: „A poseda aripi (în tradiția Biblică, n.n.) înseamnă (...) a părăsi nivelul terestru, pentru a accede la cel celest.” (A. Ch., DS, p. 18).

Simbolurile ancestrale transmit ideea că a avea aripi (fie aceasta în vis, în plan imaginar, etc.) se identifică, în același timp, cu dorința puternică, irepresibilă de a depăși statutul uman: „Aripile ar exprima, așadar, o înălțare spre sublim, un elan pentru a **transcende condiția umană** (s.n.). Ele constituie atributul cel mai caracteristic al ființei divine și al **ascensiunii sale spre regiunile uraniene** (s.n.)” (A. Ch., DS, p. 18).

Zborul Luceafărului este, așadar, dincolo de orice îndoială și de orice dubiu, unul **sacru**; „Simbol al înălțării, aripa este un atribut divin sau un semn al aspirației către sacralitate (Doina Ruști, Dicționar de teme și simboluri din literatura română, p. 54)

Următoarea dimensiune pe care o traversează Luceafărul este cea **stelară**: „Un cer de stele dedesubt, / Deasupra-i, cer de stele”. (s.n.)

De altfel, un prim simbol pe care îl comportă steaua este chiar acesta, al ascensiunii spre înalt, spre eter. Să remarcăm, de asemenea, imaginea impresionantă a dimensiunilor universului. Azi știm că **o stea** înseamnă un sistem planetar, „conținând” mai multe planete, și mai cunoaștem și teoriile de „ultimă oră”, potrivit cărora ar exista nu doar un singur univers, ci mai multe, fiecare cu „cerul său de stele”. Nu ne rămâne decât să ne înclinăm în fața intuițiilor colosale ale lui Eminescu: „Steaua este, de asemenea, expresie a simbolismului, foarte răspândit, a ascensiunii la Cer printr-o **poartă strâmtă**: interstițiul dintre cele două niveluri nu se lărgeste decât preț de un minut, la dimensiunea unei **stele** și eroiul (sau inițiatul, șamanul etc.) trebuie să profite de acest timp paradoxal pentru a pătrunde în Lumea de Dincolo” (A. Ch., DS, p. 417).

Fiecare stea, așadar, pe lângă care trece Luceafărul reprezintă o lume, un cosmos. El reface drumul creației originare, înfățișând, în același timp, o „radiografie” a tuturor creațiilor, de la începuturile Lumii: „De culoare roșie, anunțând renașterea perpetuă a zilei (**principiul eternei reînnoarceri**), ea este simbolul **principiului vieții, înseși**” (A. Ch., DS, p. 418).

În același timp, **steaua** este o **călăuză a Luceafărului** în drumul spre sursele creației: „Steaua este, de asemenea, teofanie, o manifestare a lui Dumnezeu în noaptea Credinței, pentru a-l feri de orice obstacole ale drumului care conduce creatura spre Creatorul ei. Ea lucrează nu doar în cerul fizic, ci în chiar sufletul

viviani Eugen Dorcescu

Miozotis

Mirelei-Ioana

Spunea, cândva, sublimul Calderón
(În care veac, mileniu sau eon?),
Spunea-n viu grai, vedenie sau scris
Că viața omenească-i doar un vis.

L-am fost crezut? Sau nu l-am fost crezut?
Mă-ntreb dinspre sfârșit spre început.

Corabia-mi, trecând din val în val,
Se-apropie, treptat, de cellalt mal,
De țărâmurii tărâmului promis.
Ah! Lungul drum n-a fost decât un vis.

Adorm pe brațul tău, Miozotis!

(18 Martie 2023)

omului, întunecat de pasiuni și cufundat în noaptea simțurilor” (A. Ch., DS, p. 419).

Se înțelege că, având drumul „presărat” cu stele, Luceafărul va fi primit semne că este „pe drumul cel bun”: „Vehicul al sufletului, întrupare a ingerilor care au vrut să rămână pe pământ sau pereche astrală a ființei, steaua reprezintă un semn divin și un mod de comunicare între cer și pământ” (DR, DTSL, p. 363).

Să nu uităm, de asemenea, de ce anume face Luceafărul această călătorie. El vrea să devină **om**, un om la fel ca toți oamenii, ori **steaua** a fost, dintotdeauna, „un far călăuzitor”, ca să spunem așa, al destinului uman: „Ca lumini ale cerului, stelele simbolizează **spiritul și sunt considerate în popor drept călăuze ale oamenilor** (s.n.) și simboluri ale destinului individual” (IE, DSAC, p. 179).

Dar Luceafărul „părea un fulger ne'nterupt”. Poate că drumul Luceafărului nici nu este „atât de întâmplător” cum pare la prima vedere, „iscat” de simplele dorințe ale fetei de împărat. Din timp în timp, în marile sisteme mitologice și religioase ale lumii, Divinitatea își aduce aminte de oameni, și mai ales de greșelile și păcatele lor, pedepsindu-i cu câte un fulger: „Având **cerul ca loc predilect de manifestare, fulgerul, tunetul și trăsnetul sunt arme în mâna puterii divine, folosite împotriva diavolului, duhurilor rele sau oamenilor păcătoși**” (RA, DST).

Apariția **fulgerului** pe cer înseamnă, în același timp, o **reordonare** a lumii. Văzând atâtea rele, atâtea neazuri, Divinitatea „se decide”, uneori, să facă dreptate în lume, prin intermediul **fulgerului**: „în consecință, legendele nareză că Dumnezeu este săcâit zilnic de duhurile rele, pe care caută să le pedepsească; atunci când mânia sa ajunge la culme, toată natura se răvășește: cerul se acoperă de nori negri, se dezlănțuie furtuni, iar duhurile necurate fug să se ascundă în mare grabă; se spune că atunci tună și fulgeră.” (RA, DST)

Un cuvânt-cheie al fragmentului este **dorul**, Luceafărul fiind mânat de acesta: „El zboară, gând purtat de dor”. **Dorul** este „o entitate lingvistică” extrem de complicată, analizată pe îndelete, printre alții, de Constantin Noica. Nu ne vom opri foarte mult asupra sa, dar vom reține că de „conceptul” de **dor** este legată noțiunea de **iubire**. Să înțelegem, așadar că, așa cum este ea înfăptuită, **creația** nu este completă, în absența iubirii? Că perfecțiunii absolute din ceruri îi lipsește tocmai această dimensiune atât de omenească, și anume, **iubirea** (?): „**drumul dorului este în fapt distanța care desparte visul erotic de împlinirea sa: deci nu este vorba de o distanță concretă și neapărat mare, ci este o reprezentare ideatică, configurată mintal, depărtarea fiind existentă și dramatică în cazul că îndrăgostiții se află în cadrul aceleiași colectivități umane; drumul dorului este practic un simbol, o călătorie inițiativă, o expediție în căutarea și aflarea unei noi personalități a omului, îmbogățită printr-o experiență erotică**” (RA, DST).

În textul ceremonial de înmormântare i se cere „dalbului de pribeag” să își „trimită dorul înapoi”. Un suflet care își lasă **dorul** în lumea de aici este, în viziune arhaică, un potențial pericol, putând tulbura oricând liniștea „celor de aici”: „...**lumea de dincolo este fără dor, deci fără compasiune, rece; dorul rămâne celor în viață, este lăsat moștenire acestora, ca să nu-i uite pe cei morți**” (RA, DST).

Or, Luceafărul este purtat, în periplul său, tocmai de **dor**. Este limpede, și din această perspectivă, că el va călători în Lumea Cealaltă, în Împărăția Morților și în Regatul Divinității.

Remus V.
GIORGIONI

„Dacă ambele există, nu doar lumea omului, ci și și lumea lui Dumnezeu, atunci ele nu pot ființa separat, complet rupte una de alta: trebuie să se afle undeva o poartă întredeschisă între ele...” (Gabriel Chifu, s.n.); „Să crezi în nemurire e, până la urmă, lipsit de generozitate.” (Irina Petraș)

Despre exitus ca dare în primire (sau expiere). Conștiința morții

Vorbim mereu despre moarte, vrute și nevrute (ne dăm cu presupusul); dar realitatea crudă este că nu știm (mai) nimic despre subiect, odată ce nimeni nu s-a întors de „acolo”... Moartea este cu precădere subiect preferat al poezilor și al filosofilor. Sau – cum glumeam adineauri cu un prieten poet – este apanajul poezilor adevărați, care mai toți au murit de tineri. Dar prilejul acestui articol mi l-a oferit „evocarea” lui H.V. Pătrașcu (nume pe care-l așteptam de mult să revină în „România literară”): evocare care este ea însăși un excelent eseu despre moarte și morți exemplare. Iată-l pe autorul nostru – cel al recenziei cărții dlui Liiceanu, *Exitus* – cum cade de ușor și frumos el însuși în metaforismul morții. Și zice așa: „În lumina sfârșitului, viața însăși pare că-și schimbă direcția ca o apă aureolată de un crepuscul din amonte. Finalul pare să fie finalitatea însăși a vieții, predestinat dintru chiar începutul ei.” (Vai, ce exprimare poetice; probabil că în sufletul său eseistic dl Pătrașcu ascunde un poet reciclat.)

Din păcate – în realitate, nimic mai fals: nu toate lucrurile frumoase exprimate sunt și adevărate. După câte înțeleg eu sensul acestei fraze, moarte („finalul” vieții) ar reprezenta însăși finalitatea, scopul ei. Dar s-ar putea ca viața actuală să se continue într-una mai înaltă și mai bogată, iar atunci moartea nu poate fi scop în sine, ci doar o poartă; mai mult decât prohodul în sine, pomnirea, sau suma acelor cunoștințe ritualuri „de trecere”. Dar iată că eseistul trece subit la „conștiința morții”: moartea cioraniană. Și zice filosoful tânăr – în cartea sa de debut, *Pe culmile disperării*: „Distanța dintre un om care are conștiința morții și cel care nu o are este mai mare decât aceea dintre o stea și un scuipat” (...) Iată un excelent *trouvaille* filosofic, unul dintre apoftegmele care l-au făcut celebru pe filosoful de la Rășinari. (În fața căruia se extiază toți acei care au călcat și ei într-un „scuipat” filosofic... Cât despre „noi”, autorul acestor rânduri, nu ne includem; am călcat cel mult pe urmele vreunui Poet.) Ar fi prea multe de spus despre conștiință și evaluarea/exploatarea ei – vezi în acest sens și cartea cu același titlu a lui Henry Ey. Dar suntem de părere că în cazul acesta, ca în repetate alte rânduri, marele filosof bravează; (de, era și tânăr pe-atunci, epoca insomniilor cronice, care pot provoca *stări modificate de conștiință*, mergând până la delir). Nu, nu va imaginați că eu, autorul eseului de față, aș ști mai mult(e) despre subiect decât domnia-ta, Cititorule. Sau că aș pretinde așa ceva. Am însă și eu dreptul la opinie și *opiniunile* aferente. Înainte de a vorbi despre conștiință, trebuie să facem vorbire despre cunoștință: ce se cunoaște în general despre moarte: *mainimicul* poetului... Ce înseamnă până la urmă să ai conștiința morții? Se zice de când lumea că omul este singurul „animal” care știe că moare: are cunoștința - oare nu și conștiința? - morții.

A trece „în neființă” – la cele veșnice

Superficial vorbind/judecând lucrurile, pare că este același lucru: să dai „colțul”, să dai „în primire”; să dormi „sommel de veci”. (Biblia, în repetate rânduri, ca să evite bruschețea afirmației, relatează despre o persoană că „a adormit”; a adormit *în Domnul*. Dar ce are moartea cu somnul?... Cartea Ecclesiastului, pusă pe seama lui Solomon, regele înțelept, are multe de spus, conține repetate afirmații despre moarte; cât și despre nemurire. Dar trebuie să evaluăm și perspectiva Noului Testament: viziunea creștină a morții. Până atunci, însă, să facem deosebirea dintre cele două sintagme din intertitlu. Ele se află la poli opuși - la „Antipozi”, fiindcă reflectă două concepții de viață diametral opuse. Trece la cele veșnice cineva care crede în suflet/veșnicie și nemurire; trece în neființă ateu evoluționist (cum ar putea o ființă creată să devină... neființă? - Să „evolueze”, vasăzică, în sens invers).

Dar însuși numele cărții lui G. Liiceanu ne duce cu gândul la o ieșire: exit; vasăzică o ușă sau poartă, loc de trecere. Iar dacă trecem undeva, în altă parte/dimensiune, de ce zicem că trecem „în neființă”, când noțiunea aceasta înseamnă anihilare, eradicare totală - neant. Ființa - sufletul, conștiința - odată creată nu mai poate fi eradicată, ci numai modificată. Dacă este

„Poarta întredeschisă” (Câte ceva despre moarte)

să credem spusese teologilor, bazate pe Sfânta Scriptură, chiar trupul va învia într-o zi într-o altă structură, o entitate transfigurată. (Vezi și sintagma/titlu a lui Ioan Alexandru, „Pământ transfigurat”.) Tot ei - în răspăr cu unii gânditori laici - susțin că eul uman, la înviere, se va ridica în așa fel, încât să poată suporta noile condiții de mediu, fizico-chimice, existente într-un alt spațiu, „extraterestru”. Nici într-un caz nu trecem în neființă, ci într-un *alt fel* de ființă: ori vrem - ori nu vrem!

În opinia noastră, despre moarte are dreptul să-și dea cu părerea, într-o oarecare cunoștință de cauză, doar un credincios practicant. Valențele morții sunt aprig ciuntite dacă o vedem doar ca pe un crepuscul al ființei, situat la polul opus nașterii (i-ar sta bine s-o considerăm ca pe o re-naștere). Fiindcă moartea atelui, fie el o personalitate oricât de mare este o *stopare* - un obstacol în fața vieții eterne. Întrerupere bruscă a virtualităților ființiale, pe care credinciosul nădăjduiește să le mărunteze, continuându-și într-un fel sau altul preocupările pe *lumea cealaltă*. De foarte multe ori s-a dovedit că o posteritate pământeană este cu totul și cu totul relativă: mai ales în cazul unor scriitori importanți, care au fost repede uitați de confracți. (Ce să mai zicem atunci de ceilalți?!)

O poartă întredeschisă sau limita solitudinii. Alte glasuri, alte încăperi...

Locuim aici - hic et nunc - o locuință temporară, un cort (zice Pavel Apostolul). Iar „casa” noastră se tot ridează, încărunțește, se ramolește... Își pierde întruna din „țigle”, cum insinuează Ecclesiastul în ultimul său capitol: „...până nu înflorește migdalul cu peri albi și de-abia se târăște lăcusta, până nu-ți trec poftele, căci omul merge spre casa lui cea veșnică și bocitorii ceterieră ulițele...” (v.5). Omul își pierde, pe rând, vederea („se întunecă cei ce privesc pe ferestre”), auzul, dinții; elasticitatea membrilor („încep să tremure paznicii casei și se încovoiaie cele tari...”).

Iar părul de pe cap începe să se cam rărească – așa cum zice o vorbă *proastă* de-din popor: părul deștept/sănătos păreșește capul bolnav/prost...

Se spune că și în mod practic muribunzilor li se ia mai întâi de toate văzul. Ei aud toată forfota din jur, agitația pregătirilor de înmormântare, dar de văzut nu mai văd nimic. Adică văd o altă realitate, aflată dincolo de conturul familiar al fețelor celor dragi și al mobilelor din încăpere; *alte glasuri, alte încăperi...*

Iar apoi li se ia și auzul: rămân fixați cu privirea într-un colț al camerei, de parcă pe acolo le-ar veni izbăvirea. Lui Pavel, pe drumul Damascului, i s-a arătat o lumină orbitoare, ca un miez de soare, din mijlocul căruia s-a auzit acel glas care, peste secole, răsună și azi: „Saule, Saule, pentru ce mă prigonești?”

Există la noi o localitate, Mărginimea Sibiului, care ar putea ilustra foarte bine orice teorie a limitelor: mărghinimea lumii este totuna cu mărghinirea mea. Să ne imaginăm un cort instalat pe un țărm de mare, la liziera unei păduri... Este cortul ființei noastre, care și-a fixat ancorele chiar lângă *poarta întredeschisă* a cărții lui Gabriel Chifu *În drum spre Icaria*. Este ușa de acces, dincolo de care începe universul; universul nevăzut și necunoscut al Ființei. Ne putem imagina un gard viu care limitează proprietatea terestră, dincolo de care luminează Libertatea absolută, infinitul. Dar nu putem ști nicidecum ce se află dincolo de el - de limita către Nevăzut. (Mîințele cele mai ascuțite, spiritele înalte, elevate ale umanității se zbat toată viața – se chinuie de veacuri și de milenii să dezlege misterul morții. Pe când un idiot sau semianalfabet „știe tot” în clipa imediat următoare trecerii sale peste limită. Vi se pare corect?...)

Prost sau deștept, frumos sau urât, gras sau slab, *cel plecat* se află doar la o clipă distantă de noi, dar parcă ne-ar despărți lungimi cosmice, ani-lumină. Până de curând era unul de-ai noștri, om obișnuit; - dar iată-l acum: s-a ajuns, s-a înțeleptit! Noi *cei rămași* aici am rămas interziși, nouă ne este imposibil să știm; dar pentru el totul este clar, lămurit: a ajuns la destinația ființei. Pe de altă parte, din alt unghi de vedere, tot cei rămași sunt privilegiații: Noi încă mai putem evolua, ne putem *evalua* convingerile și credințele, pe când dosarul celuialt este definitiv închis, el nu mai poate schimba nimic. Vezi în acest sens Parabola Bogatului și a lui Lazăr, și afirmațiile Mântuitorului din evangheliile. Sau cea a Apostolului, din Epistola către evrei: „Și, după cum oamenilor le este rânduit să moară o singură dată, iar după aceea vine judecata, tot așa Hristos, după ce S-a adus jertfă o singură dată, ca să poarte păcatele multora, Se va arăta a doua oară, nu în vederea păcatului, (ci) ca să aducă mântuirea celor ce-L așteaptă” (Evrei 9:27,28). „Și am văzut pe morții, mari și mici, stând în picioare înaintea scaunului de domnie. Niște cărți au fost deschise...” (Apocalipsa 20:12).

Murire și „muritudine”. O premieră lexicală originală

O premieră lexicografică s-a produs odată cu inventarea termenului de mai sus: „muritudine”. Cuvântul are rezonanțe pur franțuzești (dacă l-ar fi inventat un

franțuz, acesta ar fi zis, de bună seamă *mouritude*... Micul Larousse include doi termeni aferenți: *mourir* și *muroir*. Primul se înțelege de la sine – al doilea reprezintă casa mortuară; sau mai degrabă „loc de murit”, paleație). Avem așadar un neologism franțuzesc inventat, prin derivație, de un scriitor român...

Dacă este totuși să ne întoarcem acasă, la oile noastre danubiano-carpatică, termenul românesc ar fi *murire*, condiția de muritor. Distinsa eseistă clujeancă Irina Petraș - care l-a inventat - îl asociază de altfel cu „finitudine”, care înseamnă sfârșit. (Finis coronat opus... Partir c'est mourir un peu. Scriitoarea noastră nu se abține să-l citeze de fiecare dată când are prilejul – vezi și în numărul 12 al revistei, în intervenția omagială dedicată lui Gabriel Chifu.)

O „însoțitoare intravitală”

Un alt termen drag dnei Petraș este intravital: Moartea este pentru cei ce mor (*Tous les hommes sont mortelles*) „o însoțitoare intravitală”: „Nu uit nicio clipă că voi muri”. Dar dacă te uiți mai atent, descoperi că din ecuație lipsește un element esențial: spiritul. Doamna Petraș este adepta unei lucrețiene *uniuni dintre minte și trup*, însă uită că mintea este doar un aspect al sufletului ca unitate psihică trihotomică: minte/rațiune/gândire – simțire/afectivitate – voință. Dar atunci duhul, sau spiritul? De mii de ani filosofia dezbat chestiunea existenței spiritului ca parte esențială, chintesentă a ființei. Noi, însă, iată ce facem: vorbim și astăzi în postcomunism despre „viață sau activitate spirituală” ca altădată la *Cântarea României* fără să credem în Spirit. În scânteia dumnezeiască din om. Într-o realitate invizibilă, de-a dreptul spirituală. În Dumnezeu. O altă moarte „exemplară” din cartea lui Liiceanu este cea a filosofului C. Noica. „Noica și-a propus să nu acorde decât o minimă importanță lucrurilor obișnuite ale vieții, dând un cu totul înțeles, încă din cartea sa de debut, „bucuriile simple ale vieții”; un înțeles nobil, spiritual, acela al existenței în sfera ideilor pure filosofice” (H.V. Pătrașcu). Această exprimare entuziasată ne amintește nouă de un alt titlu celebru, *Dansuri nobile și sentimentale*... Dar se binecunoaște că marele nostru filosof idealist credea (doar) într-un Dumnezeu al culturii – după cum Emil Cioran în cel al filosofilor. Cine ne-a introdus nouă în cap ideea că ne-am putea mântui prin cultură...? Sau, ca literați, prin recunoașterea posterității? (cât pe-aci să zic „posterioră”... Și, fără să fim răi, există unele mărturii cum că marele Noica ar fi murit în chinuri, strigând ca alții odinioară *more light*. Iar E.M.C., copleșit de Alzheimer: „Amnezia totală ar fi, deci, într-o lume posibilă, pedeapsa prin care un Dumnezeu al filosofilor sancționează îndrăzneli asemenea celor ale lui Cioran”, cum relatează H.V. Pătrașcu. Din păcate, aici e vorba de Dumnezeu adevărat, cel creștin).

Moartea poezilor-spice. Hambarul din scândură de brad

Cultura nu poate fi, cu nici un chip, un „vehicul al nemuririi”, odată ce nemurirea pe care ne-o poate aduce este tot una de natură terestră. Adică mundană, perisabilă, temporară. Dar hai să ne ferim cu niște splendide versuri despre Moarte ale Magdei Isanos, citate în eseul critic de la pagina șase a revistei, aflat sub semnătura lui Vasile Spiridon: „Uneori, în diminețile clare, / mă uit drept în soare răsând / și nu pot crede c-am să mor curând / viața mea sună înalt, fără-ntristare...”; „M-am copt asemeni spicelor și-aștept / să vie secerșii și să cad / într-un hambar de scândură de brad / în care stai cu mâinile pe piept. / Și, iată, de nimica rău nu-mi pare / la gândul că m-apropii de-acel ceas, ca de iubirea câtă mi-a rămas / necheltuit-n suflet, și de soare.” Iubirea și lumina – iată cele două elemente esențiale ale vieții pe care le regretă poeta. Avem aici „unele din cele mai calm-sfâșietoare versuri închinare morții, din întreaga noastră literatură” – cum declara regretatul Nicolae Manolescu într-un număr mai vechi din „România literară”. (Nouă aceste versuri ne sună-n urechi mai dulce-întristător și mai solemn decât multe din meditațiile filosofice ale actualilor noștri „poeti ai morții”; sau *poetii ai gândirii* care fabulează sublim pe marginea subiectului.) Dar ne vine în minte o altă afirmație frumoasă din evocarea lui HVP: „Desigur că în „ordinea naturală” e bine să fii plantă, animal, piatră, dar, din moment ce ești om, este o absolută indignitate să te refuzi conștientizării existenței...” Această afirmație ne amintește de postfața Magdei Ursache la ediția de *Poezii* de Magda Isanos, de la Minerva, din anul 1974. În care cel mai redevabil polemist al nostru face vorbire despre *caracterul figurativ* (nonclinic) al Morții în toate volumele de versuri ale Magdei Isanos. Cât și de „ipostazele vegetale” ale acestei poezii monumentale, plină de motive florale, luate ca ipostazieri ale poeziei. La M.I., moartea pare „mai curând ocolită sau considerată un moment al trecerii în alt regn, adică în lumea de dincolo (s.n.)”. Pentru că aceasta e viața: o antecameră a morții, în care hălăduim cu toții. Atât cei conștienți de starea tranzitorie în care zăcătorim – cât și cei care ne credem veșnici pe acest pământ!

„Poezia începe atunci când zeii cad pe gânduri”

Liliana POPA

Liliana Popa: Care credeți că este forța poeziei?

Aura Christi: De fiecare dată se întâmplă la fel, aproape, ție dăruindu-ți-se, probabil, privilegiul de a vorbi, din când în când, din miezul ființei. E ca și când ceva indistinct, abia sesizabil, ar șterge subit cu buretele oboseala, ținuturile de melancolie, răcăcure, tristețe, bucurie, împlinire, jubilație, extaz sau zădărnici, și te-ar redărui curat, renăscut instantaneu, aproape, unui pământ necunoscut, adunat pe aripa uriașă a unui pegas, care – de cum simte că te-ai strâns în tine însuși – te duce cu o viteză uluitoare nu se știe unde. Ești departe de a cunoaște destinația, durată și direcția acelei călătorii, a acelei incursiuni inițiatice. În tot acest timp, ghidat de o entitate despre care ești tentat să scrii că e necunoscută – deși o știi de o viață și-i recunoști însuflețirea melodioasă – te transformi în prelungire a aceluși pegas botezat alte dăți străinul sau geamănul, sau fratele, sau Zeul; Friedrich Nietzsche îl numește Unicul Primordial. Ești atent să transcrii conștiința tot ce ți se dictează. Oriunde ai fi, știi că se cuvine să te supui și să notezi ce ți se întâmplă; efortul e să găsești un pix, un creion, căci laptopul are nevoie de timp, de bună seamă, ca să-și recapete suflul, actualizându-și conștiința și exasperat de încet programele când ți-e lumea mai dragă... Efortul e să notezi, așadar, cât mai iute și cât mai exact totul, fie primele versuri, fie poeme întregi ce curg spre uimirea ta – uimire înregistrată la suprafața firii – unul pe urmele altuia. În subterana ființei tale, diferite de eul de fiecare zi – o magmă în fierbere lentă, cvasimetodică; exercițiul de decenii te servește perfect. Instinctele sunt în alertă. Și se supun geamănului fără a clipi din ochi, fără a pune la îndoială nimic, într-o liniște de început de lume, o lume ideală. Respectă cu strictețe, cu o candoare vie, activă – care, uimitor, se reinventează din resurse absconse – regulamentul de ordine interioară, cunoscut, însușit răstimp de decenii. Te supui, te predai și urmezi orbește, cu întreaga făptură, acea... eziți să-i spui dublură, pentru că nu e așa ceva și pentru că ai risca să-i lezezi demnitatea. E ca și când ceva deasupra firii te-ar cobori de tot adânc în subterana sinelui. Pe măsură ce descinzi în forul interior, rămân la suprafața eurile social, sentimental, familial ș.a. Rămân departe zgomotele contingentului, viermuiala, agitația, restricțiile și limitele impuse de Cetate. Aici, într-o libertate absolută, fără pată, dincolo de limite, tu ești tu însuși și, totodată, în esență, altcineva, cu totul altcineva; eziți să spui străin, fiindcă te cunoști, îl cunoști pe acel străin, geamăn, frate. Și, cunoscându-l, el, pegasul acela vrăjit sau ce o fi la mijloc – chemat, invocat de nenumărate ori inclusiv cu numele pronunțat ca o formulă deschizătoare de uși fermecate de copiii scriitorului Thomas Mann: Vrăjitorule – acel pegas, așadar, rămâne străin, totuși, deși ori de câte ori reapare în existența ta, în intimitatea atrocă a ființei tale, te redă pe tine însuși ție, iar când dispăre nu se știe nicicând pentru cât timp sau pentru totdeauna, ți se face un dor intens – nebun era să zic – de el

❖ Interviu cu Aura Christi ❖

și de tot ce reprezintă domnia sa pentru tine. Știi un singur adevăr: de acea entitate te leagă ceva profund, iremediabil, în absența altor termeni, numit iubire ce radiază și din prima – în opinia lui Gotthold Ephraim Lessing – lege a artei: legea frumuseții.

Treptat, încet, ești dus de acel magic și imprezvizibil cal – în care inegalabilul G. Călinescu vedea un „geniu subaltern al omului” – într-un ținut vrăjit; aerul tare și rar e recunoscut fulgerător, căci e familiar. E ca și când ai reveni după o despărțire de milenii la Ithaca ta secretă – inconștientul considerat de C. G. Jung un spațiu sacru –, ai cărei aburi îi simți de la distanță, îi simți, totodată, miresmele, felul în care se unduiește văzduhul sfânt, îi contempli relieful, savurezi felul gales în care își legănă spinările dulcii delfini – asistenții magici – care te preiau și te duc pe spinările lor lucioase și mai departe, într-o țară melodioasă, fără nume, unde despărțirea e dar, viața e darul darurilor, nefericirea – balsam, echivalent cu lumina arcuită deasupra comorilor, suferința – prilej de a te strunji, de a te automodela, apropiindu-te astfel de divinitate – de divinitatea dinlăuntru tău, în primul rând – și pretext de a reafirma din alt unghi bucuria și recunoștința, risipa – pretext de a fi salvat de tensiunea adunată, strat peste strat, în subteranele dinlăuntru, unde s-au concentrat auriile lumii, de care se cuvine să scapi cât mai repede, mai exact, în regim de urgență, cât mai total, mai definitiv; poezia, spuneam și alte dăți, e o urgență destinală. Totul e recreat printr-un ochi străin și familiar, în egală măsură; totul se scaldă într-o lumină puternică, vie, care e și nu e de aici, și rămâne a fi, nietzschean vorbind, consecința fericită a înțelegerii dintre forțele apolinice și dionisiace. Ritmurile în care se succed sistolele și diastolele se suprapun peste ritmurile cosmice, alergarea echivalentă cu o plutire fiind transcrisă ca în vis de visul care ești tu însuși pentru tine. Un vis adânc, precum un plonjeu în Groapa Marianelor. Pe măsură ce luneci în adâncurile inconștientului, plutirea devine din ce în ce mai tentantă, mai iute, mai totală. Totul e irezistibil. Ești atras ca de un magnet magic spre un soi de centru iradiant. E ca și cum te-ai regăsi, în chip de neînțeles, în miezul încins al unei tornade, unde te simți ca delfinii în apele dulci, ducându-l pe Apollo spre minunatul Delphi – centrul lumii. Fiecare celulă a trupului spiritual, fiecare atom al trupului fizic se-ntorc spre acel centru magic, arheic, regăsit adânc, înlăuntru tău, în care te recunoști așa cum ești în realitatea cea mai profundă, de o intimitate flagrantă a ființei: realitate abisală, realitate a inconștientului, numită de C. G. Jung „matrice a fanteziei creatoare”, prin care se accesează arhetipurile mitice. E ființa ta, parcă; și, totodată, e altceva. Important e să rămâi treaz, cât mai conștient, și să reții totul, consemnând detaliat orice mișcare, cuvânt, silabă, icnet, verb, munte, val, dar, limită, respirație, suferință, efort de autotrunchire...

Ce murmur ivit din adâncuri! O bolboroseală ca de Pythie surprinsă în miezul divinației, pe aripa ce-i este pământ, departe de totul, rămasă singură, față în față cu eul ei sacru, ochi în ochi, respirație în respirație, duh în duh cu acela... Grăbită – într-o pace de început și sfârșit de lume – să înregistreze fiecare mișcare, gând, pregând, gest uitat la jumătate, vis ce-și lasă trena amplă peste lume, recreând-o din temelii și redându-i magia din care se hrănesc viii și morții laolaltă...

Subjugat de eul veșnic romantic, hrănit din lumea ideală, poezia – și, în primul rând, poezia abisală – transformă imposibilul în realitate cvasipalpabilă,

rearticulând omul, sensul existenței și lumea. Poezia e fasta consecință a întâlnirii cu tine însuși, mai exact, cu partea sacră din subterana ființei, la care ajungi purtat de o mână străină și apropiată, în egală măsură, în momentele de vârf ale intensității lăuntrice, când te înalți în spirit și redeveni tu însuși, sufletul devenind o magică curea de transmisie spre ceva aflat mult deasupra domniei sale, căci exclusiv sufletul are forța de a se înălța și de a recrea, de a renaște ființa, pregătind-o pentru rupura de nivel – ar spune Mircea Eliade – pentru saltul uriaș, abrupt, ca o lovitură de secure (metafora e improprie și, totuși, o păstrăm ca pe o sugestivă variație de lucru), care apropie de focul esențelor. Mecanismul e descris cu lux de amănunte de C. G. Jung, e adevărat, prin recursul la poeme sau pagini de corespondență aparținând lui Schiller, Nietzsche sau Goethe.

Mecanismul e surprins în cunoștință de cauză și de pelerinul rus ale cărui manuscrise au fost făcute publice la 1911 – și de atunci au fost răspândite pretutindeni în lume – de episcopul Nocim după stingerea din viață a Sfântului Ambrozio de la Mănăstirea Optina, lăcaș aflat în Rusia centrală (la o distanță nesemnificativă de orașul Kozelsk), în regimul bolșevic inclus în sistemul Gulag, după ce mărturisesc martorii acelei istorii sângeroase. În acele povestiri de o stranietate ce se recrează, făcând să tresară scriitura în pagini, pelerinul care exista în lumina Rugăciunii Inimii vorbește despre uriașă putere a sufletului uman, bruiață, zi de zi, de gândurile pasagere, ancorate în existența cotidiană, și de ignoranța hrănită la rădăcini de varii limite umane, asupra cărora nu e cazul să insistăm. Condiția renașterii puterii sufletului e întâlnirea ta cu tine însuși, produsă după despărțirea de cele înconjurătoare: „Când ne întâlnim noi în noi înșine, când ne despărțim de ceea ce ne înconjoară și, astfel, ne subțiem spiritul (s.n.), sufletul își găsește facultățile și lucrează în deplinătatea puterilor sale. În felul acesta, multe din cele ce sunt neînțelese, devin naturale”, înglobate firescului. Hălci mari de mister devin astfel accesibile și pregătesc terenul pentru a înainta pe aripa pegasului în țara tainei de a fi, a fi om și a redescoperi omul superior dinlăuntru – o proiectie a divinității –, în care, ar spune Mihai Eminescu, se încearcă Universul. Condiția, așadar, e să te regăsești, să te desparti de tot ce-i lumesc, devenind străin în sens veterotestamentar, căci astfel vei crea condiții sufletului să redevină el însuși și să lucreze „în deplinătatea puterilor sale”, cu rădăcinile adânc ancorate în apele nevăzute ale Sursei, care te va pune pe șină, arătându-ți Calea. Astfel vei redeveni un om întreg, cu sufletul întors spre Cer, cu ochii hrănindu-se din cel de-al treilea ochi, triumfiular, dintre sprâncenele arcuite divin, cu rădăcina în misterul de a fi creat din lutul peste care a trecut o boare. O boare simțită

prin rărunchii ființei. O boare identificată cu o ancoră în setea de eternitate; Unamuno îi spunea foamea de eternitate. Darurile peste fire lărgesc hotarele acesteia și ne arată fețele accesibile ale de neînțelesului, urcându-ne în spirit în scopul cunoașterii de sine și accederii spre Sinele Absolut; Eul Absolut, îi spune Fichte, în a cărui lumină orbitoare ți se dezvelesc – odată ce ai glisat, treptat, ușor, spre Marea Amiază a sinelui absolut – fețele secrete ale vieții, morții, tainei, spaimei, din realități, câteodată, vii și contradictorii – transformate în punți luminate, conducătoare spre altceva, accesibil inițiatilor deschiși pentru epifanii și darurile acestora făcute atunci când ajungi la straturile freactice ale ființei. C. G. Jung numește această realitate substanțială luminată, ca să nu zic ideală – „lumea de vis a ideilor eterne”, care renaște, dând semne că există în exces, atunci când se produce „identitatea dintre sine” și „esența lumii”, imaginea ei originară, la care acced atât unii poeți naivi care sunt, în opinia lui Schiller, natură, cât și unii poeți sentimentali ce tind spre natură. (Tipuri psihologice) Acest mecanism abisal, de care s-au apropiat gânditori ca Schiller, Goethe, C. G. Jung, Nietzsche, Eminescu, Lucian Blaga, Heidegger, Brodski ș.a., rămâne a fi, evident, ultradificil de pătruns și, de obicei, e descris prin recursul la metaforă, adică la un instrument decupat din universul estetic, deși teamă mi-e să nu existe o legătură directă între mecanismul abisal invocat, tehnică, inclusiv tehnica „de producere a dispoziției estetice”, și estetica propriu-zisă, plonjeul în lumea inconștientului rămânând a fi un dar, un dar sacru, prin intermediul căruia se accede la epicentrul divin, la acel „izvor al începutului”, definit magistral de C. G. Jung, e adevărat, prin recursul la scrisorile schilleriene: „De aici [din acel „izvor al începutului” – n.n.] se ridică simbolul ca o imagine a mișcării progresive incipiente care reprezintă o sinteză a tuturor factorilor inconștienți, «forma vie», cum numește Schiller simbolul, o imagine a lui Dumnezeu, cum arată istoria”. Imagine spre care ești harponat din labirintul – la suprafața obscur; Iosif Brodski are dreptate în această ordine de idei! – al iraționalității.

Liliana Popa: Care este impactul poeziei asupra cititorilor, dar asupra poetului însuși?

Aura Christi: Pe acest teren abscons, poezia e un instrument de prospectare a adâncurilor ființei, de mișcare progresivă și, totodată, de cunoaștere; prin poezie te cunoști pe tine însuși în primul rând – adică faci exact ceea ce poruncește oracolul delphic –, cunoscând astfel eul tău divin, lumea și realitățile acesteia – trăim, evident, între realități – prin care ai șansa de a trece o singură dată, poetul fiind legătura vie, perspicace, dintre văzut și nevăzut.

■ Continuare din pagina 13

Poezia e și, blagian vorbind, un vehicol conducător spre mister, la al cărui foc amplu îți încălzești aripile, încălzind, luminând sufletele celor cărora nu le e străină setea de frumusețe și setea de Zeu. Icnetele deasupra abisului – resimțite sporadic în textura poemului – sparg, câteodată, ritmul; în asemenea cazuri, de o importanță crucială e să respecti ceea ce ți s-a întâmplat și modul în care ai transcris totul cu acrimia colecționării de perle rare, spiritul autocritic rămânând într-o alertă constructivă. Să lași misterul, cu tot cu ritmurile-i cosmice, transcris prin tine, să respire în voie când revii din miezul încins al acelei tornade de grație și recunoști geamănul, fratele, recunoscându-te, totodată, pe tine însuși, pretutindeni: și în albatroșii ce și-au desfăcut amplu aripile, și în acvila care dă târcoale vârfulor neatins ale Fujiyama, și în clipocitul apelor montane neînțelept, și în culorile celor trei curcubeemiracol, contemplate cu sufletul la gură, și în crucea Sfântului Andrei, cruce în formă de X, văzută într-o dimineață pe cerul curgând parcă din rama din lemn de stejar stratificat a ferestrei, îndată după ce răsărise soarele, și în iarba călcată de talpa piciorului, și în brândușele mov, ițindu-și cu sfială corola din omătul aspru ca smirghelul, și în valurile înspumate ale Mării Egee, lovind sacadat poalele munților parnasieni și vorbind într-o limbă secretă despre tirania tandreții, tirania abisurilor abia bănuite. Ce simți în subterane și ce anume se află la începutul fiecărei odisei lirice? Schiller identifică o stare melioasă foarte specială, menționează Nietzsche când se referă la originile stării poeziei și-l amendează pe Schopenhauer, care vedea în poezii o dificultate pentru filosofii culturii. Recunoști geamănul, recunoscându-te învins de un tip de stranie magie, pe tine însuși, și în pietrele și algele răsucite în funcție de curentii subterani, și în muchiile iregulate și vii ale frunzelor mușcate de rugină, și în suferința provocată de un prieten care te-a trădat – o suferință sfâșietoare, în care vezi, cu recunoștință, un mesager, un sfetnic, un pinte și, totodată, o punte conducătoare spre o lumină și mai mare, și mai puternică. Te recunoști, mai departe, și în privirile leopardelor ce pufăie în savane, de o grație de-ți stă mîntea în loc și ochii se fac a mirare cât cepele egiptenilor, și în botul umed al delfinilor copilăroși, sărutăți la rugămintea mea – nu mai puțin copilăroasă – de un prieten cu nume prevestitor de pace, și în versetele unei rugăciuni pentru Îngerul meu Păzitor, căruia îi mulțumesc și-i cer iertare pentru faptul că ființa-mi complicată și de neînțeles îi dă fără să vrea atâta bătaie de cap... Mă recunosc, fără să clipesc, și în freamătul frunzelor stejarului din curtea vecinilor, în a cărui tulpină am înviat acum șapte-opt ani, refăcându-mă din propria cenușă, uimită de priceperea Celui care m-a reconstruit cu înfinită răbdare și migală, în toate cele văzute și nevăzute, simțite însă și în vârful degetelor, și în rărunchiile preafabricate inimi atotștiutoare, eliberate de norocul de a spune câte puțin, exact cât și când se cuvine... Știință divină, oculată, cântată, purtând în miezul ei ceva...

Prin intermediul poeziei poetul devine sol al inefabilului; prin Excelența Sa, poetul, se exprimă inefabilul, care astfel reconstruiește lumea, renascându-o într-o albă nouă; poetul e un instrument, nici mai mult, dar nici mai puțin decât atât... Un instrument care-și livrează ființa – ontos în greaca veche – gazdei inefabile, Zeului, care îl alege în funcție de o seamă de rigori. Una dintre acestea e forța vie de a fi apt de a primi Zeul, despre care Rainer Maria Rilke scria ultimativ în unul din psalmii săi: „Și dacă ai să-mi arunci tu foc în creier, / Atunci te voi purta pe sânge”.

Poezia începe atunci când zeii – contrariați de lipsa de sens și de absurditatea existenței muritorilor, despre care vechii greci au spus totul, aproape – cad pe gânduri și se întrupează fie în

nătăngi, fie în unii poeți, alegând să se lase spuși prin gura altcuiva, care – spre mirarea lor năucă – după ce ucid eurile lor mărunte, sentimentale, morale, sociale ș.a., când stau ochi în ochi, suflet în suflet, Duh în Duh cu sinele lor înălțat în Spirit, deci, când se întâlnesc cu ei înșiși, îi depășesc pe unii dintre zei în unele lucruri și-n unele gânduri; Homer a descris această realitate superioară imposibil de tăgăduit. Amestecul de consternare, uimire și neînțelegere e cu atât mai mare. Iar murmurul obsesiv, iscat din adâncurile ființei – înțeleg că nu mai înțeleg nimic, da, chiar nimic din tot ce mi se întâmplă – hrănește mirarea și acel straniu extaz contemplativ, irumpat dintr-o liniște de o intensitate neverosimilă, izvorând dinlăuntru și îmbrăcându-ți trupul de spirit și de carne într-un soi de carcasă, un fel de zale, care te fac să vezi, să urmărești și să descrii tot ce se întâmplă în jurul tău cu un calm apt de a urni munți din loc. Calm însoțit de o claritate vie, inventivă, ce scoate halucinant, vâl după vâl, straiete de nevăzut de pe lucruri. În timp ce te bucuri. Pur și simplu, te bucuri.

Miracolele se trăiesc la galaxii distanță de biata noastră înțelegere, rămasă gură-cască în fața unui răsărit de soare sau în fața unui tsunami – acele ziduri urieștii de apă, ce se arată în primii timpi ca niște valuri în miniatură, de o seninătate copleșitoare.

Punctul acela în care ei, zeii – unii dintre aceștia, mai exact – se simt cu totul depășiți, deruta aceea trecută prin setele dese ale setei de cunoaștere și lunecată în uimire, nectarul eretic surpat în mirarea dotată cu forța de a urni munții lăuntrici din matcă – e locul magic, „esența lumii”, în care poezia abia irumpată se revărsă în sacralitate, făcând loc Absolutului prins în matrița limbajului, care din instrument se transformă în mijloc, emițător al ritmurilor, tiparelor și înțelesurilor cosmice, strânse în arhetipuri, calapoade mitice, a căror aură energetică eliberează strunind, reasezând în matricea lor firească existențe, destine, opere. E locul, centrul în care – descins în straturile freate ale ființei – simți că ceva profund și esențial din ființa ta se confundă până la a se identifica total, anihilând contrariile (antitezele eminesciene!), pentru un timp salvator – nu numai pentru tine însuși – cu ceva intim și profund ce ține de esența esențelor universului. Poate, e vorba de acea inimă a întregului, invocată de Dostoievski – e singura dată când am simțit sfânta mână măiastră a acestui uriaș barbar tremurând abia sesizabil sub presiunea teascului de a emite un adevăr crucial! – în strania și aparent inutilă prefață la romanul Frații Karamazov. Sau, probabil, e vorba de inima lumii, despre care scrie inspirat Friedrich Nietzsche, descriind relația eul subiectiv – eul obiectiv, obiectivitatea găfând din rărunchi în subteranele irracionalității umane, când eclipsează subiectivitatea ego-ului de la suprafața artistului, căci e întoarsă cu fața spre adevărurile veșnice – „lumea de vis a ideilor eterne” – și modul în care acestea se revelează și se transcend. Adevăruri veșnice, strânse, ca albinele într-un stup, în sufletul poetului – ale cărui imagini și metafore sunt semne, nietzschean vorbind, ale „contopirii” cu „inima lumii” – artistul liric înțelegând, la un moment dat, că primul și ultimul mister este el însuși, ar fi spus Oscar Wilde; important e să ți să dăruiască la timp unghiul din care să te apropii de focul arzând al acestuia, unghiul din care să-l descrii și să întârzi în arondimentul ființei, care e a ta și, totodată, nu e, căci, în timp ce este încercată de acea stare sufletească melioasă – invocată de Schiller, prin acea ființă răsună ecouri „din abisul existenței”.

Cel mai important eveniment pentru tine ești tu însuși – punte conducătoare, nietzschean vorbind, spre altceva, care te ajută, te sprijină în dorința de a locui pământului sfânt al ființei, de a descoperi și redescoperi mereu abisul lăuntric, dotat cu forța de a te apropia de divinitate și de a te răsfrânge în oglinzile-i

stigmatizate de un veșnic mister, mereu prezent, simțit pretutindeni, cum tu nu vei fi nicicând, deși vei încerca încă, apoi încă o dată, deși ai învățat la școlile disperărilor să tratezi imposibilul ca șansă, ca pinte, mișcându-te de la o limită spre alta. Mișcându-te din albia unui miracol spre altul. Excedat, depășit cu totul, așadar, vei mai încerca..., tratând cu luare-aminte vecinătatea plină de sens și înțelepciune a celor două îndemnuri delphice: *Cunoaște-te pe tine însuși și Nimic fără măsură*. Aici e cheia, și tu o deții – ce dar, câtă smerenie, câtă luminoasă exasperare!... Și ce eliberare, ce ispășire, Zeule al tuturor zeilor din cele șapte ceruri și de pe pământ!

Am încercat să mă apropii de mecanismul reprodus cvasitelegrafic în aceste însemnări de mai multe ori și de fiecare dată îmi dădeau târcoale spiridușii zădărnice, iar, din timp în timp, senzația că înaintez pe nisipuri mișcătoare, gata oricând să mă înghită. Cum să descrii mecanismul, căci ține de inefabil, de tărâmurile iraționalului, de un soi de biografie spirituală, ca să nu zicem de abisalitatea ființei, radiografiată parțial – noțiuni în fața cărora atotputernica rațiune constată faptul că trufia-i se regăsește, brusc, fisurată, iar limitele răsar, ca ciupercile, după ploaie, așa încât Altețea Sa Regală, Rațiunea, își depune spășită bagajele, din ce în ce mai sărăcicioase, în fața imperiului uriaș al abisalității cântate de artiști?! Cum să definești, așadar, mecanismul ce ține de terenuri sfinte, de care te apropii rar, dintr-un accident destinal, poate, departe de lumea socială, construită, structurată de instituții ale civilizației de sticlă și beton, a căror menire parcă e să te înstrăineze de tine însuși, înstrăinându-te astfel de viața vie, de tonele, megatonele de viu depozitate în forul tău interior neînțeles. De fiecare dată, la suprafața mecanismului pare că se declanșează la fel, spuneam, adică exact cum l-am descris, provocată fiind de astă dată de un prieten care susținea excedat că așteaptă un poet care să-i explice odată și odată ce se întâmplă atunci când scrie poezie. Totuși, nuanțele diferă. Circumstanțele, de asemeni. Modul de a te raporta la poezie și la mecanismele inspirate – căci în poezie fără pegașii inspirației nu faci un pas! – care o declanșează diferă de la un poet la altul, asemănările fiind circumscrise esențelor și legând acele diferențe, retopindu-le, mai exact, în magma amănunțelor lipsite de importanță, aproape.

Felul abrupt și intens în care poetul e smuls contingentului și harponat spre dimensiunile absolute ale ființei, apropiere poezia de ritual, situând-o într-o dimensiune înrudită în subterane cu rugăciunea. Intensitatea trăirii atinge cote mistice; un tip de mistică stranie, de neprins în definiții, enciclopedii, chenare, șabloane, dicționare, căci nu se poate închide un pegas – într-un țarc. Când tu redevii tu însuși – cel de fiecare zi –, uimirea cu care citești cele scrise prin tine e un soi de răsplată pentru fidelitatea și ascultarea cu care ai urmat chemarea geamănului și-ai transcris ceea ce ți s-a întâmplat, rezultatul aceluși zbor într-o dimensiune diferită – era să zic sacră, și, evident, spuneam un adevăr – fiind poezia sau poemele tocmai scrise prin tine. Poeme care întâmplător sau mai puțin accidental poartă numele tău literar. După ce le încredințezi tiparului, le parcurgi uimit, le ascuți în timp ce le citești în fața publicului, le înveți pe dinafară, ca și când nu tu ai fost acela prin care s-au scris acele versuri... Ca și când nu tu ai fost instrumentul folosit în scopuri secrete. Probabil că, într-adevăr, nu tu ești acela, ci altcineva, un fel de străin sau geamăn, adăpostit provizoriu în subteranele dului și creat de o zeitățe familiară, al cărui nume ți-l amintești atunci când renaști din cețurile dimineților, din vârful amiezilor mari sau din negura obscură a toamnelor târzii. Dacă zeii au fost creați, pe vremuri – glăsuiește mitul – din zâmbetul minunatului Dionysos, iar oamenii – din lacrimile aceleiași supraentități născute din coapsa lui Zeus, n-ar fi exclus ca unii

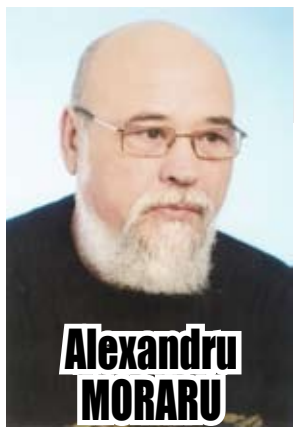
poeți, aleși după nu se știe care criterii, să fi fost concepuți din surâsul înlacrimat al fiului lui Zeus și-al muritoarei Semele, Dionysos cel „născut de două ori” având darul de a scoate din lut – miere, vin și lapte. Și nu e singurul dar de care s-a bucurat această zeitățe!

Mistuit de dorul de femeia care i-a dat viață, Dionysos, al cărui viu cult a fost creat și susținut pătimaș de traci, a avut forța de a-l îndupleca pe Hades și de a o readuce pe mama sa – victimă a geloziei Herei – din infern, căsătorindu-se cu frumoasa Ariadne. Mircea Eliade l-a identificat pe Dionysos cu „străinul din noi înșine, temutele forțe antisociale pe care le dezlanțuie pătima divină”... Nu se știe însă dacă tocmai „pătima divină” îi apropie într-un fel atât de straniu pe Orfeu și Dionysos în forța de a sfida moartea și credința în nemurirea sufletului.

Restul? Restul e meserie, meserie, meserie. Tehnică. Știința de a roțnii sensul dibuit pe aripa aceea fermecată, pe care ai renăscut nu se știe din coapsa divină a cui anume. Restul e noroc; norocul de a te reîntoarce din periplul magic – condus și vegheat de „acel artist primordial al lumii” (Fr. Nietzsche) – la eul tău, ego-ul de fiecare zi, păstrând amintirea acelei incursiuni peste fire în abisalitatea ființei ca pe ceva strict secret, ca pe un dar peste fire, ca pe o băutură vrăjită, a cărei rețetă o cunosc și alchimistii înzidiți în științele ezoterice, menite să asigure tinerețea fără bătrânețe și păstrarea intactă a misterelor rezervate inițiaților, căci din mister se hrănesc exclusiv cei pregătiți. Incursiune echivalentă cu un plonjeu într-o lume ideală, care e – în opinia visătorului Miguel de Unamuno – „fica iubirii”. Numele dat de ceilalți unor asemenea incursiuni pe pământurile necunoscute ale ființei, descrise, cântate, murmurate cu sufletul la gură e același, de milenii: Poezie – cuvânt descins, e știut, din greaca veche – poiesis – care înseamnă la origine fa- cere, creare, al cărei rod e uimirea. Statutul conferit de la bun început prin originea regală a acestei noțiuni, după cum se vede, e așezat în proximitatea Creatorului văzutelor și nevăzutelor, care aduce la piatra de temelie a lumii Cuvântul. Poetul e și un împărat, a cărui menire e să redenumescă lucrurile și ființele prin oceanelor uimirii, recreându-le, firesc, din setea de a fi și de a transcende esențele pe care lumea se ține.

Meseriașul care ești e în posesia artei de a interveni exact atât cât se cuvine în șlefuirea acestui divin vacarm desăvârșit, a acestei lumi ideale – prelungire a iubirii din care curg și în care curg toate; aici instinctul poetic își spune, firesc, răspicat, cuvântul, și se cuvine să fie în balanță, în echilibru desăvârșit cu spiritul autocritic. Să intervii exact atât cât să lași silabele, cuvintele, cerul, apele, planetele, acvilele, pitonii, arborii, îndrăgostiții, ritmul, rimele, melodicitatea din acel poem să respire în fiecare vers, de parcă ar respira de milenii aerul poemului din care fac parte. Laolaltă cu zeitățile prinse în văzduhul tare al aceluși poem, hrănit, câteodată, din hârjoana zeilor capricioși, alteori, însă, din tăcerile sau ranchiuna lor – un respiro al măreției, care pregătește saltul violent în tiparul mitic, purtat de un veac spre altul, de un mileniu spre celălalt. Ție nefiindu-ți străină acea nietzscheană exuberanță a contemplării de pe un vârf liniștit a spectacolului vieții care rămâne a fi – orice s-ar spune –, în esență, halucinantă. Exact ca acest demers recitat de câteva ori cu un amestec de uimire și recunoștință în fața acestor aproximări, dibuiri, presupuneri, murmure, eliberate față în față cu miracolul neostenit, ce rămâne a fi poezia.

Oricât am scrie în marginea-i vrăjită, măria sa – miracolul – se regăsește intact și, în ciuda curiozității și a orbecăirilor noastre, ne primește în miezu-i încins fără a clipi și fără a pune întrebări, acceptându-ne așa cum suntem și regăsindu-ne de fiecare dată fără a ne anunța dacă și când ne va mai prinde în cercurile sale magice, așezate dintotdeauna în centrul lumii.

Alexandru
MORARU

Sub cupola eternității *

Trăiești realmente satisfacții majore când îți cade în mână o tipăritură destinată evocării unei excepționale individualități ziditoare.

Și asta cu atât mai mult, cu cât somitatea în cauză aparține nației tale, fiind un reper inconfundabil în patrimoniul artistic al omenirii.

Așadar, un motiv în plus într-o nemurire (și) prin mijlocirea colii de hârtie – reazemul devotat al condeierilor de pretutindeni. Al celor ce, stârniți de luminișul faptului întregitor, rânduiesc cu folos testimoniul material lăsat de antecesorii celebri. Asta ca să se știe și în continuare, căci, nu rareori, „mistria” uitării încheagă neînchipuit de iute „mortarul” amneziei și rugina subestimării gratuite. Din fericire, însă, se (mai) găsesc și entuziaști care, prin mărturiile lor încruciate, înlătură primejdia trecerii în subsidiar, a aneantizării, în fond. Iar doveda că, într-adevăr, se întâmplă chiar așa, se va afla în cele ce urmează.

După ce a gospodărit întruparea volumelor „Despre iubire” (Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2016); „Insula fiecăruia” (Editura Eubee, Timișoara, 2019) și „O sută de ani de literatură feminină în România” (Editura Eubee, Timișoara, 2019), iată că prolifică scriitoare Nina Ceranu „păcătuiește” din nou! Ea îngrijește o lucrare intitulată „Dosarul Brâncuși – între real și imaginar”, ivită la Editura Eubee, Timișoara, 2022. Toate cărțile enumerate au apărut sub patronajul Fundației Culturale „Orient Latin”, al Uniunii Autorilor și Realizatorilor de Film (UARF) și al Clubului de la Timișoara.

Volumul se deschide cu un interviu incitant, pe care sagacele jurnalist și reporter Vasile Bogdan îl ia cineastului și prozatorului Ioan Cărmăzan.

Din dialogul sprinten al interlocutorilor răzbat unele amănunte interesante – și mai puțin cunoscute publicului larg – despre marele sculptor Constantin Brâncuși. Întrebări ajustate, răspunsuri așijderea – o conversație atractivă având ca obiect o temă de certă rezonanță culturală.

Cartea e structurată pe două secțiuni: 1) Brâncuși, un român și 2) Brâncuși, românul. Prima parte, accentuat literară, aparține „Clubului de la Timișoara”, în care membri asociației își exprimă sentimentele/ poziția referitoare la Brâncuși. Aici, pe acest segment, întâlnim un desant de 12 autori și care – în stil particular și cuget propriu – dau măsura aderenței la subiect. Aceștia sunt, în ordinea postării: Veronica Balaj – *Joc de zaruri cu zeii*. Constantin Mărăscu – *Un norvegian la Brâncuși acasă*. Anca Munteanu – *Darul peren al unui vis*. Manolita Dragomir – Filimonescu – *La o masă cu Brâncuși*. Octavian Dragomir-Filimonescu – *O expoziție bizară*. Silvia Negru

– *Comori în cer și pe pământ*. Maria Nițu – *La tafas pe un rotund de marmură din Impasse Ronsin*. Constanța Marcu – *Constantin și Peggy*. Rodica Pop – *Tezaurul Brâncuși*. Olimpia Sârb – *Sărutul*. Nina Ceranu – *Pe poarta stelară a visului meu nu se dă buzna*. Doru Arăzan – *Brâncuși*. (Piesă de teatru).

În partea secundă – mai „tehnicizată”, cu intervenții teoretice – descoperim alți contributori remarcabili: Mirel Taloș (Vicepreședintele Institutului Cultural Român), cu eseul *Despre Brâncuși. Sublimarea formei*. Pavel Șușară – *Atelierul, în ansamblul său, este însăși creația lui Brâncuși, actul direct al unei geneze comprimate*. Cristian Tiberiu Popescu – *Cine vrea să-l oprească pe Brâncuși?* (Piesă de teatru). Matei Stârcea Crăciun – *Sărutul – Poarta sărutului o abordare de hermeneutică endogenă*. Volumul se încheie cu un colaj de gânduri și interogații esențializate ale autorilor fascinați de isprăvile și personalitatea faimosului cioplitor în lemn și piatră.

Întrucât, astăzi, nu mai avem informații inedite despre viața și opera gorjeanului „rebel” – ele fiind disecate la „moleculă” – autorii recurg masiv la ficțiune ca la o compensare a situației de fapt. Sens în care croșetează în vad imaginar secvențe relevante translatând virtualități în regim de supapă.

„Împingând” concretul în plasmuire, și invers, rezultă un spectacol al diversității incluzând aspecte specifice despre parcursul/devenirea/creația artistului, cu tot ce presupune ea: frământări, căutări, cunoaștere de sine, zbateri conceptuale, febra elaborării, caruselul raporturilor interumane ș.a.

Toate sub sigiliul fecund al râvnei ziditoare, al desprinderii din arealul consacrat și al avântării mai sus, spre piscuri, către absolut.

În buchetul redactărilor dedicate artistului regăsim un numitor comun: admirația. Stima necondiționată. Prețuirea că e unul „de-al nostru”, valah neaș, însetat de învățătură, de trudă zămislitoare și de infinit.

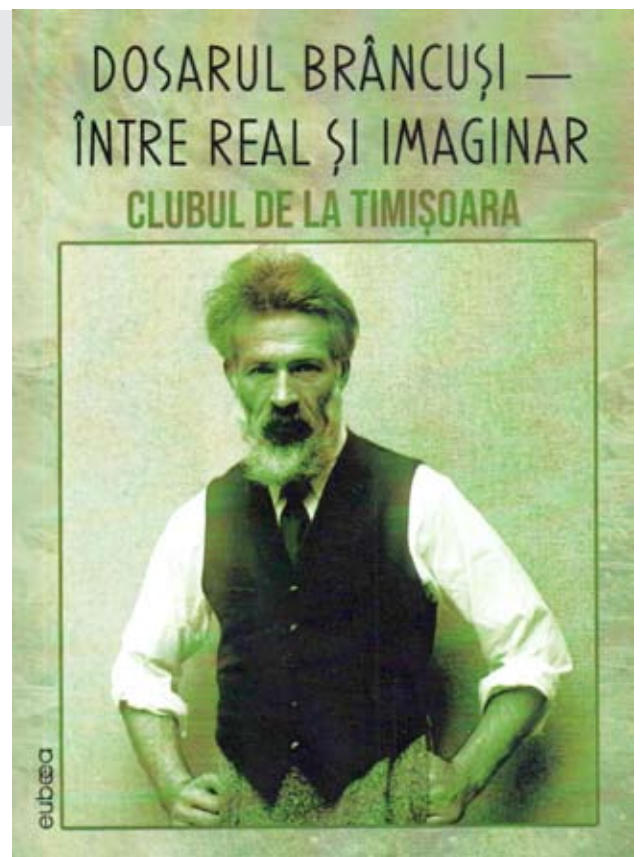
El este compatriotul emblematic – omul sublimat prin opera sa, care și-a luat zborul în nemărginit, ilustrând latențele făuritoare ale neamului său.

Și ce merită el, dacă nu recunoștința noastră, a norodului din sânul căruia s-a ridicat și, cu un curaj „ne-bun” și poftă de cunoaștere, a forțat nonșalant steaua norocului?

Exact pe aceste coordonate se suprapune brodașul narativ al autorilor. Iar recuzita „meșteșugărească” e însemnată. Ea cuprinde descripții sugestive, dialoguri subtile (mai ales în dramaturgie), sondări psihologice, retorici poetice, artificii stilistice...

Exceptând piesele de teatru, compozițiile au, în general, forma unor crochiuri ca punct de plecare a unor (posibile) scriituri mai ample. Sunt mici nucleee epice cu randament germinativ, dacă se insistă pe extindere și transfigurare adecvată.

Intruziunea oniricului ori balansul „universului paralel” – alte elemente ca repere ale arhitecturii de

„dincolo”. Coroborate cu fluxul realist, ele asigură încadrarea în limitele verosimilității receptive, a datului factual. Pendularea între bornele temporale sporește expresivitatea textuală derivând tocmai din ciocnirea contrariilor. Și care, precum observăm, împodobesc portativul literar aidoma unor fascicule irizând benefic pajîstea prozastică.

Constantin Brâncuși – asemenea lui Eminescu și al celorlalți corifei ai culturii naționale – are locul său bine stabilit în arta modernă autohtonă și universală. Iar dacă acest fapt s-a întâmplat, asta s-a datorat și apariției, în timp, a unor cărți în care geniul brâncușian e oglindit și păstrat mereu în actualitate.

Exact așa cum se petrece și cu lucrarea de față – „Dosarul Brâncuși – între real și imaginar”. Întrupată din imboldul generos al recuperării și promovării valorilor românești, ea reflectă atașamentul într-o zidire și frumos. Căci frumosul în ambele sale ipostaze – natural și cel estetic – încălzesc deopotrivă și sufletul și mintea, constituind antidotul eșuării în zona cenușiu-crepusculară a vieții. A disoluției, în fond. Or – ne demonstrează Brâncuși – alternativă este creația. Măiestria ca forță descătășantă și trambulină a zborului pe curbura infinitului. Acolo unde acționează legi vag intuite, dar râvnite din răspuneri de semenii seduși definitiv de magia artei.

*) *Dosarul Brâncuși – între real și imaginar*, Editura Eubee, Timișoara

Istoria Cercului Cititorilor și a Cercului Burghez din Dumbrava

Am primit de la dl Király Zoltán un volum interesant, foarte documentat, despre Cercul Cititorilor și Cercul Burghez din Comuna Dumbrava. Nici nu știam că există așa ceva. În ziua de azi, când tot mai puțină lume citește, povestea unui cerc al cititorilor pare deosebit de stranie. Cum volumul este în limba maghiară, l-am rugat pe dl Király Zoltán să ne facă o scurtă prezentare.

„În ianuarie 1893 a fost semnat actul de colonizare între viitorii coloniști și Statul Maghiar, pentru reînțemeierea satului Dumbrava, în maghiară Igazfalva.

Coloniștii în mare parte au sosit în cursul acestui an din localitățile Vészto, Köröstarcsa, Makó, Gyoma, Békés etc. din Câmpia Maghiară, în special din comitatul Békés.

Fiecare familie a primit 20,5 lanțuri de pământ și materialul lemnos pentru construcția locuințelor pe credit ramburabil în 50 de ani cu dobândă de 4 %.

Terenul împădurit a fost defrișat, dar trebuia curățat de către coloniști de cioturi pentru a deveni util agriculturii. Începând chiar din anul 1893 a început școlarizarea copiilor și organizarea parohiei reformate.

În pofida greutăților întâmpinate, locuitorii s-au organizat în anul următor (1894), prima dată în Cercul Cititorilor, iar după acordul Ministerului de Interne al Ungariei de la Budapesta privind statutul cercului civic, au înființat Cercul Burghez în anul 1899.

Locuitorii care au contribuit la formarea Cercului Burghez în fiecare an au semnat tabelul de membru pentru anul următor, conform statutului, totodată cunoscând și recunoscând drepturile și obligațiile membrilor.

Anual, cu ocazia adunării generale, au constituit cercul civic, și au ales președintele și comitetul de conducere cu participarea tuturor sau majoritatea membrilor, prin vot deschis și egal.

Totii membrii au plătit anual cotizație de 2 coroane. La ședințele de comitet au hotărât despre problemele în curs ivite. La fiecare ședință au întocmit proces-

verbal, care a fost semnat de președinte, notar și membrii desemnați din comitet la începutul ședinței.

În fiecare an au sărbătorit data de 15 Martie și au organizat un bal. Din aceste activități festive au încasat venituri suplimentare.

Veniturile realizate din cotizații, donații și încasări festive s-au cheltuit pentru buna funcționare a cercului.

Au închiriat un imobil în vederea desfășurării activităților de citit ziare și cărți, totodată și pentru adunări generale și ședințe de comitet.

Între anii 1895-1918 (cu excepția perioadei 1897-1899) au avut abonamente în fiecare an la câteva ziare și reviste politice și de divertisment din Ungaria.

Au cumpărat mobilier, cărți de literatură și de specialitate agricolă, pe care le-au împrumutat membrilor cercului pentru a îmbogăți cunoștințele. Evidența banilor și a tuturor bunurilor s-a ținut foarte corect, cu responsabilitate.

Au construit popicăria în anul 1914 din fonduri proprii, care a funcționat până în anii 1980.

În timpul primului Război Mondial a scăzut treptat numărul membrilor, încasărilor și activităților. În ianuarie 1918 cercul s-a format ultima dată.

În urma primului război mondial, Transilvania și Banatul, inclusiv Dumbrava, au fost atașate României. La distanță mai mult de un secol nu se știe nimic despre bibliotecă, mobilier și banii adunați.

Istoria Cercului Cititorilor și Cercului Burghez a fost scrisă pe baza listelor membrilor și proceselor verbale originale, consemnate în registrul ședințelor Cercului Cititorilor și Cercului Burghez.

Acest registru și listele membrilor fiind documente scrise, care au rămas pentru amintire eternă, se află în posesia autorului. (Király Zoltán)”

poezia ar trebui combinată cu alchimia să fie atemporală să treacă prin zid să nu-i mai fie foame frig să fie deschisă să nu-i mai fie frică de moarte de apocalipsă că pleacă-n altă lume distinsă o să fie simultan jos sus o să găsească locuri de parcare pe unde nu-s

bucuroși c-am scăpat de balaur credeam că ion iliescu va fi simbolul frunzei de laur că va ploua cu minuni că din toate energiile noastre de zeci de ani încătușate vor țâșni idei pure constructive materializate-n bun simț bunăstare prosperitate și ce a fost hilar n-are rost

ca regele mihai credeam că va fi iohannis de mic s-a-nscris în partid să-i fie cald când i-i frig mereu acumula a dat meditații până când n-a mai trebuit să dea (la primele trei case) salariu' de profesor mai mult îl încurca soția-l mai scotea la biserică să-l vadă lumea să se pună bine și cu partea exoterică lucru' bine făcut e când femeile nu-s mai singure cuc iar ei la cules de sparanghel sau la furat cu privirea a fost mai mult model pentru turiști tragem ponoasele melcii ocolesc sibiul să nu le șterpească klaus casele spunând că-s ale lui așa se vede de aici

uns cu toate sindrofiile alifile stafile și-o fi plătit marinaru' (dacă avea) față de noi de el de țară datoriile ca populist a fost aclamat a doua zi uitat adevărată-i față era de paiată (agent american ca elțin și alții) multe ni se trag de la ei de la el ca statu' paralel cu dublu drapel săracu' bășescu ce va spune când toate se vor arăta tot timpul' avea ceva de făcut băguia parcă pe toate le știa

acu nu-i mare scofală să umbli mai mult goală cu forme apetisante să-i atragi pe cei tari dar și pe cei ce molfaie posmagi acu' nu mai ești vrăjitoare să te ardă papistași-n amiaza mare apoi să spună lisuse planeta-i nebună

scriu și pentru cei ce nu citesc pentru cei ce nu scriu și vorbesc ce nu știu îmi fac datoria poate o atrag și pe delia să-ncepem călătoria poate-i spune sora sa cum ne delectează cu ce încă nu știe ea

acu' nu-i mare scofală să ai școală gramu' de practică te măsoară noua ordine delirează evenimentele au scăpat de sub control banu-i tot mai sărac tot mai gol nu-s mai negri ci africani acu-s romi adio țigani nici în socialism n-a fost bine partidu' unic nu avea rime în vers alb nu se descurca

umbre ale altor fantome și umbre pentru ei previziunile-s sumbre sărmanii politicieni pentru dolari euro yeni se folosesc alții de ei n-au drept de veto nici în vis n-au auzit de Vallejo scriu de la miazăzi spre noapte să creadă și cei ce cred că așa ceva nu se poate

unele unii urmăresc ghinionu' cu lunile cu anii nu vor prin schepsis să-și radă cutumele să fie liberi vor prune când nu-s coapte vor zi când e noapte vor amor cand sexu-i călător vor să excite și al mesei picior (e vina colectivă) totu-i în derivă femeile greșesc nu ne-ntâlnim nu se-ntâlnesc se părăsesc și cred în păcatu' strămoșesc

codana loredana te îmbie cu vocea cu geana îți vindcă fulgerător rana (singur ți-ai făcut-o) nu are vârstă și când tace cântă a fost prea mult timp căsătorită n-a avut iubit n-a avut iubită și-a văzut de carieră-n sunet deschis

poate ești timid reiei toate drumurile ei cu surâsuri dese și pentru alte alese cu alte continuări ce întind chemări

dacă-i inhibată poezia ar trebui scoasă-n lume să fie curtată recitată analizată decoltată și-n ceasu' bun deflorată apoi întoarsă pe dos să simțim cum ne mișcă fundu-i bronzat lucios vesel ca un arici

ce de gânduri strâmbe plutesc intră-n noi ne amăgesc la fel și eșecu' atâtor generații scâlâmbu ușor de manevrat legați unii de alții până-s pașnici și gealații până când femeile or s-aibă curaj să nu mai pozeze-n victime-n plin miraj până o să meargă la-ntâlniri ude

Marian Oprea

fără chiloței ca-n epoca de aur pe care o tot trâmbița tovarășu' balaur

ema karter

era ca dacii de la munte veneau urșii lupii să o salute îi priau o savurau și orașele cu plete cărunte se furișă o oră printre copaci până la școală de mică o voiau goală mirosea a fragi a mure o spionau o deflorau gândurile lor prin pădure ajunsă șefă de promoție la facultă-n capitală deși lucra n-avea bani să-și cumpere sirop pentru răceală pe mulți i-a lăsat gură cască văzând-o pe videochat a făcut asta să trăiască arăta bunătați o salutau somități cu mâna pe pistol (se) joacă și-n filme-n pielea goală să (ne) scape de oboeală de boală de noua (dez)ordine mondială

departe de a fi egali nu ne naștem drept prostu' până la urmă ajunge înțelept săracu' bogat bogatu' sărac să se descurce și-n parc versu' spontan versu' elaborat cheamă ca terapia la îmbrățișat se vrea călare să scape de frig de cald de uitare trăsniile schimbă și odăile ce-s aparent statice ideea bună subrețea învăluie anahoreta ce-o soarbe pe geta ce-l vrea pe iordan pastor anglican

uși geamuri dom anotimpu' e în pom ne face ochi dulci unele se țin de unii să scape țara de datorii unii se țin de unele să citească runele să le soarbă sumele

mi-ar fi plăcut vinu' de nu era mustu' mi-ar fi plăcut asceza de nu era gustu' unu' a tăiat vița de vie ca nimeni ca Lot să nu mai fie mă dau în vânt după ciorchini sunt dulci și hrănitori precum convoaiele de săni ca o împărăteasă vița de vie ne arată ce ne apasă pune accent pe moartea cămătăreasă ce vine ca babă sau domnișoară mi-ar fi plăcut vinu' de nu era seninu' unui gând ce nu mai avea nevoie de nimic

scriu mă-ntind până inhibițiile se destind până zeitățile goale v-ating vad bun apă la moară ce nu excită coboară

pulsează sexu' de haine de religii de minte-ngră(mă) dit singur a militat s-ajungă amoru' platonice și-n pat

se dedică ajutorului de șaman cristi căliman

aproape tsunami am postat pe blog o mare artistă cu nudu' făcea origami i-a salutat i-a hipnotizat pe juniorii de la cenaclu' parcă-l văzură pe nefărtatu' s-au ofuscat n-au aflat avea o triplă energie erotică la fel ca vraja din povești pe cele rele-n fund să le trezești să le domesticești au zis kavafis și pessa unii le sorb și roua (spre slava Lui și spre rușinea lor așa a fost)

roșu aprins orizontal stânjeneala de care toate vor să scape să intre-n biserici fără-ngrădiri ca oboeala-n noapte unele cred că se curăță sângele (de fapt se pierde) deformarea-i la mare trecere cu sângele menstrual se fac farmece

sunet cheie repetat din sanscrită să nu mai fie ziua ofilită să n-aibă țepi să fie rotundă răul e binele ce o s-ajungă cu noi fără noi cu sau fără fără case stabile cu kilometri de zile aprinse

nu că-s împărat (cum trebuia) am visat eram moderator (ușor crispat) la un festival de poezie unde spre stupoarea mea erau doar bărbați ele-s cu alții la braț vor doar cu ei poftim cultură de doi lei pentru cine mă zbat pentru cine scriu din cauza lor planeta-i cam ofilită simte că-i folosită mai toți toate aleargă ca hăbăucii după flecuștețe n-au timp de eternitate

De ce să tăcem?

Când gloanțele fac estetica fațadei
Și 30 de ani mai târziu se reface și se uită tot
Reiau liniștea acoperișurilor
Urmărite pe geam
În primul an de facultate
Când am simțit că am să mor
Pentru acest oraș la fel ca tinerii
Prinși între marmură și cer
Miroase pe străzi a crimă și a crispy strips
Și simt un fior când trec pe lângă abatorul
Cu ziduri vișinii în plină zi
Sângele s-a impregnat în cărămidă
Își extinde venele sub beton
Dar uite ce soare e afară

Hey Google, play Girlfriend

șosete 90s baby
un pick-up alb, în formă de servietă
chocere și ținuta negru cu roz
în stil Avril Lavigne
îmi plac petrecerile retro

în care ne mințim că lumea
a rămas așa cum am lăsat-o
când am plecat la facultate
cu promisiunea că ne întoarcem weekendul viitor

Poetii de pe Bega

închide ochii
dă-ți voie să te adâncești
în propria conștiință
îmbrățișarea ei rece
îți controlează bătăile inimii
în palme-ți dansează umbre de sălcii
în pântec te-apasă durerea titanului
sfâșiat de timp și de sirene
prin vene circulă revoltă,
apoi tristețe și detașare

suntem corpuri plutitoare,
fără destinație și frici,
lalele care prind culoarea
galben-violet a morților
înainte să fie scoase din vază

tot mai grei,
ne îndepărtăm de suprafață
ultimel raze tremură deasupra noastră
lumea terestră e o broderie de aur

în adânc, ne vom strânge mâinile
într-un lanț de corali fosforescenți
cercetătorii ne vor numi
inima radioactivă a Begăi

Când aud susurul râului

am să mă-ntorc mereu
în ultima noastră seară de tabără
lângă foc, în cerc, ascultam povești
cu degetele împreunate pe ascuns

peste ani, vom fi cu toții adulți
ne vom tăia cordoanele energetice
în serile cu lună plină

mă îmbăiez în sunet de greieri și de râu
focul e aproape stins
copiii noștri interiori își strâng mâinile

nu mai contează unde ești acum
te păstrez ca pe-o amintire strălucitoare
în cel mai adânc punct al inimii
acolo unde umbrele nu au cheie de intrare

Anastasia
Coste

Nu mă liniștesc
până ce ating marea

Ai grijă la bila neagră
cu numărul 8
care-ți prinde
năzuințele
într-un loop continuu
al găurii negre
de sub tablă

în valurile vinului
băncile se contopesc
în siluete de șoimi

m-am îmbrăcat cu rouă
în punctul dintre două felinare
ce indică spre carul mic

și alte constelații
pe care le știu băieții
când vor să agațe

până la capătul digului
număr 12 felinare duble
până la tine
12 atingeri focose de taste

în joc se animă generații,
străbuni pe care-i simt în fire de iarbă
și-n lumânări aprinse

când jocul se încheie
Hyperion
se scufundă în mare

Uitare

(din volumul „Tranzit prin gara cu miros
de tei”, Casa de pariuri literare, 2021)

de Florii,
bunicul a uitat să pună flori în chiuvetă
a uitat ce înseamnă calorifer
și uneori îmi încurcă numele
dar știe că eu sunt cea care pleacă
voi faceți intenționat
vreți să scăpați de mine
bunicul îmi strecoară bani în buzunar
—și eu mă bucuram când primeam—
bunicul mă va uita și pe mine într-o zi
atunci voi fi cea care se întoarce

Rugăciune în One Eyed Jack

(din antologia „Ecouri din pădurea întunecată:
evadări în Twin Peaks”, ed. Tracus Arte, 2024)

dacă te așezi pe canapea,
oglinza te immortalizează-n cerc
nu apuc să-mi pun masca
în spatele perdelelor de mătase

îmi recunoști rujul roșu
te chem în momentele de agonie
când bufnițele zboară deasupra-mi
fiecare celulă se zbate și țipă

găsește-mi scrisoarea acoperită de praf
salvează-mă din locul în care mă pierd
păstrează-mi tainele, te voi ierta în timp
ecoul pădurii ne va îngheța zahărul din vene

Urme de pași
pe aleea cu margarete

Dintre toate mărtișoarele,
doar cel al Elizei a dispărut.
Am râs pe seama lui –
era singurul care înfățișa o vulpe
și, ca orice vulpe veritabilă,
și-a luat tălpășița înainte de a o privi în ochi.

În satul Bătrâna,
un câine blond te întâmpină
și te însoțește până la plecare.
Aleea spre biserică
e-nconjurată de margarete.
Sunt puține cruci,
doar 30 de locuitori.

La întoarcere am împărțit între noi
două lame de gumă roz.
Ziua s-a scurs,
noaptea vântul se leagănă în hamac
și calea lactee formează un
arc albicios deasupra satului.

Ai prefera să-ți încui amintirile
într-un loc izolat
sau să le risipești
ca pe firicelul de fum înălțat
dintr-o lumânare proaspăt stinsă
peste care alți oameni
și-au așternut propria viață?

Îți recunosc satul după cimitir.
Străbunica a murit sub cireș.
Vara îmi ies pistruii.
Versiunea mea de 13 ani
privea ploaia din foișorul parcului
cu un măr verde în mână.

Intimitatea înseamnă
un peron gol într-o zi de sâmbătă,
un parc cu toate băncile neocupate,
o privire îndelungată
în ochii unui bust de piatră.

Intimitatea sunt eu
și un muzeu de artă
cărui îi scârțâie podeaua.

Magda URSACHE

Cer pauză de realitate!

Și intru iarăși în jurnalism. Realitatea e mai impresionabilă decât ficțiunea. Iată de ce în cartea asta a mea, *Post - Ars expectandi*, sunt episoade de roman-ziar. Da, pe scena paginilor de roman intră iarăși știrile. Un milionar e găsit bucăți în două valize: picioarele într-una, mâinile, în alta. Bătrânii mor altfel la spitalul „Sf. Pantelimon”. Grăbiți din spate de doctori. Sunt scoși din circulație ca mașinile uzate. O fi un exercițiu de euthanasier obligatorie? „Eu, zice dr. Rafila, ca și ministru al Sănătății...” Asta este: *ca și ministru, nu ca ministru. Ca și cum ar fi ministru. Și pentru că presarii spun și lucruri trăsnete, Doru Bușcu de la „Cațavencii”, un publicist excelent cu care sunt în acord de cele mai multe ori, evident, nu are experiență personală de terapie intensivă, de vreme ce le apără pe doctorițele criminale. Moartea mea o accept, pentru că știu unde mă duc. Spune Cioran: „Diferența dintre un om care are conștiința morții și cel care nu o are este mai mare decât aceea dintre o stea și un scuipat.” Moartea lui Petru Ursache, din vina unor medici incompetenti, puși pe experimente, n-am putut și nu pot s-o accept.*

Un realizator de emisiune grăbit anunța: „Luăm pauză. Revenim la fix!” Ca să vă mințim. Asta n-a mai spus. Trebuie să iau o pauză de realitate. Știrile-s de neînchipuit, de noaptea minții. Frau Ursula vrea să interzică „aromele de fum”, nu-i place slana afumată de ardeleni, iar noi ne lăsam afumați și fumați. Și pentru că tot i-a mâncat lupul cel rău poneiul, ar trebui să renunțăm la călușeii rotitori de lemn din parcurile de distracție. Motivarea: ca să nu ne ametească mințile. Învârteala în cerc o fi făcând rău gândirii unice?

Oare ce mai vrea „noul normal”? Să interzică balletul ca „artă albă”? „Albea” e contestată ca rasistă. Shakespeare trebuie contestat ca prea „albist”. Și *Cina cea de taină*, unde niciun apostol nu-i negru. Și ce? Iisus nu putea fi și el negru? Cine știe dacă însuși Dumnezeu nu-i negru. De ce om fi văzând tot și tot numai alb sau negru?

Sarcasticul poet Alexandru Petria a găsit soluția: „bunul canibal”. Canibalul ne găsește buni de mâncat, îi place carnea dulce de om, dar ne mai lasă să trăim. Condiționat, desigur:

„bunul canibal a zis că ne mănâncă mult mai târziu sau chiar niciodată dacă-l ascultăm, o să ne cânte, iar noi să aplaudăm la întrecere, ne lasă să trăim ca să ne dăm seama că vrea să fim în regulă, bunul canibal se îngrijește să mâncăm doar anumite legume sau fructe galeșe să ne spălăm într-o apă trecută prin zeci de filtre ca să avem corpurile modelate frumos miroșitor. bunul canibal stabilește câte lemne de foc să folosim fiecare, să nu se dea peste cap echilibrul insulei, câte ore să ne plimbăm ca nu cumva să facem insolajie. bunul canibal ne cântă, timpul e numai cântec și aplauze. „bunul canibal este chiar bun, îl iubim pentru că are grijă de noi”, fredonează copiii la școală. am ajuns să-l acceptăm pe bunul canibal ca pe un membru al tribului, chiar să-l iubim, în fond e un tip cool, carnea noastră are gustul cântecelor bunului canibal.”

A, am înțeles:ăștia cu gust bun corect politic sunt doar ei numa buni de mâncat. Ideea n-ar fi rea. Am scăpa de cei autointitulați „experți în domeniu”, care ne spun, pe varii canale, că depopularea României e benefică sau că trăim mai bine decât bulgarii și numai grație UE, că exodul profesioniștilor e și el bun... Gabriela Adameșteanu e tranșantă de 1 septembrie, pe TVR1, în emisiunea *Fetele libertății*: problema României nu e problema sa; a sa e problema UE.

Bunul canibal ne învață să ne canibalizăm. Ne-au pus la dispoziție cuvinte, nu multe, cu care vor să scriem pe dos, apoi cu o mână construită de inteligență artificială, ca să iasă stilul din discuție. Or, stilul înseamnă diferență, distanță.

Avem parte și de canibalizare culturală: ca starter, cum se spune acum la aperitiv, este, predilect, Eminescu. Destui teribiliști cred că trebuie distrus mitul poetului național (misie Boia), un reacționar „obtuz și pârșos” și un liricoid depășit. Asta pentru că, spre a

spune ca Noica, este „conștiința noastră mai bună”. Mi-a fost greu să accept ce scrie Petru Creția în *Testamentul unui eminescolog*, Humanitas, 1998, pag. 236: „Eminescu nu este reprezentativ pentru etnie în nici una din trăsăturile lui și ale ei.”

Și nu numai Eminescu pare depășit multora, ci întreaga cultură. Reculul la valoare a ajuns o obișnuință. După Eminescu, urmează Maioreșcu, Iorga (Ioan Stanomir știe de ce), G. Călinescu (3-4 profi univi, cel mai virulent fiind Ghiță de Craiova, habilitatul, vor să pară că știu de ce ar fi ratat G. Călinescu în toate genurile). Mesaj surpriză și nu prea de la afaerista Tatoi: după ce ne-a avertizat televizual că a fi monogam e obositor și plictisitor, cere să scoatem clasicii din manuale. Ce Slavici? Cine mai citește Slavici? Doar bărbatul dânzei ar mai citi Sadoveanu (nu Sade), și asta, ca să știe toată lumea, numai pentru că e la andropauză.

Contrele între generații îmi displac. Îmi aduc aminte de episodul tragic care a încheiat viața lui Boris Vian. S-a întâmplat la avanpremierea filmului după cartea sa intitulată discutabil: *Voi scuipa pe mormintele voastre*. N-a mai apucat să scuip. A murit la 39 de ani, pentru că uitase să-și ia medicamentele pentru inimă. Cum am mai spus, Dumnezeu nu rămâne dator.

Și câte nerozii nu se aruncă în spațiul public contra lui Mircea Eliade! Eichman, deconstrucătorul istoricului religiilor în „Le Monde”, distribuia „Scînteia” în ilegalitate. Culmea: David Prodan este denigrat ca ilegalist, deși a ieșit din PCR, în '46, când s-au falsificat alegerile. Mult prea blamatul Nichifor Crainic, pentru colaborarea la „Glasul patriei”, fusese eliberat în '62 de însuși ministrul de Interne Alexandru Drăghici, după 15 ani de Aiud. „Bunul canibal” îl asigurase (contra colaborare cu Securitatea) că-l va repune în circuitul literar. Nu s-a întâmplat. Crainic a renunțat la colaborare după mai puțin de un an, vreo șase luni. Numai că, postsocialist, e foarte ușor să faci sfinți din diavoli și invers. Probă că Emil Constantinescu l-a decorat pe Vasile Ciolcan, comandantul penitenciarului Sighet.

Valorile sunt mânjite antum și postum. Dorin Tudoran ne avertizează că „luxul indiferenței” o să ne coste scump. Nu mai tăceți atâta! Contribuiți prin tăcerea voastră la ștergerea urmelor. Or, la șters urme istorice suntem buni. „Ficționalizăm” istorie (a, istoria e realitate creată, ca și romanul!), îmbrobodim statui, plăcile memoriale dispar, la fel numele de străzi. Lui A. D. Rachieru îi scriu la Timișoara pe Bulevardul Coposu, fost Pârvan, Luca Pițu locuia, la Focșani, pe Mareșal Antonescu, acum Bucegi. Eu nu mai stau pe Bulevardul Copou, ci pe Carol I, fost 23 August. Pe vremea când România era gubernie sovietică, Copoul se numea Mareșal Rodion Malinovski, aprigul militar sovietic care declarase: „Eu, care am eliberat, pot să stau cât vreau în România”.

La Arad, stă bine înfipt grupul statuar al celor 18 generali maghiari căzuți la 1848 și nu-i exclus să se amplaseze o copie în Piața Rosetti, de vreme ce crucile soldaților români dintr-un cimitir internațional din România au fost acoperite cu saci de gunoi. Morții să-și ia crucile cu ei după ce și-au dus crucea.

Citesc, în „Cotidianul” de Hunedoara, că statuia lui Decebal, operă a lui Ion Jalea, dezvelită în 1976 (sculptată cu o mână, cealaltă a pierdut-o pe front) nu mai are loc în Deva. Tot acolo s-a demolat Monumentul Luptătorilor Anticomuniști (Grupul Carpatin Făgărășan, condus de Ion Gavrilă Ogoranu). S-a preferat, în loc, o statuie a Reginei Maria. Arhitecții procedează prin excludere? „Viol urbanistic”, strigă locuitorii Deveii, pentru care „Calul” era simbolul orașului. Se întâlneau „La cal”.

Calul va fi relocat, îi liniștește un administrator al urbei sau ce-o fi fiind. Vor avea „call”, cu dublu „l”? Contestarii strigă că Decebal are cizme, inexistente pe vremea dacilor. Să-i toarne opinci! Pictorul Val Gheorghiu îmi povestea că fusese angajat la ziarul „Flacăra Iașului” al lui Șulimzon, ca să-i încalțe pe țărani desculti. Cu cizme sovietice.

Oare Dumnezeu n-a vrut să-i rămână dator lui Ion Jalea, care fusese de acord cu refuzul moștenirii Brâncuși, în ședința din 7 martie '51, prezidată de acad. Mihail Sadoveanu? Tov. Ion Jalea rostise motivația, demonstrând, cu planșe multe, că Brâncuși este un formalist mistic, de neacceptat în Republica Popu-

lară Română. Or, poporul democrat n-avea nevoie de păsări fantastice cu puteri supraomenești, ca Măiastra lui, zeificată obscurantist. *Sărutul?* Formalism pur individualist. Sărut între un bărbat și o femeie, nu iubire de poporul muncitor? Femeile noastre au mâini muncite, cu unghii negre de la pământ, cu bățături de la șabă și călcăie crăpate. Sărutăm mâinile turnătoarelor, tractoristelor, macaragițelor, sondațelor. Pogany? E numai cap cu ochii aia largi ai ei. O făcătură fără vagin. Femeile noastre nasc, sunt mame eroine. Artă putrefactă, de formă fără conținut.

Avea habar acad. A. Toma de frumusețea fără corp, de *Miron și frumoasa fără corp?* Din Eminescu citise doar *Împărat și proletar* și se credea mult peste Eminescu. Doar scrisese *Puici și frații lui mai mici*.

Și cum tov. Ana Pauker aștepta verdictul academicienilor și nu trebuia lăsată să aștepte, s-au grăbit să voteze respingerea, în unanimitate, Sadoveanu, Iordan, Graur, Rosetti, Călinescu, Camil Petrescu, G. Oprescu, Al. Toma, Steriadi, Pernessicou, Zambaccian. Gala Galaction a absentat voit. (Demisionase în '46 din scaunul de deputat, iar în jurnal se întreba: „Ce caut eu între necredincioși?”) Și Lucian Grigorescu, pictorul post-impressionist absentase de la vot. Asta ca să nu se mai bată atâta monedă falsă pe lașitatea scriitorului român. V. Voiculescu a refuzat pensia de onoare a Uniunii Scriitorilor. Th. Pallady a refuzat titlul de artist emerit. Un astfel de refuz valorează cât o acțiune disidentă. Blaga n-a vrut să facă parte din partidul lui Groza, Pandrea, după zece ani de pușcărie, ca „dușman al regimului și al URSS”, a scris, până a murit, în 1967, doar pentru sertar. Mihail Ralea, în schimb, deprinsese de la „bunul canibal” știința flatării: sub Carol II ajunsese ministru și academician sub comuniști.

Cât despre cele 200 de lucrări morbide, obscurantiste, bizare, decadente, ele au rămas în *Impasse Ronsin*, nr. 10, iar Brâncuși a fost exilat ca nevalabil pentru poporul muncitor și țelul lui măreț.

Cineva a stins lumina. „De ce e așa de întuneric aici?”, a întrebat Camil Petrescu.

E întuneric pentru că sitele înțelepciunii, adevăr, frumos, necesar, așa cum le vedea Socrate, nu mai pot funcționa. S-au împiedicat în cuvintele boante ale politiciii. Trăim *singurăți canibale*. E titlul lui Alexandru Petria:

„dacă am ști exact punctul din care ne-am bătut joc unu în unu, doi în unu și unu, cred că votca s-ar prepara aici tot din cartofi sau cereale și cuiele s-ar implanta în aceleași locuri, suntem prea orgolioși să ne bucurăm de valorile luate împreună, să le mulgem de frumusețe ca pe niște ugere, să ne purtăm mângâiați de spumă, adânc tâmpiți de exces de inteligență, excesiv goliți de calcule, din păcate, doi canibali n-au loc să respire pe-o singură barcă.”

Într-o barcă, s-ar mânca unul pe celălalt și n-ar fi rău. Și rechini mari se mănâncă între ei.

Destul. Cer pauză de realitate!

Citez, în încheiere, un vers din Pier Paolo Pasolini, în traducerea lui Eugen D. Popin: „iar viața era reală dacă era frumoasă” (*Fragment adresat morții*).

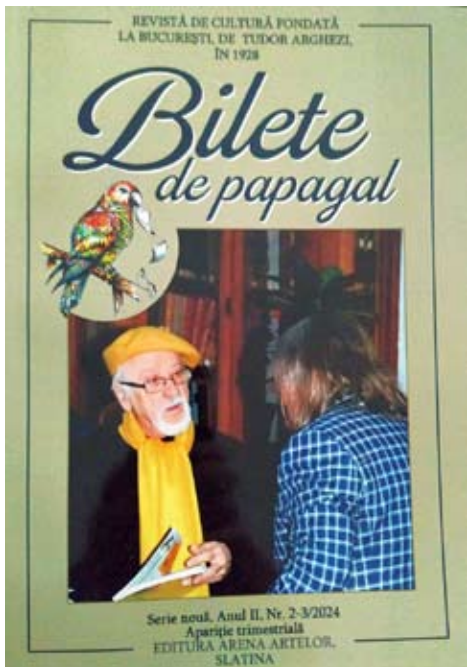

Pan. M. Vizirescu și *Biletele de papagal*

Temerară acțiunea poetului din Slatina Dumitru Sîrghie de a aduce în actualitate, într-o serie nouă și o formă gonflabilă, arghezienele *Bilete de papagal* expandate, supradimensionate tipografic într-o revistă-almanah de 300 de pagini (două numere), adică 300 de bilete diafane extrase din curgerea timpului de un virtual perșu al destinului literar. Temerară și eclatantă acțiune în spațiul revuistic contemporan, când condeiului și publicațiile se înmulțesc discreționar, exploziv, vădind încrederea necondiționată în importanța și trăinicia culturii scrise. Semnalează cu bucurie apariția noilor *Bilete de papagal*, alături de *Cooltartis*, altă „revistă de istorie, cultură și literatură” apărută la Slatina, sub coordonarea omului de teatru Nicolae Dincă. Amândouă aduc în prim plan un areal cultural bogat în evenimente artistice remarcabile, reciclate cu o valoroasă moștenire literară. Pentru sceptici, era de neconceput ca Slatina să aibă două reviste literare de asemenea importanță. Dar iată că doi oameni inimoși, animați de idealuri înalte, scriitori activi în ateneul artelor, în parteneriat cu forurile culturale adiacente, reușesc această performanță.

Din mulțimea de articole cuprinse în paginile *Biletelor de papagal* (nr. 2-3/2024) mi-au atras atenția mai ales paginile de istorie literară rezervate cunoașterii și reabilitării lui Pan. M. Vizirescu, distins poet, eseist și jurnalist născut pe plaiurile oltenesti, care a avut mult de pățimit din cauza regimului comunist. Datorită de onoare asumată cu responsabilitate confraternă de Dumitru Sîrghie, demers revuistic remarcabil întru cinstirea valorilor locale, intrate pe nedrept în conul de umbră al istoriei. Spre a face lumină în biografia acestui om hăituit de Securitate, care a stat ascuns 23 de ani în casa părinților, după ce a fost condamnat de regimul comunist la muncă silnică pe viață. În *Pre-cuvântarea sa*, Dumitru Sîrghie ne introduce în atmosfera și controversa literare ale epocii, timp în care Pan. M. Vizirescu și fratele acestuia, Smarand M. Vizirescu, au publicat în „minusculul cotidian” înființat de Arghezi în 1928. Legătura dintre Nichifor Crainic, directorul *Gândirii*, și *Bilete de papagal* pune în evidență formarea și evoluția lui Pan. M. Vizirescu în câmpul literaturii interbelice. Sunt semnalate îndârjite lupte de idei între Nichifor Crainic și Arghezi, motiv pentru care Pan. M. Vizirescu, atunci când a al-

cătit antologia *Poezia noastră religioasă* (în 1943), de mare răsunet în epocă, nu l-a inclus și pe Tudor Arghezi, important poet religios, pentru a nu-l supăra pe mentorul său. Dar nu l-a exclus pe Blaga, deși Crainic avea păreri negative despre opera poetică a lui Blaga. Cu fler de jurnalist exersat, Dumitru Sîrghie extrage picanterile și amintește că Pan. M. Vizirescu s-a implicat în unele dueli literare cum este acela dintre Dan Botta și Lucian Blaga sau dintre Crainic și Blaga. Autorul amintitei antologii a subliniat „genialitatea în poezie a autorului *Poemelor luminii*” și a ținut să își exprime nedumerirea „pentru faptul că sistemul lui filosofic nu este la fel de apreciat.” Scriind despre Pan. M. Vizirescu, Dumitru Sîrghie evocă o întregă lume de patimi literare și răsunătoare dispute, care fac deliciu cititorului de azi.

Nicolae Dragoș împletește amintirile despre Pan. M. Vizirescu și ale fratelui său cu formarea lor „în ucenicia meșterului” Arghezi. Se înțelege că publicarea în *Bilete de papagal*, colaborarea pe timp de trei ani cu minuscula publicație i-a marcat puternic, definitiv, legăturile acestei colaborări întinzându-se pe mai mulți ani după interzicerea publicației. Frazele memorialistului Pan. M. Vizirescu (din care Nicolae Dragoș citează intens) conturează mai întâi un portret acid al maestrului așteptat să conferențieze despre „Cum se scrie” și Arghezi, hâtru, începe cu o butadă: *Cum se scrie? Pe hârtie*. Încântat de originile lor comune oltenesti, Pan. M. Vizirescu îl descrie așa: „Scund, cu o figură isteată, cam de negustoraș, cu gâtul cam îndesat, o mustăcioară tunsă, ochelari iscoditori, fața în amestec de umbră și lumină, întru totul lăsa impresia unui om de la care nu știai ce poți aștepta. Nimic din scrutarea gravă a celor cu o intelectualitate impunătoare și semeată.”

În timpul unei vizite la profesorul Nicolae Paulescu, Viziresții sunt laudați de acesta pentru articolele lor din *Bilete de papagal*, publicație considerată de celebrul profesor și medic fiziolog „cafeaua mea de dimineață. Apetitului meu intelectual, care mă dispune pentru toată ziua.” Amploarea dobândită în timp de minuscula publicație devine evidentă atunci când, în 1930, Pan. M. Vizirescu, ajuns profesor la Chișinău, este rugat de Arghezi să organizeze o subredacție a „Biletelor” în capitala Bucovinei. Pasajele scrise de Pantelimon M. Vizirescu, discipolul lui Nichifor Crainic, considerat „ultimul gândirist”, sunt desprinse din culegerea de evocări a lui

Nicolae Dragoș *L-am cunoscut pe Tudor Arghezi*.

În completarea informațiilor despre viața lui Pan. M. Vizirescu, născut la 16 august 1903 în Brăneț, comuna Bârza, județul Olt, vine interviul luat de Dumitru Sîrghie doamnei Nina Cosmulescu, soția filosofului și eseistului Dan Cosmulescu, nepotul „ultimului gândirist” Pan. M. Vizirescu. Era „un om extrem de interesant din punct de vedere intelectual și un om foarte bun – spune doamna Nina Cosmulescu – îi plăcea foarte mult să povestească, ceea ce atrăgea foarte mult tineret și oameni de toate vârstele și condițiile sociale, care îl înconjurau tot timpul.”

În urma articolelor și poeziilor scrise prin ziare împotriva Uniunii Sovietice, după 1944 a fost judecat în lotul celor 14 scriitori și ziariști și condamnat la muncă silnică pe viață. Episodul cu securiștii care au venit să răscolească atunci casa Viziresților e de mare tensiune dramatică. Veniseră să ridice pe alt „dușman al poporului”, pe fratele Marian, iar Pantelimon reușise să urce în pod. Se credea că Pantelimon fugise din țară, dar nu e exclus ca aceștia să manifeste un fel de toleranță în privința lui, se insinuează printr-un rânduri. Fapt e că 23 de ani Pan. M. Vizirescu a trăit în clandestinitate, ajutat de familia Cosmulescu. Un destin tragic, asemănător cu acela al făgărășanului Ion Gavrilă Ogoranu și al altor mulți prizonieri de teroare comunistă. Solicitată să spună ceva întru memoria lui Pan. M. Vizirescu, doamna Nina Cosmulescu, în finalul interviului, a spus: „Pe mormântul lui scrie: *Să duc sus, măcar cât picătura/ Suflet limpezit de graiuri sfinte/ Ce-am furat pământului cu gura/ Îi întorc cu-aceste oseminte*. Un epitaf cât un prinos de recunoștință izvorât dintr-un suflet nobil, o mărturisire emoționantă la ceasul petrecerii din lume a unei conștiințe ce nu și-a trădat credința în izbăvire prin puterea și harul cuvântului scris.

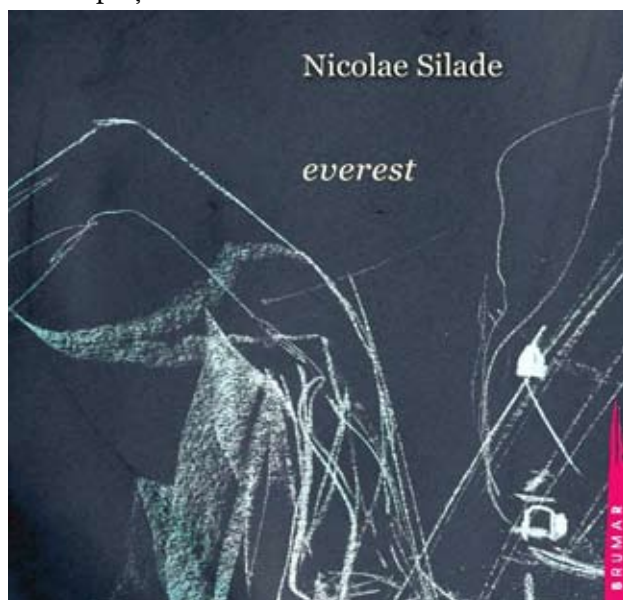

Adina ALEXANDRESCU

Everest, o călătorie către înălțimile spiritului

Volumul „*everest*”, editura BrumaR, Timișoara, este o operă poetică fascinantă, o călătorie către înălțimile spiritului și o invitație la meditație profundă asupra vieții și a naturii umane. Această carte nu este doar o simplă colecție de poezii, ci un traseu inițiativ, o urcare simbolică către vârful Everestului interior, unde fiecare vers devine o treaptă a cunoașterii de sine și a înțelegerii lumii.

Nicolae Silade construiește în „*everest*” un univers liric ce curge precum un râu de gânduri și emoții, oferindu-ne peisaje interioare de o forță aproape mistică. Poezia sa, delicată și profundă, este precum o îmbrățișare a muntelui, un amestec subtil de tăcere și cuvânt, de cotidian și sacru. Asemenea unui alpinist neobosit, poetul ne îndeamnă să escaladăm limitele impuse de noi înșine, să ne avântăm în necunoscutul interior și să atingem acele culmi unde doar tăcerea și contemplația mai au sens.

Versurile sale sunt pline de imagini vii și sugestive, care te poartă dincolo de simpla lectură și te fac să simți măreția munților, curgerea râurilor și efemeritatea vieții. Fiecare poezie este o oglindire a naturii umane, iar Nicolae Silade surprinde, cu o acuitate rară, fragilitatea și puterea ființei. În paginile acestei cărți, cititorul descoperă că nu este nevoie să urce Everestul geografic pentru a găsi răspunsurile esențiale ale existenței – adevăratul Everest se află înăuntrul nostru, în bătăliile lăuntrice pe care le purtăm zilnic.

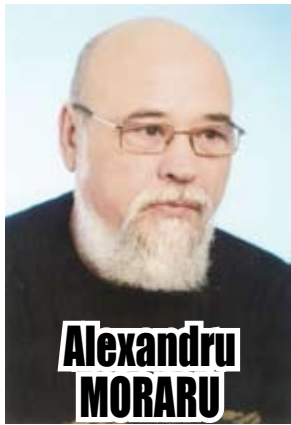
Volumul „*everest*” nu este doar o carte de poezie, ci un dialog profund cu sine și cu lumea, o meditație despre timp, despre efemeritatea lucrurilor și despre încercarea continuă de a găsi sensuri noi. Limbajul este simplu, dar încărcat de semnificații și metafore puternice, iar fiecare poezie te lasă cu impresia că ai descoperit o nouă perspectivă asupra vieții.

Inviț pe toți iubitorii de poezie să descopere această carte excepțională. Este o operă care merită citită și recitată, pentru că fiecare lectură aduce o nouă înțelegere, o nouă călătorie interioară.

Poetul Nicolae Silade ne oferă nu doar o carte, ci o experiență poetică transformată într-un adevărat exercițiu de reflecție și contemplație.

Este o carte care va rămâne cu tine mult după ce ai închis-o, un reper literar ce te va însoți în propria ta ascensiune către Everestul sufletului tău.

Alexandru
MORARU

Favoritul sortii

pamflet

așa se împlinesc deplin, prin practică și experiență neîntreruptă, altminteri cad în depresie și adio „implementare”, „predictibilitate” și „sustenabilitate”!

Realitatea aceasta, deloc îmbucurătoare, nu trebuie să ne mire. Ea ține de psihologia individului atât de versatilă, duplicitară și interesată. Mai ales când miza e Puterea, mirajul și atractivitatea ei cu totul aparte. Etern seducătoare, ea dinamizează conștiința, oferind aspiranților la fotolii nu doar iluzia supradotării geniale, ci și convingerea monomană a plenipotenței în (mai) toate sectoarele. De aici și amestecul lor în domenii necunoscute, deciziile arbitrare, măsurile eronate și voluntariste, ori, dimpotrivă, încremenirea în proiect. În stagnare păguboașă și letargie prelungită, ca expresie peremptorie a neputinței constructive.

Mărturisesc că m-am săturat deja până la cot de asemenea politicieni! Dacă li se pot trece cu vederea mici neajunsuri/slăbiciuni pasagere, în schimb, sunt de neiertat apropro de absența a două trăsături psihologice cruciale: lipsa cvasitotală a patriotismului și atrofierea demnității. Capitele la care șefii de stat de până astăzi au fost mereu repetenți. N-au transpirat în afirmarea orgoliului național, n-au cultivat sentimentul înalt al apartenenței sau consolidarea genei identitare a stirpei. S-au mărginit să troneze peste o mare de oameni vrăjiți de ascensiunea lor fulminantă la manetele Puterii. Încât, ideea predestinării a devenit dominantă, cimentându-le credința că sunt favoriții ursitei și, în consecință, autorizați să croiască tot ce poftesc. Să șunțeze grosolan Constituția, să interpreteze legea după bunul plac și să intervină intempestiv și abuziv în justiție și în alte compartimente de care n-au habar.

În ce mă privește, aș vota un președinte-normal. Adică, în primul rând, un ins echilibrat. Un om cumpănit, de bun-simț, cu dragoste de țară și osteneală curată în numele ei. Și căruia să-i pese întâi de România - patria sa - și nu de organisme internaționale sau de ONG-uri dubioase și dirijate/finanțate invariabil din străinătate. Un astfel de conducător ar putea deveni

un factor coagulant la nivel obștesc, deși spiritul concurențial politicianist, acerb și nemilos, nu-l va menaja. Depinde de motivații și de tăria de caracter, dacă va rezista sau nu asaltului concentric și demolator declanșat de adversarii lui politici. Dar cum seducția guvernării va precumpăni, cu certitudine că nu va ceda ușor dârlogii Puterii și o va proiecta cu întreaga energie și forța necesare. Asta în ipoteza că va beneficia în continuare de sprijinul semnificativ al norodului. Altminteri...

Altminteri, vom avea din nou președinți-saltimbanci, președinți-trepăduși, președinți-doinitori sau președinți-metafiziци. O galerie completă de personaje exotice și ciudate, dar chemate să „salveze” țara! S-o scoată din „groapă”, replantând-o pe șina prosperității și a vizibilității mondiale. Pe scurt - s-o relanseze în toate componentele sale definitorii. Ceea ce, barem declarativ, nu e rău. Ba chiar sună bine, căci vorba dulce mult aduce, iar râvnitorii la dregătoria supremă au facondă șlefuită și directețe în uitături. Calități cu care nu doar că atrag atenția electorilor, dar îi și farmecă prin făgăduieli și ziceri împrăștiate la temperatura caldă a înțelegerii umane. Iar câștigul e reciproc: candidatul culege voturi cu ghiotura; alegătorul - zâmbete și promisiuni cu nemiluita.

Spuneam, mai la „deal”, că aș prefera un șef al Statului ponderat și patriot. Însă m-am răzgândit. Nu cred că ar fi cea mai potrivită soluție. Cel puțin, nu la momentul acesta. Mai sunt și alte variante, așa că e de unde selecta. Numai că, aici, dăm de o necunoscută. Ce ne facem dacă urnele nu varsă un președinte-zărghit? Din ăla care confundă stângul cu dreptul și se hlizește la Constituție mai dihai ca pălmașul la talonul de pensie! Poate fi ceva mai rău de atât? Da, poate. De pildă, un președinte-cosmic. Avantajul ar fi că, navigând intens prin spațiul sideral, rar l-ar vedea cineva la post, iar motive de galceavă sau de rărmerițe n-ar mai exista. Și unde mai pui că vidul l-ar steriliza integral, redându-l comunității în parametri inițiali ai genezei.

Mda, aici e o problemă. Aparent, gravă și complicată. Zic „aparent”, fiindcă, în fond, nimic nu e un dat inexorabil și definitiv. Există soluții și alternative pentru orice, numai să vrei a le găsi și aplica. Tocmai această perspectivă m-a luminat, sporindu-mi cota optimismului în

justețea și necesitatea unei opțiuni electorale corecte. Adică ancorate în realitate, nu în fantasmă de doi bani și închipuri tembele. Motiv pentru care, cugetând adânc, m-am hotărât. Chiar cu riscul de a părea demodat, voi alege un președinte-teafăr. Din acela sănătos tun, cu capul pe umeri, control al motricității și fără hlizeală. Fără accese de hăhăit anapoda sau de muțenii „asurzitoare”. Fără derapaje temperamentale și eschibii vulgare apreciate ca reacții colocolviale și „democratice”. În esență - un compatriot integru și dedicat misiunii încredințate de nația care și-a pus nădejdea în el și nu mai vrea să fie (iarăși?) dezamăgită.

Știu, portretul pare exagerat, chiar neverosimil, întrucât un asemenea exemplar uman este (aproape) imposibil de găsit. Și totuși, să nu disperăm. Poate, nu-i exclus să apară și un astfel de semen care să ne convingă prin decență, maniere și inteligență ziditoare. Și, mai cu seamă, printr-o infuzie de patriotism autentic, ca să arate norodului că el e pe primul loc în cadrul preocupărilor sale și nu directivele organismelor suprastatale externe sau presiunea agențiilor stipendiate generos de te miri cine.

S-au mai văzut și minuni, deși profilul evocat n-ar trebui să constituie o excepție, ci o regulă. Una firească, robustă, în acord cu datele bunului-simț și ale realităților cotidiene. Numai că, dincolo de intențiile pozitive, apar mai mereu și ispite negative subordonate altor interese decât cele naționale. Altor combinații, planuri, scopuri și idei, altor alișverșuri și învârteli. Toate cu impact nefast asupra tuturor, ca într-o nesfârșită (și blestemată) horă a neputinței generalizate și întreținută ocult la nivel decizional.

Este un adevăr de care ne-am ciocnit nu rareori, încât acordarea unui credit amatorilor de funcții înalte devine problematică. Tocmai de aceea, înainte de-a plasa votul în urnă, să ne gândim de zece ori. Nu de alta, dar ce ne-am face dacă ne-am pomeni cu un președinte-somnambul? Ne-ar place? Evident că nu. Însă, să zicem mersi de s-ar întâmpla așa, fiindcă există o variantă și mai no-civă. „Ce poate fi mai periculos decât un președinte adormit?”, veți comenta. Iată ce: un președinte-canibal! Caz în care aș prefera, de departe, un președinte-hologramă!

Aceași formulă epică trece, din *Răzbumarea lui Huniade*, în *Vitejii Măriei Sale*, al șaptelea volum al seriei *Cavalerii Crucii*, care continuă acțiunea din volumul anterior, acum cu un accent mai pregnant pe descriere - tablouri de epocă, ceremonialuri, precum descrierea Palatului imperial al lui Mohamed II, Palatul Corvinilor de la Hunedoara, și portrete - Ladislau Huniade, Ladislau V Postumul, regele Ungariei, Matias, mezinul lui Iancu de Hunedoara, Ștefan, înainte de fi devenit cel Mare. Narațiunea include peripeții, curse contra-cronometru pentru a zădărnici acțiunile opozanților, intrigi, un alert epic de capă și spadă. Timpul narațiunii se derulează între 11 august 1456 și martie 1457, într-un paralelism care urmărește, pe de o parte, complotul pentru uciderea Huniazilor, după uciderea lui Iancu, vizați fiind cei doi fii ai săi - Ladislau și Matia, și, pe de alta, pregătirile pentru întoarcerea lui Ștefan în Moldova, la Suceava, pentru a prelua, detronându-l, pe unchiul său trădător și ucigaș, Petru Aron, tronul strămoșilor, el fiind succesorul de drept. Unele evenimente, reluate, din volumul anterior, se suprapun, din intenția de clarificare a momentelor istorice, o intenție a scriitorului care le re-auduce retrospectiv în epicul prezentului istoric.

În narațiune, își fac loc și ample retrospectivice cu incurșiuni care depășesc epoca medievală, evocând istoria dacilor, idee subsidiară, prin care, indirect, scriitorul susține continuitatea dacilor pe aceste pământuri, simultan cu aceea referitoare la rolul românilor/valahilor de apărători ai creștinătății, cu o contribuție majoră, în epoca Evului Mediu, prin Iancu de Hunedoara, *atletul creștinătății*, recunoscut ca atare de papa Calixt al III-lea. Astfel, romanului i se imprimă o importantă dimensiune polemică. Andrei Breabăn insistă asupra acestui aspect prin reluări, redundante și recurente, pentru a fixa nu numai evenimentul - victoria de la Belgrad împotriva lui Mahomed al II-lea, cuceritorul, în 1453, al Constantinoplei, și, astfel, oprirea înaintării turcilor în Europa, a islamizării ei. Nu lipsește relevarea consecințelor acestui mare

eveniment, anume tradiția de a trage clopotele, păstrată până în contemporaneitate, o poruncă fermă a papei Calixt al III-lea, ca „în veci să se tragă clopotele la toate bisericile catolice din Europa, în fiecare zi, la amiază”, omagiu și aducere aminte pentru *cea mai mare victorie a creștinătății*, un omagiu adus lui Iancu de Hunedoara, *Cavalerul Alb al Europei*, care „a salvat creștinătatea de amenințarea năprasnică a păgânătății”. Pentru a da strălucire acestor pagini de glorie din istoria neamului românesc, Andrei Breabăn se folosește de tehnicile narativității, fiind, deopotrivă, narator obiectiv impersonal, istoricul, cronicarul perioadei, și narator subiectiv, prin introducerea unor reflectori, martori ai aceluși prezent, care aduc evenimentul aproape de prezentul contemporan, un *prezent al trecutului*, înscriindu-l, în acest fel, în *prezentul etern* al memorării istorice. Îmbinarea adevărului istoric, prin plusul documentului, prioritar întodeauna, și legendă, prin preluarea impersonală a vocii populului („...Se spune că, deseori, în nopțile senine de vară, se mai aud vocile lor (ale căpitanilor lui Iancu, n.m.) pe sub zidurile înalte ale castelului pe unde încă își plimbă pașii.”), așază faptele într-un delicat echilibru al ficțiunii și nonficțiunii.

Fără a inventa în planul epicului, accentul fiind pus pe evenimentul istoric, pe relatarea lui în aura adevărului atestat de istorie, pe realitatea lui, întrucât Andrei Breabăn se bazează pe istoricitatea însăși a realității, prevalența realului asupra ficțiunii. Astfel, el pare a pleda pentru reliefaarea ideii istoriei ca poveste, *cea mai frumoasă poveste*, pe care o povestește pentru poporul românesc, în prelungirea visului lui Nicolae Iorga. Însă, Andrei Breabăn intervine cu opțiunea proprie, punând evenimentele în matca ficționalizării nonficțiunii, a evenimentului istoric, ceea ce presupune doaj al adevărului istoric și al celui personal.

Noblețea vitejilor Măriei Sale

Aceasta este istoria neamului așa cum o vede Andrei Breabăn pentru a o povesti, respectând, deopotrivă, istoria și povestea, care includ legende, proiecția poporului asupra personalităților care au înfăptuit acele evenimente, ale căror consecințe s-au revărsat asupra destinului colectiv, al poporului. Concentrat pe fapte, pe întâmplări de importanță epocală, care au influențat istoria Europei, Andrei Breabăn realizează o narațiune, în general, din perspectiva obiectivității, cu accent pe observarea, în exterior, a comportamentului personajelor, pe relațiile pe care acestea le realizează cu ceilalți, într-o raportare previzibilă, în funcție de apartenența la un grup sau altul, grupul opozanților, al conspiratorilor (Ulrich de Cilli, judecat și executat, la finalul volumului anterior, *Răzbumarea lui Huniade*, Ladislau Garai, Nicolae Ujlaki, ultimii doi fiind cei care-i continuă planul); e apoi, grupul susținătorilor lui Petru Aron împotriva căruia se așază susținătorii lui Ștefan - *vitejii Măriei Sale* (Marușca, Iliș, copiii boierului Dobrul, Ionuț, fiul boierului Oană Julici, proclamat Pântece, personaj episodic în volumul anterior, Tudor și Dumitru, fii logofătului Mihu). Titlul, *Vitejii Măriei Sale*, apare cu frecvență de leitmotiv, având rolul de a coagula nu numai acțiunea, dar și personajele, care, susținându-l pe Ștefan, susținând, implicit, adevărul și dreptatea, își manifestă dragostea de țară, fiind, astfel demni de noblețea pe care o incumbă cuvântul *viteji*. *Vitejii Măriei Sale* sunt *Oamenii Măriei Sale* (titlul celui de-al treilea volum al trilogiei sadoveniene, *Frații Jderi*), adevărați eroi, prin calități eroice - curaj, spirit temerar, dar și prin situare în ierhia socială, ca adevărați boieri. Se sugerează prin acest sermantism, ideea *meritocrației*, cultivată de Ștefan cel Mare, care s-a bazat nu doar pe cei cu ranguri boierești, dar și pe cei cu rang moral - adevărații viteji, înobilizați prin chiar această calitate a devotamentului și loialității față de țară. *Vitejii Măriei Sale*, romanul cu polemică inclusă, ca aură însoțitoare, în relatarea istorică, se înscrie în același program de autor - acela de a redescoperi, povestind-o, istoria neamului românesc.

Ana DOBRE

Farmecul și cutremurul versului dorcescian

Silvia-Gabriela ALMAJAN

pentru a te integra absolutului". (Zoe Dumitrescu-Buşulenga)

„Nunc fluens facit tempus, nunc stans facit aeternitatem”. (Boethius)

În primăvara acestui an a apărut la Editura Waldpress, din Timișoara un volum sobru și elegant, *Montségur* (Poemele Mirelei), avându-l ca autor pe Eugen Dorcescu. Titlul în sine, trimițând la muntele sacru al catariilor și la tragica lor istorie, invită la o exegeză separată. Încât volumul ni se pare a fi o chintesență a creației și vizionii existențial-poetice ale autorului. Subtitlul cărții anticipează conținutul acesteia: sunt o serie de poeme scrise în perioada martie 2017 - mai 2024 și dedicate soției Poetului, Mirela-Ioana Dorcescu. De altfel, textul propriu-zis este precedat de o elocventă mărturisire: „Am scris aceste 33 de poeme în răstimpul fericit al anilor 2017-2024, mereu în preajma și spre bucuria soției mele Mirela-Ioana Dorcescu” și de un portret instantaneu al poetului, realizat în 26 mai 2024. Pe coperta I poate fi admirată **poarta dintre cele două lumi**, operă a sculptorului timișorean Remus Irimescu, iar coperta a IV-a prezintă opinii critice aparținând unor voci literare de recunoscut prestigiu: Zenovie Cârlegea, Șerban Foartă, Mircea Lăzărescu și Cornel Ungureanu.

Plasate riguros, în ordinea apariției lor, titlurile sunt următoarele: *Ioanitul*, *Cel mai mult te-am iubit*, *Un luminis*, *În fața casei*, *Într-un mistic pustiu*, *Șagalnicul drum*, *Între canaturii*, *Salcâmii sacri*, *Scribul*, *În parcul botanic*, *Templierul*, *Orașul fericit*, *Barbarii*, *Montségur*, *Psalmul 41 (42)*, *Spital pandemic*, *Aproapele*, *Ermیتaj*, *Visul sacru*, *Zefirul*, *Pavilionul*, *Diacul*, *Octombrie*, *Sicomorul*, *Gând miezonoptic*, *Miozotis*, *Ostrovul iubirii*, *Tărârm*, *Prințesa*, *Mărțișor*, *Fatum*, *La o aniversare (În Florar)*, *Psalmul 69 (70)*. Textele nu sunt total necunoscute publicului, deoarece multe dintre ele au fost postate în mediul online, iar altele - publicate în volume anterioare. Lăsând pentru mai târziu o cercetare reguroasă și extinsă a volumului acestuia dens și cristalin, ne vom încumeta, pentru moment, la a-i semnala doar, „ă vol d'oiseau”, vastitatea și relieful.

În plan ideatic, iubirea, temă tutelară, apare în toate înfățișările ei, predominantă rămânând, totuși, **Eros** și **Agape**; cea dintâi învâluind persoana iubită, cea de-a doua, îndreptându-se spre semenii, în general, și anticipând indefinibila dragoste ce-l înalță pe individul uman spre Creator. Apoi, tăcerea, care este de multe ori mai grăitoare decât orice cuvânt: „Cel mai mult/ te-am iubit/ nu atunci când/ vorbindu-ți/ ai ascultat, ai/ răspuns, ai zâmbit./ Ci atunci când/ sub privirea/mea, rece, înnoțată și/ grea,/ ai tăcut/ a tăcea”...; „Tu/ cu privirile tale nemărginite/ înțelegând/ chiar esența esențelor;/ Eu fiind, și tu ești./ Tu fiind, și eu sunt”. (*Cel mai mult te-am iubit*) - o iubire absolută, în care fiecare trăiește prin celălalt. Într-o altă ipostază, femeia iubită apare în fața casei, printre flori, cu ochi *luminători*, „plini/de zâmbet, nostalgici/și lumini”, într-o seară de vis, o seară liniștită, „adiind a/ Paradis”, iar lumea rămâne „un câmp de bătlalii”.

„Poezia ține de partea cea mai ascunsă, cea mai intimă a ființei noastre. Poezia echivalează aproape cu o rugăciune. În poezie te cufunzi pentru a te întoarce cu frumusețe. În rugăciune intri pentru a te integra absolutului”. (Zoe Dumitrescu-Buşulenga)

Toate însă sunt vegheate de Cel Sfânt: „Simțim cum Cerul însuși/ s-a deschis./ Și, peste tot,/ vegherea/ Celui Sfânt”. (*În fața casei*)

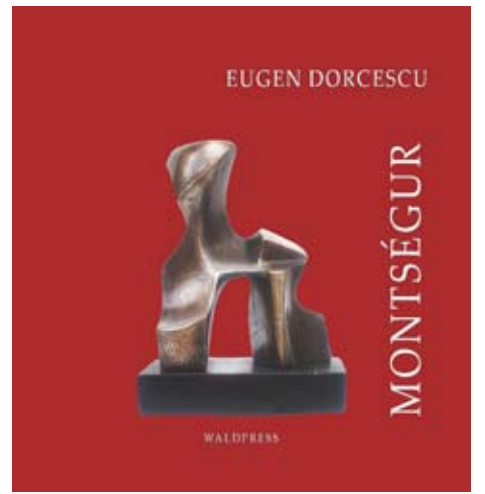
În primăvară, imaginea salcânilor încărcate cu flori aduce bucurie, renaștere, extaz, conștientizarea vieții, amințirea tuturor trăirilor. Iar, printre altele: „Îmi amintesc și magicul tărârm, / Al întâlnirii noastre. Știi tu, oare? / Iubirea-i o pădure de salcâm...” (*Salcâmii sacri*) Plimbarea prin Parcul botanic determină exclamații: „Edenic parc! Edenică uitare! / Iubita mea de astăzi și de ieri, / În zăriștea eternei primăveri, / Ești numai ferice și splendoare...” (*În parcul botanic*)

Scribul este unul dintre cei mai fericiți oameni de pe pământ: „Frumos și pur, dușman al nimănui”, incapabil să învrăjbească, să urască, „Pierdut în scriitura și-n Scriptură”, detașat de lume, „Doar zeii-s mai ferice decât dansul”. (*Scribul*)

Templierul - o ipostază lirică remarcabilă, „brav oștean al lui Hristos”, „lângă Crucea Domnului, străjer”, „trecut prin sabia și fier” - salvat prin iubire

sau cu pântecul deschis.../ Iar dincolo de toate - ce abis! / Te prinde amețea când privești / Mulțimea de ființe omenesti / Purtând în orice tipăt câte-un cui. / Dar mângâiate blând de mâna Lui”. În următoarea secvență sunt apostrofați cei care au poruncit înhumarea în cea mai mare grabă a celor decedați, fără a li se îngădui familiilor să ducă la îndeplinire cele convenite. Limbajul este dur, virulent gradual; exprimă condamnarea celor insensibili la suferință, la rânduielile firești: „Cum îndrăznești, mai-mare peste vraci, / Cum îndrăznești să faci ceea ce faci? / Ai poruncit ca bieții decedați, / La sânul Celui Veșnic adormiți, / Să fie-n grabă mare înhumați, / Goi, anonimi, înghesuiți în saci, / Ne-mpărtașiți, neplânși, neprohoditi... / AI PORUNCIT SĂ FIE PROFANAȚI! / Vai ție! / Te deplâng. Mai bine taci! / Nu știi pe Cine-nfrunți. Nu știi ce faci”. (*Spital pandemic*)

În tot zbuciumul vieții, singurul capabil să aline, să vindece, să ierte este Dumnezeu. De aceea sunt îndemnați toți „frații nefericiți preafericiți” să

locul de cinste: luna de jar, soarele de fier, vidul greu dintre pământ și cer, o rană-i taie inima, de-a latul, Luna pe cer: *thanică mireasă*, Durata ce curgea spre Infinit, luminișul criptic, un soare/ sângerând/ pe lama dintre/boltă și pământ, Așa e lumea:/ câmp de bătlalii, tu, mai tănuțată ca/ ori-când, Tu, Lilith, revenind din/ veșniciei, ești un lușer de/ spânz/ vișiniu, miera soarelui, șagalnicul drum, petale/ de flăcări, veșminte/ de fum, secondată, bineînțeles, de epitete: *câmp sublim*, solar miozotis, hieroglife sclipitoare, salcâmii sacri, răspântii largi de soare, Edenic parc, zăriștea eternei primăveri, sânge vinețiu, zăriști cristaline, înflorate văluri selenare și lista ar putea continua.

Unele texte respectă versificația clasică (*Ioanitul*, *În Parcul botanic*, *Templierul*, *Orașul fericit* - rimă îmbrățisată; *Între canaturii* - rimă încrucisată, *Spital pandemic* - rimă de tip pereche; altele îmbracă o formă modernă, iar unele sunt construite urmând tiparul textelor religioase, respectiv al psalmilor).

În sprijinul mesajului poetic, anumite lexeme sunt accentuate prin topică (*Bătrânul Cavalier*, *thanică mireasă*, *crucea spadei*, *magicul tărârm*, *lung sfredelite-n floare* etc.), altele poartă semnificativ (suntém, frágila, hulpáv), iar unele enunțuri-sentință sunt marcate prin exclamații sau prin utilizarea majusculilor (*Ce taină!* *Ce miracol!* *Ce chemare!*; *O, ce zi!*; *Ce pašnic moare burgul fericit!*; *Ce puri eram!*; *Ce viu și ce concret e Dumnezeu!*; *AI PORUNCIT SĂ FIE PROFANAȚI!*).

Chiar din sumarul parcurs analitic de mai sus, se vede limpede că stihul poemelor dorcesciene continuă să tulbure și să farmece cititorul, continuă să fie un model pentru creatorii de poezie. Preluând o disociere formulată cândva de poetul însuși, vom afirma că poezia lui Eugen Dorcescu se clădește pe o adâncă meditație existențială, pe un puternic talent, pe o subtilă și tăioasă măiestrie, precum și, mai cu seamă, pe har - înzestrarea ce eliberează lumea artistică de limitările convingenței, proiectând-o în transcendent, în spiritual și metafizic. Explorând, cu stăruință domeniiul lui NUNC FLUENS, Eugen Dorcescu aduce în poemele sale lumina și cutremurarea lui NUNC STANS.

Iată cum definește reputatul scriitor Șerban Foartă poezia și personalitatea artistică ale lui Eugen Dorcescu:

„Îmi arunc ochii, într-o doară, pe lista cu numele «like»-iștilor, așa-zicând, ai poeziei mele din amonte, și-l văd, în fruntea ei, pe Eugen Dorcescu! Cărui-i multumesc sfios, ca unui fără, azi, pereche în poezia românească. Într-un răstimp în care ea e, mai cu seamă, improvizată anodină sau însăilare de nimicuri, acest poet de primă linie, al modului sever și apodictic, poate să spună, cu François al Franței, că «totul e pierdut, minus onoarea». Onoarea poeziei, căreia el, maestrul Eugen Dorcescu, îi este unul dintre garanți...” (Șerban Foartă). (Text pe Coperta a IV-a).

Subscriem.

rea suprafirească: „Și iată, peste vreme, sunt iarăși viu”. (*Templierul*)

Montségur, negurosul munte al credinței, al luptei și al morții, loc de refugiu din calea lumii vrăjmașe, e un topos recunoscut de „bătrânul cavalier”, „un ostrov al iubirii”:

„Revăd, ca-n vis, natalul Montségur, Biruitor în orișice înfrângerii. Ce puri eram! Eram atât de puri, încât paream mai ingeri între ingeri.”

Desprinși de lume, rupți de elemente, De apă, de văzduh și de pământ, Ne-am fost iubit aievea-n trup și-n gând Și-am ignorat vrăjmașu-așezământ Al omenirii pururea demente.”

(Montségur)

Anii de pandemie cu abuzuri, interdicții, moarte, au creat revoltă, suferință fizică și morală. Grăitor în acest sens este poemul ce poartă titlul *Spital pandemic*. De subliniat că, de această dată, eul liric se regăsește printre cei oropsiți, nu rămâne detașat, ci este partaș la suferință: „Ce mici sunțem, ce goi, ce trecători, / Scheletici, plini de răni și de sudori, / Cu pieptul

urce pe „culmea sufletului meu” pentru a constata: „Ce viu și ce concret e Dumnezeu!”. (*Aproapele*) Tot El este în măsură să trimiță semne precum „visul sacru”: „Ce fericiți dansam azi-noapte-n vis! / Știu visul sacru Domnul l-a trimis. / Ne-a reclădit femeie și bărbat. / El m-a rănit. Tot El m-a vindecă”. (*Visul sacru*) Asupra tuturor lucrurilor văzute și nevăzute, a stărilor, a emoțiilor, a reacțiilor planează Forța Supremă. Enunțul liric exprimă umilință, recunoaștere. Sunt sentimentele unui duh zdrobit, plăcut lui Dumnezeu: „Eu? Sunt sărac, prigonit și sărman. Ajută-mă, Doamne! Tu-mi știi/ lanțul durerilor, ca steiul de greu. / Tu, Ajutorul meu, Tu, Izbăvitorul meu, Tu, Dumnezeuul meu, nu zăbovi!” *Psalmul 69 (70)*

Deși preocupat de substanța mesajului, scriitorul nu neglijează forma. Ba dimpotrivă, arhitectura poeziei este exemplar conturată. De la tropii, așezare în pagină, structură, rimă, accente, totul se îmbină într-un text poetic exemplar.

Printre figurile de stil metafora își are

Explorând Delta Dunării (I)

Copacul cu... cormorani

George DIMITRIU

În cea de-a treia zi de Paște a anului 2023 am pornit dimineață împreună cu fiul meu cel mare, Ștefan, spre Dunavățu de Jos.

Ajunși pe la prânz la pensiune, am fost întâmpinați de arbori gătiți cu superbe magnolii alb-movii, ornate-n interior cu sute de puncte. Pe-un perete trona o imensă planșă care prezenta peștii din apele României alături de una referitoare la păsările migratoare, de ample hărți ale Deltei, și de-un tablou-caricatură ce înfățișa oameni politici. La loc de cinste se hodinea, înfipt într-un panou lemnos, un cap de pește cu gura deschisă - se voia hidos însă era cam știrb! Din restaurant se putea admira un pitoresc canal, vecin cu pensiunea, canal pe care se odihneau câteva bărci.

Începuserăm dejunul cu borș de pește, servit ca la Letea: zeama și cartofii în boluri iar peștele, fiert, îmbrăcat în legume, ne-mbia de pe-un platou. Am continuat c-o saramură de crap cu mămăligă minunat așezată într-o farfurie încâpătoare, farfurie-n care locuia și un recipient cu supliment de zeamă. Nea Florin, barcagiul, și-a făcut apariția înainte să terminăm de mâncat. Fața roșie, de lipovean, n-avea pilozități; avea în schimb buze subțiri, nas consistent, și fusese plantată pe-un trup solid. L-am citit imediat:

- Aduceți un păhărel să vă torn niște pălincă ardelenască de prune.

Vine cu un pahar pentru vin, îl umplu pe jumate, însă băutura n-apucă să se hodiească.

- Încă unul?

- E bună! declară în timp ce-mi întinde paharul gol.

Îi fac plinul, stabilim planul de bătaie, însă ochii, căprui, cercetători, i se lipiseră de sticla de un litru plină cu lichid galben ca Soarele.

- Mai pun unu'?

- Nu, tre' să conduc barca!

Am coborât scările pietruite spre terasa cu piscină care avea atașat un mic debarcader și-am urcat într-o șalupă. Doar noi.

Călătoria a început pe Canalul Satului, sub privirile mirate ale unei berze semețe care însă nu s-a sinchisit de noi. Străjuț de arbori, de debarcaderele pensiunilor și de ambarcațiuni, canalul găzduia și două bănci așezate pe-o platformă, la umbra unui copac. În scurt timp am ieșit în Lacul Barcaz care se lăuda cu o insulă de stuf și cu câteva rațe. Cerul se lăsase dominat de nori mari, albi. Prin intermediul unui canal de legătură străbătut de-o apă muștar, mată, încadrată de arbori ce formau parca o boltă, am ajuns în Lipoveni. O puternică senzație de junglă îți transmitea acel canal, canal în care copaci pletoși, vernil, furau din luciul apei ca muștarul. Lăstărișul aparent timid mușca hohărit din canal când dintr-o parte când din alta, de-ți era imposibil să vezi calea de urmat. Pe-alocuri câte-o salcie plângătoare ne făcea reverențe ori fire răzlete de stuf se odihneau pe fața adolescență a apei. S-adunau mai multe câteodată, luând țanțos fața arborilor. Unele crengi se înclinau dându-și parca mâna peste canal, ca într-un dans al dragostei. Altele, verzi-muștar sau de-un verde-crud, se reflectau alături de cerul alb-gri pătat uneori cu albastru lângă stuful maroniu ce străjuia apa îngustă, creând un peisaj ireal. Soarele, atunci când își făcea apariția, se folosea de arbori pentru a-ntuneca apa canalului, canal prin care barca se strecura unduindu-se.

Pătrunși pe Canalul Opt am constatat uimiți cum copacii, înclinați, își uneau crengile vernil pe deasupra apei, construind parca un pod al mirilor. Atunci când ramurile s-au despărțit cerul s-a luminat și două lișițe și-au luat rapid zborul zbătând aripile-n tandem, cu viteză. Mai încolo o lebădă traversa agale canalul însă la apariția noastră a început să formeze cu aripile V-uri tot mai largi, călcând apa-n care și desenase dăra.

Ne-am vârsat în Canalul Dunavăț, penetrat și el de lăstăriș și de stuf, însă tatonat pe-alocuri de stâlpi de electricitate. Cerul albastru, pătat cu nori, se oglindea leneș în canalul cu apă muștar. Am trecut pe lângă un hotel plutitor vecin cu o casă de vacanță păzită de doi câini, unul alb și unul negru - cum altfel?! Puțin mai în față, în dreptul superbului Complex Delta-Paradis, patru pui de găscă ce deprindeau înotul și-au dat examenul la trecerea noastră, scufundându-se instantaneu, cu rotiri peste cap.

Complexul, străjuț de sălcii plângătoare și de un ponton ce părea fără sfârșit, găzduia casuțe acoperite

cu stuf și o clădire impunătoare, cu acoperiș stufos, ornat cu ferestre-pleoape. Canalul părea un bulevard acvatic! Din păcate, la capătul pontonului decorat cu șalupe sălășluiau un vapor și un hotel plutitor părăsite, aflate într-o avansată stare de degradare.

Ceva mai încolo canalul era străjuț de stuf pe-o parte și de arbori pe cealaltă - unii dintre ei își odihneau crengile pe luciul apei. Copacii au început să se rarească și să devină mai scunzi, ba chiar își făcuse apariția și unul ce părea uscat, fără frunze. Ba nu, avea frunze însă erau negre! Stai așa! Nu pot fi frunze, căci au cioc și coadă! Sunt cormorani negri, perfect camuflați! În zare, alți copaci purtători de cormorani. Mai mari, parcă! Ba nu, erau cuiburi! Cuiburi și cormorani! Zeci! Copacii ce străjuiau canalul aveau „rod bogat”! Ne-am apropiat și-am trecut pe sub cuiburile mari acompaniați de chirăitul păsărilor. Câte-un pescăruș stătea înfipt pe vreo creangă, așteptând momentul prielnic pentru a fura ouă. Soarele lumina rotund, scăpându-și uneori câte-o rază, ca un laser, printre crengile pline de cuiburi. Pe malul celălalt, asaltat de stuf, un arbore singuratic, cu crengile argintii, mai mult despuiate, însă pline de cuiburi și de cormorani negri, se reflecta creș în apa canalului. Din când în când, câte-un cripit melodios se suprapunea, ca un voice over, peste chirăitul cormoranilor din acel loc mirolant. Pe fundal, un cer alb-albăstru completa o paletă de culori de care nu te puteai pur și simplu desprinde. Până la urmă, nea Florin a întors barca și-am pornit domol spre altă destinație, însă sufletele noastre au rămas multă vreme acolo!

Fragment din volumul „Prin mirifica Europă”, aflat în pregătire

La săniuș

Locuim pe o stradă în pantă, aproape deloc circulată de către autovehicule în anotimpul rece, căci orașul găzduia puține mașini, iar atunci când stratul de nea se așeza domol pe caldarâm aproape niciun șofer nu se încumeta să o străbată - mai ales că nu se inventaseră cauciucurile de iarnă -, așa că pe înserat, după ce noi, școlarii băștinași, terminam orele, ne grăbeam spre case pentru a arunca cât colo ghiozdanele și a năvăli, trăgând săniile robuste de sfoară, pe ulița lungă de mai bine de-un kilometru devenită parte, uliță curbată o singură dată de casele ce-o vegheau, însă împărțită virtual în două benzi, căci mai trebuia și urcată, ceea ce pentru noi se dovedea a fi o adevărată probă de răbdare pe care o treceam plănuind cum ne vom lua avânt din capătul ei, aruncându-ne pe burtă din alergare, după ce împingeam sania cu piciorul la vale, ori alcătuiind unul dintre celebrele „trenulețe”, formate prin agățarea cu picioarele a saniei care urma de către cel ce stătea pe burtă și se lasă călărit uneori de către un alt copil, „trenulețe” care se unduiau periculos în curbă, pierzând „vagoane” câteodată, ori se lăsau frânate de către Panait, un pescar amator fără urmași, cu chipul lat, brăzdat de riduri și decorat cu ochi spălăciți, pescar care, precum consoarta lui Tasia - o mimoză a vremurilor de mult apuse ce nu muncise nicio zi și se lăuda cu o piele întinsă, nedată, întreruptă doar de-o pereche de buze groase și de doi ochi calini -, nu suferea copiii și mai ales hărmălaia veselă stărnită de ei, prin urmare se țepea la marginea străzii și arunca pe parte câte o găleată cu cenușă, iar dacă nu ne țineam bine de săniile ajungeam să descriem rotocoale prin aer, cum s-a întâmplat odată când, intrând cu viteză prea mare în curbă, am experimentat fără intenție forța centrifugă, cunoscând apoi în profunzime o sanie care urca dealul îndemnat de tânărlul său stăpân, stăpân pe care l-am spulberat cum năruî popicele de ai mână bună, ori precum se întâmpla când auzai strigătul cutremurător care amuțea pe dată pârția - „mașiinaaa, băă” - și nu reușeai să frânezi înfigându-ți vârfulurile încălțărilor în zăpada întărită, înghețată pe alocuri, așa că te aruncaai de pe sanie sperând să nu nimeriști între roți iar șoferul, după momentul de perplexitate căpătat la vederea șirului de „trenulețe”, se ruga să nu faci măcel - altminteri nu i-ar fi ajuns o viață pentru a-și spăla păcatele - și apăsa disperat pe frână, iar apoi, deși mașina se unduia de parca ar fi dansat salsa, reușea să o strunească precum odinioară „mustangii” caii sălbatici din pampas, așadar cum aș putea uita emoțiile colorate ale iernilor din vremea copilăriei, emoții ce făceau să-mi galopeze inima-n piept?

Cosmin POPA

După incendiul din 2011, Biblioteca Regală a fost restaurată datorită sacrificiilor membrilor societății secrete din America Latină. În Chile și Paraguay, câțiva scriitori români lucrau ca electricieni și constructori de spitale și creșe. Acești români erau foarte respectați. Primarii îi

laudau pentru modestie și curaj. Nativii nu îi deranjau cu nimic. În biserici, oamenii le dădeau mâncare și cadouri. De ziua muncii, câțiva investitori vorbeau despre beneficiile pe care le aduc românii pe continentul latin. În miezul recoltei de toamnă, camioane cu provizii umanitare ajungeau în Chile. Totul ar fi trebuit să meargă ca o lamă de frizer pe șira spinării lanțurilor de slăbiciuni și tentații. Pe 8 octombrie,

Vechiul cutăr maya, pe Dunăre...

după ce țărani au ajuns în capitală, să-și ceară drepturile pentru sporirea pensiilor oamenilor cu deficit fizic, un bloc de locuințe a fost vopsit de români, cu simbolurile aztece, maya și incașe. Contrar opiniilor din Paraguay, românii au fost celebrați ca eroi ai muncii și artei, fără artificii și pretenții. În ziare se discuta despre impresia puternică a solidarității românilor din Carpați, iar la două zile după marea surpriză, un cutăr plin cu lingouri de aur și bijuterii a fost trimis României. Dar sub neglijența unui tânăr nevrotic, cutărul cu aur aztec și inca a fost pierdut undeva pe Dunăre. Totul a rămas un mister și nimeni nu aflase mai nimic de fapt. După un an de zile, o familie săracă de pescari s-au trezit cu simboluri aztece și oglinzi de argint ruginit, cu rubine albastre și mov la malul casei lor de stuf și crengi.

- Tăticule, am găsit aur, spuse băiatul de vreo 12 ani.

- Nuleatinge, săvinămaică-tași surorile delastufăriș. Familia puse mâna pe aur, dar la miezul nopții soarele era negru în conjuncție cu luna, iar apa era negricioasă, verde și plină de insecte ce bâzâiau fără încetare. Nimeni nu mai știa nimic de acea familie pierdută în sărăcie și boală, de pescari de pe malurile Dunării. Totul a intrat sub lanțul poftelor naive, iar despre românii din Chile și Paraguay nu s-a mai vorbit vreodată. Dar datorită lor Biblioteca Regală a fost restaurată, iar urmările au intrat într-o oază de mister. În 2019, câțiva jurnaliști în căutare de senzational au lansat paradoxuri în presa internațională despre anumite mistere de pe întregul mapamond. Într-un stil caustic, rece și concis, oarecum anecdotic, câțiva jurnaliști născociau povești și istorisiri pline de semne de întrebare. Din 2019 până în toamna lui 2020 peste 1 milion de abonați au intrat sub aripile birourilor de Paranormal din America Latină. Un grup mic, clar-obscur a continuat procedeele din trecut, dar fără același elan viguros. Un singur profesor universitar aflase despre acele monezi din timpul lui F. Pizzaro. Câțiva studenți au fost încurajați să învețe ziaristică datorită mitologiilor vechilor incași.

Dumitru Hurubă, 80 de ani? Skepsis, nu?

Constantin STANCU

Dumitru Hurubă își face bilanțul în anul 2024, sunt peste 80 de ani de viață, mulți scăldați în apa literaturii. Mitică, așa cum îi spun prietenii, e un prieten adevărat, iar dacă te deplasezi într-un sens contrar, ești pe contrasens, îți sugerează că ai intrat în tagma zăpăciților de tranziție, ceea ce este adevărat, dintr-un anumit punct de vedere. Era o perioadă când el lucra la

„**Camera de Comerț și Industrie**”, funcționar cu umor la butonieră și de câte ori ajungeam în Deva, ne întâlneam și discutam despre literatură, despre introducerea falimentului în afacerile celor privați, dar mai ales, falimentul la stat, despre întâmplări cu scriitori, despre crime și flori, ne încărcam spiritual și el inventa noi definiții despre lumea în care trăiam. Acum este pensionar și încearcă să se pună bine cu Dumnezeu, scriind despre tehnica de a *colora mintea* cea de pe urmă a românului...

Am înțeles de la Mitică un lucru simplu, dacă privești la televizor ai acces la marile idei literare și intri la idei în ceea ce privește lumea. Avea câte un catren pentru fiecare, iar personajele sale aveau idei trăsnițe, erau originale pentru că abia au intrat în democrație și se bucurau de libertatea de a ieși pe balcon și la plajă. El a știut să dea nume personajelor sale, era un fel de preot mai democrat și apoi își cerea scuze că s-au cunoscut. Cărțile sale, destul de numeroase, cuprind romane cu tentă umoristică și morală, texte despre marile personalități ale culturii și literaturii, note de lectură asupra numeroase cărți pe care le-a citit, iubit, urât, reluat. A dat un tablou destul de bogat despre literatura din județul Hunedoara, despre cărțile publicate în ultimii patruzeci-cincizeci de ani. Știe multe, ascunde multe după câte o glumă.

Fiecare scriitor abordat are o cheie a destinului, ne putem aminti de opera lui, de viața lui, ne putem reaminti de paradigma vremurilor pe care le-a trăit, amprentele tragediilor și succeselor personale marcând memoria oamenilor. Despre pictorul Vincent van Gogh, Dumitru Hurubă reține: „Picturile compuse din pete de culori vii păreau să prindă viață pe pânză, se impregnau de un dinamism aparte, ceea ce lipsea din operele contemporanilor. Van Gogh s-a dus și mai departe. În locul copierii formelor exacte, se străduia să exprime senzații și sentimente” (p. 240, în *Personalități - cu de-ale lor...* - 2023).

A scris poezie în stil clasic, temele sale fiind actuale, acide, cu iz romantic. Un stil consacrat, dar actual prin mesaj. Eseurile sale vizează complexitatea lumii pe care o trăim, conțin avertismente despre un posibil viitor de unică folosință, un viitor scos la promoție. Mitică a scris literatură, domeniul nu conta, conta lumina vieții în orice text. L-am admirat pentru pasiunea sa constantă pentru **Apostolul Pavel**. A dorit să scrie o carte despre faptele acestuia, despre lucrarea acestuia și aduna mereu material în acest sens. Învăța și se dezvăța de contemporanii săi de la televizor, scriind despre marele om. Sunt sigur că are un manuscris secret despre minunile acestuia, chiar dacă i-a făcut portretul în una dintre cărțile sale...

A scris despre Veronica Micle și Mihai Eminescu, a făcut-o altfel, cu o privire realistă, *Mai altfel despre*

Veronica Micle - 2019. Cronicarul ne prezintă câteva fragmente din scrisorile adresate de Veronica Micle lui Mihai Eminescu, unele patetice, atins de o iubire intensă, cităm un fragment: „Te vei convinge că din mii de ființe, abia una te poate iubi cum te iubesc eu pe tine; și dacă m-ai ucide, te-aș iubi și în minutele agoniei” (p. 99). Eminescu i-a dedicat mai multe poezii: *Povestea codrului*, *Povestea teiului*, *Departate sunt de tine etc.*, toate legate de prezența femeii iubite. El a scris: „Este Ea. Deșartă casa/ Dintr-odată-mi pare plină,/ În privazul negru-al vieții/ E-o icoană de lumină” (p.48). Femeia i-a răspuns: „Să pot întinde mâna s-o pun pe fruntea ta/ Încetul la o parte șuvițele le-aș da/ Senină să rămâie, curată ca un crin,/ Icoană de iubire la care mă-nchin” (p. 106).

În spatele umorului său, însă, a existat multă seriozitate și tragism. Simțea tragedia umană mai bine ca oricine, dar știa că peste mizeriile vieții se trece cu un zâmbet și că un pisoi poate fi un personaj principal în drama politicii românești și pentru spectacolul mediatic.

A scris și publicat destul de mult pentru revista „**România Literară**”, revista scriitorilor din București și din țară, acolo unde doreau bucureștenii, a scris acele cronici despre spectacolul de la televizor. În momentul în care interesele oamenilor de la revistă nu au mai coincis cu satira din cronicile de tranziție, când oamenii de la revistă au fost atenționați că există un scriitor al cărui umor atinge „interesul național și siguranța națională”, Mitică a fost cenzurat. Puțini știu lucru acesta, în plină democrație cenzura funcționa de minune. Era cenzura financiară. E cenzura financiară. În spatele scenei financiare sunt cei care manipulează pentru a rămâne la butoanele de fiecare zi. Iată ce scria Gabriel Dimisianu despre cronicile de tranziție:

„De mai mulți ani, cititorii revistei „*România Literară*” pot întâlni, în pagina penultimă a revistei, rubrica de comentarii TV a prozatorului Dumitru Hurubă: *spirituală, acidă, mereu incitantă. Este o fereastră deschisă către spectacolul actualității această rubrică, așa cum ni-l prezintă televiziunile și cum îl percep personajele mucalite ale lui D. Hurubă: el însuși, prietenul Haralampy, soția sa Coryntina s.c.l. Nu este doar o „cronică TV” ce scrie săptămânal în „România Literară” D. Hurubă, ci și o cronică a vieții noastre de fiecare zi, prea adesea covârșită de absurd și de comic involuntar*.”

Dar Mitică și-a pregătit cu nonșalanță și tristețe dosarul său de cadre, o autobiografie de umorist.

Iată ce scrie Mitică despre sine: „*În continuare, precum orice bun și brav român, am început să scriu versuri. Constatând, însă, în scurtă vreme, că numărul poezilor depășea cu mult populația țării, m-am transformat la cererea Proza satirico-umoristică unde mai erau câteva locuri libere la Compartimentul „Umor Negru”. La concursul organizat am participat singur clasându-mă al doilea cu coroniță de scai. Pentru primul loc se pune coronița de spini...*”.

Dumitru Hurubă are și avea, culmea, prieteni printre umoriști. Lucru mai rar întâlnit în breasla meșterilor de umor... Mi l-a prezentat pe **Cornel Udrea**, la Deva, probabil, am primit o carte din care mi-a fost interzis să citez, pentru că eram pasibil să fiu arestat pentru încălcarea drepturilor de autor.

Am scris și despre Cornel Udrea cu sentimentul că Mitică imi va fi un martor favorabil. Adevărul este că e o întâlnire cu oamenii de umor e una interesantă, de expediție în savana literară...

Dumitru Hurubă a lăsat un mesaj interesant în ro-

manul **Cobaii**, un semn că suntem la mâna istoriei, că ieșirea se face prin *dragoste și afecțiune*.

El a scris despre scriitorii din județul Hunedoara și nu numai, s-a aplecat cu interes asupra operelor care s-au ivit aici, i-a păsat cumva de fiecare scriitor și a avut puterea de a se detașa de *cultura de gașcă*, cu sentimentul că are ceva mai important de făcut...

Autorul a avut curajul de a fi unul dintre personajele scrierilor sale, nu a evadat din context, s-a simțit solidar cu epoca, cu sine, cu tristețea... Poate doar la Caravaggio, marele pictor, am găsit același curaj de a-și pune capul pe tava condamnatului, pentru că oamenii din vremea sa să-l poată vedea părtaș suferinței generale, că este inserat în tabloul vremii de Creator...

Într-o vreme interesantă, Dumitru Hurubă a adus importante puncte de vedere despre *Țiganiada*, atrăgându-ne atenția că actualitatea lui Ion-Budai Deleanu este presantă...

A criticat și a fost ironic cu fenomenul Facebook, un loc ideal pentru rătăciții în tranziție. A pus în lumină incultura, oportunismul, obraznicia, falsul talent.

Despre atmosfera din biroul *funcționarului* mărunt, cu leafă de la stat sau de la privat, după caz, umoristul reține:

„Buni-răi cum suntem, intelectualii biroului nostru formăm un colectiv de oameni ai muncii strâns unit în jurul șefului de birou. Așa se vede dinspre celelalte birouri; în realitate, dacă ar începe un nou război mondial, sau parțial și s-ar distribui arme... Doamne-fereste!” (*Intelectualii biroului nostru*, p. 175, în *Scuzați că ne-am cunoscut - 2017*).

Oricum, Hurubă ne conduce cu măiestrie prin ținutul zăpăciților de tranziție... *pentru a vedea dacă putem fi și fericiți*..., citându-l cu bucurie...

L-am cunoscut într-un timp pe care nu-l pot așeza în spațiul spiritual al inimii. De fapt, mi se pare că îl cunosc de când este lumea.

A existat o clipă în care ne-am văzut și apoi totul a curs normal, ca între un umorist și un poet. Adică, doi scribi la Curtea Cuvântului. Dumitru Hurubă explică clar situația *scriitorului* de astăzi, pendulează între realitate și satiră:

„...E simplu-simpluț: I-auzi, numai: alo, Editura Smak-Smak? Da? Mersi, dragă, ok... Știti? Am scris și eu un roman și aș vrea să-l tipăresc la dumneavoastră... Sunteți cea mai prestigioasă editură din punctul meu de vedere... Bani, bani ai, domnu' romancier? Am. În regulă - trimite textul... Iar în două-trei săptămâni ai romanul tipărit, aranjat frumos... Corectura o faci dumneata, că noi nu avem prevăzut în organigramă post de corector... Ai văzut, vecine? Devin rapid *romancier* respectabil și respectat...” (*Roman-frescă*, p. 120, în *Scuzați că ne-am cunoscut - 2017*).

Are și o rugăciune pentru noi:

„*Tatăl nostru* care ești în ceruri
Mai vezi și de-ale noastre adevăruri?
Mai aruncă-ți ochii, Doamne, către noi
Și vezi-ne-adâncirea în nevoi...

...

„*Părinte bun*, de-atâta libertate,

Hoția se numește azi dreptate;

Iar de la Răsărit pân-la Apus

Se vede, peste tot, că josu-i sus;”

(*Marea rugăciune*, p. 257, în *Skepsis - 2017*).

Despre politicieni, o profesie la modă, fără a fi inclusă în clasificarea oficială la Ministerul Muncii:

„*Latră ziua, latră seara,*

Poate latră și în vis...

Nemaisuportând povara,

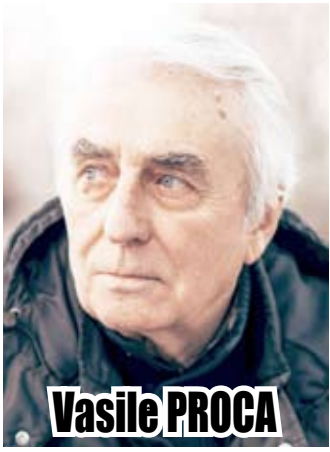
Dumnezeu s-a... sinucis”

(*Politicienii*, p. 204, în *Skepsis - 2017*).

Din când în când ne mai trimiteam câte un email, ca semn că există, schimbam cărți și scriem despre cărți. Dacă aveai o problemă serioasă, avea și soluția pregătită.

Glumim, nu?

Vasile PROCA

În Maramureș, **sentimentul românesc al ființei** (Noica) are o mare bogăție de semnificații. Acest simțământ a devenit, începând cu anul 1973 - eram prima dată în Maramureș - un fel de autograf pe suflet. De atunci, am început să învăț *alfabetul* civilizației, tradițiilor (obiceiuri, datini) maramureșene. Zilele trăite printre maramureșeni sunt clipe ale veșniciei.

Duminica, la ei, devine ziua luminii. În toate satele, oamenii se îmbracă în straie de sărbătoare. Se îmbracă în numele Tatălui și merg pe drumul mântuirii la biserică. Acolo, în bisericile de lemn din Desești, Bârsana, Ieud, Poienile Izei, Rogoz, Budești, Plopiș, Surdești - toate monumente UNESCO - dar și în alte biserici de lemn, douăsprezece la număr, îți îmbogățești cultura imaginii, trăiești cu impresia că sfinții pictați pe pereții bisericilor sunt țărani maramureșeni: acest popor al crucii, care crede în mântuirea neamului omenesc prin Fecioara Maria și Fiul ei, Iisus Hristos, și care crede că din Dumnezeu răsare soarele. Mesajul teologic transmis: lupta pentru credința strămoșească ortodoxă. Cu o mare dragoste față de cele sfinte, se păstrează în aceste biserici cărți vechi de cult, icoane pe lemn, icoane pe sticlă, obiecte de cult, toate valori de patrimoniu. La rândul lor, zugravii de biserici, meșteri autodidacți, și-au asumat același mesaj, care educă comunitatea. Prin culori, au scris o teologie. Dis-de-dimineață, din primăvară și până toamna târziu, oamenii pleacă la muncile câmpului. Întâlnindu-te cu ei, te salută (îți spun): **Domnul fie laudat!**

Și în strai de sărbătoare, dar și în strai de lucru, oamenii Maramureșului se asemenișcă lui Dumnezeu.

Când stau în fața Creatorului, ei învață a iubi tot ce-i sfânt și frumos. Lăcașuri pentru suflet, multe case maramureșene sunt adevărate muzee sau ateliere de artă populară. De amintit cioplitul lemnului: vestitele porți cu ornamente tipice zonei: frânghia răsucită, rozeta solară, pomul vieții etc. Și troițele de lemn au un specific aparte. Olăritul și țesutul, la fel, sunt produsele unei eredități sociale, ale unei istorii personale.

Să nu uităm a menționa *Cimitirul vesel din Săpânța*, unic în lume, o creație originală a lui Stan Ioan Pătraș, care râde de moarte: crucile sculptate în lemn, cu tot felul de basoreliefuri, sunt monumente din viața celui răposat, pictate în culori vii pe fond albastru. **Vestitul albastru de Săpânța.** Pe toate aceste cruci, de un format aparte, sunt dăltuite epitafuri hazlii despre viața celui plecat la Domnul. O lună de zile se lucrează la o cruce. Am avut bucuria să-l cunosc pe Stan Ioan Pătraș. Era în 1976, la Iași, în Piața Dimitrov din centrul orașului. Împreună cu soția lui, vindeau cergi. La fel, i-am cunoscut pe olarul Daniel Leș (toată ziua olărim, zice), pe ceramistul Cornel Sitar (ceramica lui are simboluri care s-au iconizat în timp); pe poetul, pictorul, sculptorul Mihai Olos; *țăranul de geniu*, Pătru Godja - Pupăză (cioplitor în lemn); ucenicul sculptorului Vida Gheza; pe Doamna Parască Făt și mulți alții, oameni minunați, cu un deosebit har creator.

Despre unii poeți ai Maramureșului, mi-a vorbit Ion Zubașcu la cel de-al doilea „descălecat” în Maramureș. Anul 1976, la Borșa, Ziua minerului. Invitați speciali: Ștefan Hrușcă și Ion Zubașcu. Eram venit la invitația prietenului Titi Șișcanu, căpitanul echipei de fotbal Minerul Baia Borșa (Divizia B). După concert, toți patru, am petrecut o noapte de poveste: cântece, poezie, voie bună și horincă îmblânzită cu bere. Ion a vorbit cu deferență despre prietenii săi, poeții Gheorghe Mihai Bârlea, Ion Burnar, Dumitru Iuga, Gheorghe Pârja, Ioan Es Pop, Echim Vancea, etc. Toți validați, în timp, de critici literari importanți: Laurențiu Ulici, Gheorghe Grigurcu, Radu G. Țeposu, Ioan Holban, Gheorghe Glodeanu, Ana Bantoș, Augustin Cozmuța, Delia Muntean, etc.

Să urmărim devenirea socială și într-o poezie a poetului Gheorghe Mihai Bârlea. Născut la 10 februarie 1951, în satul Nănești, comuna Bârsana, Maramureș se trage dintr-o veche familie nobiliară, având **Diplomă**, în acest sens, din **anul 1384**, și fiind, după Nicolae Iorga, printre cele mai vechi familii românești. Absolvent Liceul de Cultură Generală din Sighet (1970). Absolvent al Școlii Postliceale de Biblioteconomie București (1974), al Facultății de Filozofie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1980) și al Facultății de Drept de la aceeași universitate. Doctor în sociologie (2000), UAIC Iași, cu teza *Mentalități și transformări sociale în zona Maramureș*. Este, pe rând, profesor la liceele din Sighet (1972-1990); bibliotecar și director al Bibliotecii Municipale din același oraș, și, prin cumul de funcții, consilier și consilier șef

Un voievod de slovă din Maramureș: Gheorghe Mihai Bârlea

la Inspectoratul de Cultură Maramureș (1990-1997); prefect al Județului Maramureș (1997-2000); director al **Memorialului** din Sighetu Marmăției (2001-2007); senator în Parlamentul României (2008-2012); profesor universitar, Facultatea de Litere, Univ. de Nord - Baia Mare (2000-2016).

Dintre cărțile publicate: *Din penumbră* (versuri, 1998); *Lasă-te prădat* (versuri, 1998); *Ceremonia clipei* (versuri, 2006); *Umbra lucrurilor* (versuri, 2010); *Sigilii de sare* (versuri, 2019); *Mentalități în tranziție* (2003); *Eminescu. Teme sociologice și metafizice* (2004); *Colectivizarea în Maramureș - Contribuții documentare* (2004); *Elita academică în închisoarea politică de la Sighet (1950-1955)* 2007, etc. Așadar, un CV impresionant.

Interlocutorul nostru debutează în revista *Zări senine* (1968) a Liceului sighetean, dar și în revista *Astra* (1970); debutul editorial: *Alfa '85*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca. Mai puțin răsfățați de criticii prezentului literar (excepție Ioan Es Pop), poeții maramureșeni ocupă un loc aparte în peisajul literar românesc. Trebuie citiți cu regularitate și respect. Ei își trag seva dintr-un topos și un ethos singulare.

Revenind la remarcabilul poet Gheorghe Mihai Bârlea, putem afirma că poezia sa e o cristalizare a simbolurilor perene pe care le-a descifrat de-a lungul anilor. În clasele primare, *profesor de poezie*, i-a fost mama sa, creatoare de poezie populară. La acest important poet, cu un univers liric original, cuvintele sunt materie intelectuală formulată estetic. Descântecul de metehăi, pomul vieții, obiceiul de înmormântare, iertăciunea, obiceiurile de peste an constituie liniile de forță ale unei realități pe care o țes neîncetat, și o validează: se stabilesc conexiuni între real și vis, între joc și ritual. Experiența religioasă, învățătura umanistă, o senzualitate reținută (vezi poemul pentru Rozica) sunt zone de sensibilitate trăită într-o mântuire lină.

Să-i cităm *Parabola fericirilor*:

Să vezi ce alții numai aud,
să auzi ce alții doar văd;

cerul închis într-o piatră neziditoare
căzută în drumul lor;

pământul încremenit în sine,
mișcător între ceruri
spre neliniștea ochilor;

în legănarea spicelor vara,
secerătorii dintre spini
răbdători ridică ochii
așteaptă să se învelesească de ploaie
iar gura lor flămândă să cânte:

de frumusețea pruncilor mi-e dor
și de desăvârșirea lor;

aud văzând
și văd auzind,
așa se visează cei așteptați
la ospățul fericirilor.

În Maramureș, există o pedagogie divină, se moștenește o Predanie, Acolo, nu poți fi în biserică, dacă nu crezi în Dumnezeu.

În Maramureș, timpul îți măsoară viața din sărbătoare în sărbătoare, îți citește din **Codicele de la Ieud** (descoperit în 1921). Acolo, se petrece întâlnirea cu Cuvântul, cu logosul dumnezeiesc.

Să citim un **Bocet maramureșean** de Gheorghe Mihai Bârlea:

Se întoarce o ploaie bogată
peste inimi,
să încolțească sămânța bună
și să ne bucare;

iarba sub tălpile goale
trezește simțurile
și scurtează depărtările cenușii;

singuratic sorbind
din răsăritul de lună mă îndestulez,
și crezându-mă dezlegat de păcat,
visez și îngân:

„Da-u-ar Dumnezeu Cel Sfânt
cărare pe sub pământ,
o cărare umblătoare
să se întoarcă cel ce moare.”

Poezia lui Gheorghe Mihai Bârlea e, de cele mai multe ori, o nesfârșită spovedanie, o meditație, un **suspîn de clopote** sub privirea unui Iisus mântuitor, care fertilizează cunoașterea, înfățișând dimensiunea reflexivă a omului. Redăm un fragment din alocuțiunea susținută de poet la Zilele Revistei de Cultură **Nord Literar** (2023): *Literatura lipsită de emoție și de sentiment înseamnă sinucidere sau dispariție. Sub ochii noștri, se redefinesc cu o viteză nemaipomenită toate paradigmele emoționale, cognitive, morale.*

Vasile Proca: Dragă Poete, *lasă-te prădat* de întrebările mele, fiindcă sunt convins că vei găsi necesarele *cuvinte de acces* (Jean Baudrillard) spre inima cititorilor, că va fi un demers inițiativ spre a le descoperi fabulosul Maramureș. Așadar, folosindu-mă de cuvintele lui Lucian Blaga, te îndemn să vorbești despre *sufletul satului Nănești*, unde *se vindecă setea de mântuire*, unde te-ai născut și ai copilărit. Reproduc poemul *Nănești*, care îți aparține:

Mi-e dor de un somn înrouat
și de miremele ierbi,
de râul lin luminând,
de horile Anuței lui Negrea
pe cărarea lui Coman,
de jocuri în șura lui Toma
și de strigăturile lui Grigore a lui Badea,
de tropotita feciorilor
cu Grigore a oșencii în frunte,
și noi, prichindeii, vrăjiți
lîpiți de casa noastră de lemn,
de grădina înfruntată
și de ferestrele înțredeschise spre rai
și de curtea școlii primare,
dar de sat mi-e dor cel mai tare

Gh. M. Bârlea: Pentru cei născuți în mediul rural, satul de origine, cu vatra lui, chiar dacă destinul i-a mutat în medii urbane, mai aproape sau mai îndepărtate, supraviețuiește ca un mic tezaur de memorie. În viziunea mea de copil, satul natal îmi părea „centrul lumii”, pentru că relațiile interumane erau directe, ne cunoșteam toți consătenii. Instituția neamului era foarte puternică, pe care Mircea Vulcănescu o situează la intersecția dintre metafizică și istorie. Azi, satul în care am copilărit s-a metamorfozat fundamental, s-a mutat, așa zice, în muzeu, pentru că vechile case de lemn sunt în mare măsură înlocuite de case din beton. Dar sunt, încă, păstrate cu sfințenie valorile rurale identitare: în grai, în port, în obiceiuri, în credință. Particip, și azi, cu emoție la viața satului, la sărbătorile locale, nunți, botezuri, înmormântări etc. Lumea satului mi-a oferit un set de valori morale pe care mi-am construit destinul: omenia, generozitatea, cultul pentru muncă și respectul pentru tradiții. Prin folclor, satul s-a autodefiniț inspirat: *Năneștiul e un sat micuț/Toată fata-i cu drăguț/Năneștiul îi mititel/Multă dragoste e în el*. Suntem în ton cu ceea ce spune apostolul Pavel „Unde dragoste nu este, nimic nu este.”

V.P.: Unele cărți bisericesti, tipărite la Blaj, se găsesc în multe biserici maramureșene, printre care *Nănești și Bârsana*, cum sunt: *Apostolul, Triodion, Penticostal, Biblia lui Bob*, etc.

Ce a însemnat biserică pentru *coconul* Mihai? Dar care au fost cărțile copilăriei ce te-au marcat cel mai puternic?

Un voievod de slovă din Maramureș: Gheorghe Mihai Bârlea

Gh. M. B.: Pe lângă cele amintite de tine, merită readus în actualitate celebrul *Codice de la Ieud*, descoperit în podul bisericii de lemn, de secolul XVI, din Ieud, în jurul căruia s-a purtat o puternică dispută filologică: dacă este sau nu primul manuscris în limba română. El provine de la fosta mănăstire ortodoxă din Peri (azi, Grușevo, în Transcarpatia, Ucraina), consacrată stavropighie la 1391, de către Patriarhia Constantinopolului. Sunt cercetători care acreditează acest document de limbă și credință cu mult înainte de *Scrisoarea lui Neacșu*, de la începutul secolului al XVI-lea. Acest manuscris a fost pretextul organizării la Ieud, în anii '80, din secolul trecut, a unor colocvii, inițiate de mine și de colegul, prof. Petru Dunca, la care au participat lingviști, istorici, scriitori, oameni de cultură. Printre ei și binecunoscutul lingvist Mihăilă, care refuza datarea manuscrisului la începutul secolului al XV-lea. Poate ar merita o rediscuție a datării acestui document, important prin valoarea lui lingvistică. În ce mă privește, Biserica în viața coconului ce am fost a avut un rol important în educația mea și a fratelui Vasile. Mama a fost o femeie foarte credincioasă și nu ne permitea să mâncăm, să ne culcăm până nu ne făceam rugăciunile cuvenite. Pe ea mi-o amintesc mereu cum se ruga în genunchi, cu rozariul și lumânarea aprinsă pe masă, pentru viitorul nostru. În pofida educației ateiste, agresive, la care am fost expus toți cei din generațiile din perioada totalitarismului ateu, am rămas cu respect pentru Biserică, pentru credință, m-am căsătorit și mi-am botezat copiii, trecând peste tabuurile ideologice. Odată cu evacuarea comunismului din viața noastră, din pozițiile publice pe care le-am ocupat, director, șef al Culturii pe județ, prefect, senator, prodecan al Facultății de Litere din Baia Mare, am sprijinit construcția de biserici indiferent de confesiune, reparații și restaurări. Fratele Vasile, specialist în domeniu, a restaurat 63 de biserici în toate zonele țării.

V.P.: Să ne spui câteva cuvinte și despre Bârsana (comuna de care aparține satul Nănești) situată pe malul drept al râului Iza, comună străveche de care amintește și o *Diplomă* dată în 1326, de către regele Carol Robert, privind drepturile de moștenire pentru cnezul Stanislav Bârsan. De aici, se poate specula și etimologia numelui Bârsana și, de ce nu? de unde se trage numele Bârlea?

În *Istoria Maramureșului* de prof. Alexandru Filipașcu de Dolha și de Petrova, găsim, între anii 1700-1731, membri de-ai familiilor care emigrează în diferite zone, printre care și familia Bârlea.

Gh. M. B.: Bârsana este centrul administrativ al comunei cu același nume, la care a fost „anexat” și satul meu, datat în documente în secolul al XIV-lea, considerat sat nobiliar, cu familii posesoare de diplome acordate de regii angevivi. **Familia Bârlea de Berbești a fost înnoștată cu o astfel de diplomă în 1384.** Ioan Mihaly de Apsa a publicat în 1904 un volum de diplome, premiat de Academia Română, importantă pentru că în conținutul lor se confirmă dreptul de înaintă stătător al românilor pe meleagurile maramureșene. Legat de numele de familie, istoricul Nicolae Iorga crede că se numără printre cele mai vechi în provinciile românești. **Așadar, putem spune că „neamul Bârlenilor” durează de sute de ani.** Numele Bârlea se întâlnește și în alte zone, precum Mureș, Banat, Alba, efect al migrației istorice. În Maramureș există o localitate Tulgheș, în care peste 70% dintre locuitori poartă numele de Bârlea.

V.P.: Ai absolvit Liceul de Cultură Generală Sighetu Marmatei (1970). Vorbește, te rog, despre revista *Zări senine*, unde ai fost redactor.

Gh. M. B.: A fost prima publicație școlară apărută la Liceul (azi Colegiu) „Dragoș-Vodă” după cel de al Doilea Război Mondial. Inițiativa a aparținut unor dascăli generoși și sensibili la talentul elevilor, nu doar pentru literatură ci și pentru alte discipline. I-aș aminti cu respectul de rigoare pe profesorii: Eracle Titircă, care avuse anumite conexiuni și cu *Cercul literar* de la Sibiu, pe prof. Ion Vancea, consătean cu mine și unchi al poetului Echim Vancea. Aici, în revista *Zări senine*, ne-am publicat mai mulți colegi primele încercări literare, înfiripându-se în noi visul de a deveni poeți sau cel puțin iubitori de literatură. Am avut șansa să fim primiți ca liceeni în cenacul „George Coșbuc” de la Casa de Cultură din Sighet, în care activau profesori de toate vârstele, dintre care amintesc în mod special pe profesorul, pictorul și poetul Gheorghe Chivu, un maestru pentru noi, cei tineri: Gheorghe Pârja, Echim Vancea, Ileana Mihai, Marin Slujeru, Andrei Făt și alții. Climatul deschis a fost important pentru etapele viitoare ale formării noastre intelectuale și literare.

V.P.: De când ai început să trăiești în acele, să le spunem, plutiri ale imaginarului, să le spunem stări poetice? Când ai conștientizat că ești hărăzit poeziei, că Bunul Dumnezeu ți-a făcut acest dar minunat? Așadar, vorbește despre primele încercări poetice, dar și despre primele poezii publicate. Nichița Stănescu

Memorialul Sighet - 2006
Gheorghe Grigurcu (poet și critic literar), Gheorghe Mihai Bârlea (poet și directorul Memorialului)
Foto: Vasile Proca

spunea: *Fără Miorița, noi n-am fi fost niciodată poeți.*

Gh. M. B.: Primul meu „profesor de poezie” a fost chiar mama mea, o inspirată creatoare de poezie populară. Începând din clasa a III-a, la serbările școlare, am recitat doar poezii făcute de mama mea. În felul acesta am fost privilegiat și m-am salvat să recit poezii proletcultiste până la sfârșitul clasei a VI-II-a. De atunci am început să mă vizez un urmaș al mamei mele și sunt convins că de acolo s-au înaripat și visele în drumul meu către poezie. Am debutat în revista „Astra” de la Brașov, în 1970, apoi în „Convorbiri literare”, remarcat de poetul Nicole Turtureanu, în cotidianul din Maramureș „Pentru socialism”, care acorda săptămânal un spațiu generos pentru cultură, având în redacție pe criticul literar Augustin Cozmuța, poezii Gheorghe Pârja, Vasile Radu Ghenceanu și Ștefan Bellu, în antologii județene. Pe parcurs, am publicat în reviste literare precum „Luceafărul”, „Tribuna”, „Familia”, „România literară”. Debutul editorial s-a produs în volumul colectiv „Alfa”, la Editura „Dacia” din Cluj Napoca, în 1985.

V.P.: Care au fost motivele ce te-au îndemnat să urmezi cursurile Școlii Postliceale de Biblioteconomie din București (1972-1974)? Despre atmosfera bucureșteană, ce ne poți spune? Amintește câteva nume de colegi.

Gh. M. B.: După ce ratasem admiterea la Filosofie la Cluj, revenit din cătănie, datorită situației sociale din familie, m-am angajat la Biblioteca Municipală din Sighet, instituție de care se leagă 25 de ani din biografia mea. Școala Postliceală de Biblioteconomie am urmat-o la București și am avut ca profesori excelenți experți în biblioteconomie, dintre care îl amintesc pe binecunoscutul prozator Costache Olăreanu. Aici i-am întâlnit și pe poeții ieșeni Emilian Marcu și Lucian Vasiliu. Atmosfera literară bucureșteană o cunoșteam prin publicațiile vremii și prin relațiile personale cu tineri scriitori.

V.P.: În două rânduri ai „descălecat” în Moldova, la Iași, pentru a fi student la Univ. „Al. I. Cuza”. Mai întâi, la Facultatea de Filosofie (absolvită în 1980), și apoi la Facultatea de Drept (absolvită în 1993). Tot la Iași, ți-ai dat și doctoratul în sociologie (2000). Cum ai trăit perioadele ieșene? Ce amintiri te leagă de profesorul Tudor Ghiddeanu, deținător al Premiului *Vasile Conta* al Academiei Române? Era un mare iubitor de poezie și critic literar. Desigur, să-i amintim și pe profesorii Petru Ioan (Premiul *Vasile Conta* al Academiei Române) și Vasile Miftode (conducător al Tezei de doctorat în sociologie).

Gh. M. B.: Prin adopție intelectuală, îmi place să mă declar ieșean. Chiar dacă am urmat cursurile la fără frecvență, am avut profesori prestigioși precum Ernest Stere, Petre Dumitrescu, Petru Ioan, Teodor

Dima, Radu Negru. O relație specială am avut cu regretatul profesor Tudor Ghiddeanu, care mi-a coordonat licența, ce viza teme filozofice și sociologice în opera lui Mihai Eminescu. Domnia sa, se știe bine, a fost și un excelent eminescolog. Profesorul Vasile Miftode mi-a fost conducătorul de doctorat în sociologie, pe o temă consacrată problematicii mentalităților în perioada de tranziție, referindu-mă în special la zona Maramureșului. Cu dânsul vorbesc frecvent și în prezent pentru că în cariera universitară m-am dedicat disciplinelor sociologice. Am avut ocazia să cunosc importanți artiști plastici, pictori și sculptori, unii nu se mai află printre noi. Am o relație de prietenie admirabilă ce mă onorează cu maestrul Liviu Suhar, în opinia mea unul dintre cei mai importanți pictori români contemporani. Surprinde admirabil și emoționant în pictura sa nu doar peisajele ci și miturile Bucovinei natale, el fiind de origine din Iacobeni.

V.P.: Mă întorc în timp și amintesc numele unui mare istoric, Gheorghe I. Brătianu (născut la 3 februarie 1898 la Ruginoasa, Iași), licențiat al Facultății de Drept a UAIC Iași, nepotul lui Ion C. Brătianu și fiul lui Ionel I. C. Brătianu – două mari personalități politice ale României. A fost membru al Academiei Române și autor, printre altele, al unor cărți de referință în istoriografia românească: *O enigmă și un miracol istoric: poporul român și Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*.

Personalitatea lui Gheorghe I. Brătianu se leagă, mai ales, de două orașe: Iași și Sighetu Marmatei.

Extrapolând, peste ani, ai stabilit o legătură specială între orașele amintite. În plus, ai fost co-inițiator și director al *Memorialului Victimelor Comunismului* și al *Rezistenței* (Sighetul Marmatei, perioada 2001-2007). După cum se știe, marele istoric și-a aflat sfârșitul în aprilie 1953, penitenciarul Sighet. Vorbește, te rog, despre această perioadă deosebită din toată biografia ta.

Gh. M. B.: Gheorghe Brătianu este, în optica multora, cel mai mare istoric după Nicolae Iorga, cu o operă impresionantă ce îl plasează justificat în sfera modelelor intelectuale și umane. Prima carte la care te referi a fost, în fapt, o replică dată fostului său profesor de la Sorbona, medievalistul Ferdinand Loth, care considera momentul aureoral de la 1 Decembrie 1918 drept un miracol. Gheorghe Brătianu aduce argumente de ordin istoric, cultural, de limbă care au premers și au favorizat realizarea României Mari într-un moment critic, spre sfârșitul Primului Război Mondial, cu guvernul mutat la Iași. Am putea spune că *patria de limbă și cultură*, ca să parafrazez o sintagmă a lui Mihai Eminescu, a premers *patriei politice*.

Memorialul Sighet, în biografia mea intelectuală, reprezintă un reper important. M-am atașat dintru început acestui proiect al cărui concept aparține Anei Blandiana și lui Romulus Rusan, la care s-au alăturat

Un voievod de slovă din Maramureș: Gheorghe Mihai Bârlea

un număr semnificativ de personalități din societatea civilă din România și din străinătate. Fundația Academia Civică a fost înființată exact în acest scop: realizarea **Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței** de la Sighet. Sunt membru fondator al acestei Fundații, vicepreședinte al Consiliului Director, fost director al acestei instituții timp de 6 ani. E impresionant să constatăți că de la deschiderea Me-

Sighetu Marmatiei, 2008
De la stânga la dreapta:
Gheorghe Pârja, Gh. M. Bârlea, Adam Puslojic,
Vasile Proca și Vasile Muste
Foto: Gaál Aron

morialului către public, i-au trecut pragul aproape două milioane de vizitatori din țară și de peste hotare, de toate vârstele. Este implicit o *catedră de istorie* pentru tineri, mai puțin familiarizați cu ceea ce a însemnat perioada totalitarismului comunist în România, iar manualele de istorie abordează destul de sumar perioada amintită. Am dreptul moral să mă consider un contribuțiv semnificativ la ceea ce Romulus Rusan a numit „un miracol”, **Memorialul** de la Sighet.

V.P.: Legat de Penitenciarul Sighet, dar și de faptul că, în perioada 1995-2005, ai fost membru P.N.Ț. – CD, te rog să-l aduci în actualitate pe Iuliu Maniu – liderul P.N.Ț. – o personalitate emblematică a României, începând cu Marea Unire.

După cum se știe, în *perioada 25 octombrie - 11 noiembrie 1947*, la Școala Superioară de Război din București, s-a judecat procesul fruntașilor P.N.Ț., fiind acuzați de „complot și trădare” în cazul *fugii de la Tămădău*. Fiind condamnat la temnița grea pe viață, moare la Penitenciarul Sighet, la 5 februarie 1953.

Gh. M. B.: Maniu a plătit cu viața în închisorile de la Galați și de la Sighet pentru convingerile lui politice. Scriitorul și profesorul Dan Pavel a publicat recent o carte remarcabilă intitulată „Iuliu Maniu în jurnalul lui Corneliu Coposu”. Am vorbit despre ea la lansarea de la **Memorial**. Impresionează în „Jurnalul lui Coposu”, în cartea amintită, în comentariul lui Dan Pavel, relația extraordinară dintre Iuliu Maniu și tânărul lui discipol, Corneliu Coposu, licențiat în Drept și provenit din jurnalism, căruia îi încredințează gândurile, convingerile, analizele legate de contextul social și politic al României din anii '30 ai secolului trecut, până la „momentul Tămădău”. Subscriu la concluziile lui Dan Pavel, care îl consideră pe Iuliu Maniu cel mai mare om politic român din secolul XX, pentru că de tânăr s-a dedicat intereselor neamului său, ca deputat în Parlamentul de la Budapesta, dar mai ales ca actor politic de primă mărime după Marea Unire. A ocupat cele mai importante demnități publice ca lider de partid și de trei ori prim-ministru, dar este singurul om politic care s-a opus tuturor totalitarismelor din timpul vieții lui: cea carlistă (deși el l-a invitat pe Carol al II-lea să revină în țară, să pună capăt regenței și să devină rege), când a sesizat tendințele lui *autoritariste*; cea antonesciană (după intrarea în combinații politice cu Mișcarea Legionară), și cea comunistă. După un proces oribil, regizat în stilul proletcultismului sovietic, este condamnat la închisoare pe viață. La acest nefericit periplu l-a însoțit și maramureșeanul Ilie Lazăr, căruia Maniu, la sfârșitul procesului, i-a mulțumit „că i-a fost mereu aproape”. Un model de om politic, de conștiință, dedicat unui patriotisme lămurat.

V.P.: Să continuăm în aceeași notă: autoritățile comuniste au trimis în închisori și lagăre de exterminare circa două milioane de oameni. Dintre ei, un număr de 200.000 au murit, fiind executați sau supuși unui regim de exterminare. Alții, sute de mii, au fost urcați în vagoane și deportați în URSS. S-au scris multe cărți despre acea perioadă. Există și o revistă

MEMORIA (revistă a gândirii arestate), dedicată celor întâmplate în acei ani.

Un celebru fost deținut politic, Cicerone Ionițoiu, a publicat o lucrare monumentală: *Victimele terorii comuniste - arestați, torturați, întemnițați, uciși* – un **Dictionar** în 14 volume (6.000 de pagini) cu informații despre preoți, profesori, academicieni, medici, militari, țărani, avocați, demnitari, scriitori, muncitori (aproximativ 80.000 de persoane).

În cadrul **Memorialului** Sighet, există o bibliotecă cu lucrări (cărți, reviste) dedicate acelei sinistre perioade din istoria României?

Gh. M. B.: Există o bibliotecă în care se găsesc, îndeosebi, cărțile publicate de Fundația Academia Civică, începând cu cele 10 volume „Analele Sighet”, cuprinzând comunicările științifice și memorialistice susținute de foști deținuți politici, istorici, oameni de cultură, scriitori la cele 10 ediții ale simpozioanelor desfășurate sub genericul „De la adevărul istoric la judecata istoriei” (primele două ediții) și „Unde Justiția nu este o formă de memorie, memoria poate fi o formă de justiție” (Ana Blandiana). Există, de asemenea, un număr considerabil de cărți cu caracter memorialistic semnate de foști deținuți politici, reviste de specialitate, lucrări ale unor istorici români și străini, dintre care amintim pe Romulus Rusan, acad. Alexandru Zub, Șerban Papacostea, Dennis Deletant, Thiery Wolton, Stephan Curtois, Vladimir Bukowski și mulți alții. O veritabilă *bibliotecă a memoriei* de care nu se poate face abstracție când analizăm istoria recentă a României și implicit a celorlalte state europene căzute în orbita imperiului sovietic.

V.P.: Sociologia, se știe, ocupă o poziție importantă în *cultura intelectuală a comunității și a fiecăruia dintre noi*.

Având în vedere că, în contextul actual, trăim într-o lume plină de frământări și într-o continuă schimbare, sociologia este chemată să analizeze, cu responsabilitate, cele petrecute în trecutul unei comunități și de a *explica transformările prezente și viitoare*.

Așadar, din punct de vedere sociologic, încearcă, cu privirea unui radiolog, să vezi cum arată societatea românească în prezent și să pui un diagnostic.

Gh. M. B.: Trăim într-un timp cu dinamică debordantă, se schimbă sub ochii noștri toate paradigmele existențiale: sociale, politice, morale, educaționale, culturale, economice. Vorbim despre globalizare, multiculturalism, migrație etc. Chiar și cei mai competenți analiști ai acestor mutații pot fi derutați de viteza cu care se produc evenimente provocatoare pentru civilizația contemporană. Nu puțini sunt cei care sunt îngrijorați de viitorul apropiat sau îndepărtat, sesizând cum tehnologiile de vârf, pe lângă beneficii indiscutabile, generează și amenințări, și riscuri pentru viitor. Geopolitica actuală lansează semnale de natură apocaliptică, uneori. Sociologic vorbind, trăim într-un timp al metamorfozelor rapide, din care nu lipsește riscul unei fragmentări sociale de natură să ne îndepărteze de conștiința apartenenței noastre la un întreg coerent și viu în viața cotidiană, în credință, chiar și în artă. Focalizarea liderilor decidenți în sferele politicilor pe interese egoiste, pe tendințe expansioniste sau revanșarde, secularizarea, subminează credința și comportamentele morale, și constituie surse de îngrijorare planetară. Fenomenul globalizării nu trebuie să fie un balaur ce închide identități, ci să genereze bunăstare și echilibru pe planetă. Tehnologiile trebuie să fraternizeze cu umanitarismul și să protejeze condiția umană.

V.P.: În 20 august 2011, împreună cu poetul Vasile Muste, am vizitat Mănăstirea Sfânta Ana-Rohia.

Ghid ne-a fost părintele Panteliman Ilieș. Printre altele, cu competență, ne-a vorbit și de monahul Nicolae (Nicu Steinhardt).

Între anii 1971-1997, ai fost bibliotecar, coordonator și director al Bibliotecii Municipale Sighet. Din volumul *Nicu Steinhardt în dosarele Securității 1959-1989* (Ed. Nemira, 2005), voi da un citat: „la recomandarea lui Constantin Noica, a hotărât să rămână la Mănăstirea Rohia din județul Maramureș, unde să se ocupe și de aranjarea bibliotecii acestei unități cultice (circa 20.000 volume). S-a călugărit la această mănăstire în anul 1980, fiind asistat de starețul Man Serafim.” (Ministerul de Interne, Dep. Securității Statului, Direcția I, nr. 132/MN001623/23 ianuarie 1984).

Dragă profesore, te invit să vorbești despre universul cărților, despre perioada petrecută la Biblioteca Municipală Sighet, dar și despre eseistul, monahul, bibliotecarul Nicolae Steinhardt, cel care a scris și

Jurnalul fericirii, o carte unică.

Gh. M. B.: Experiența mea profesională la această instituție este de neuitat. Am prelucrat biblioteconomic mii de cărți, am citit cărți importante. Pot spune că m-am consolidat intelectual și am contribuit la prestigiul public al bibliotecii.

Nu l-am cunoscut personal pe Nicolae Steinhardt. Am citit „Jurnalul fericirii”, printre cele mai citite cărți din literatura română, care provoacă emoții intelectuale și creștine. El demonstrează, pornind de la propria experiență de viață, că suferința poate fi o sursă de fericire dacă te eliberezi de ură și vanitate, asumi smerenia și dăruirea în spirit cristic. Teza lui fundamentală este memorabilă: „dăruiește și vei dobândi”. Rohia a fost pentru el, la sugestia lui Noica, locul regăsirii prin credință, după convertirea sa în închisoare la ortodoxism cu binecuvântarea părintelui Mina Dobzeu cu care stătea în celulă. De altfel, „Cristul lăuntric”, cum spune Toma de Aquino, i-a ajutat pe mulți deținuți să supraviețuiască în condițiile subumane din închisori.

V.P.: Să aducem în discuție ruralul românesc cu tradițiile, datinile și obiceiurile specifice Maramureșului, cum ar fi: *Tinjavaua*, *Sinzăienele*, *Botejunea*, formule de salut, mitologia rurală, etc. Printre altele, să nu uiți a vorbi despre secretele *horincii* și despre rețeta *pancoveilor*.

Gh. M. B.: Ruralitatea, cu toate atributele sale de civilizație și cultură, constituie fundamentul istoric al destinului neamului românesc. Încă, mediul rural, în pofida mutațiilor ce se produc, este păstrător de datini, de obiceiuri, de mituri, de solidaritate socială prin instituții comunitare tipice satului românesc:

Vasile Proca, Gheorghe Grigurcu,
Gheorghe Mihai Bârlea și Ion Petrovai
Sighetu Marmatiei, 2008
Foto: Gheorghe Pârja

nunți, botezuri, înmormântări; păstrează sentimentul sărbătorii creștine sau laice ca o modalitate de perpetuare a identității noastre. Școala sociologică de la București, prin Dimitrie Gusti și discipolii lui, prin cercetările făcute în mediul rural românesc din perioada interbelică au atras atenția cu privire la importanța culturii și tradițiilor rurale. Este de neconceput devenirea noastră istorică fără această entitate sacră numită satul românesc. Lucian Blaga, Liviu Rebreanu și mulți alții, în Academia Română, au adus binemeritate elogiul țaranului și satului românesc. În Maramureș, aproape nu există sat unde să nu se celebreze obiceiuri și tradiții ancestrale, un patrimoniu față de care purtăm responsabilitatea conservării și perpetuării lui. *Horinca* de Maramureș, la care te referi cu nostalgie, bănuiesc, are notorietatea ei, pe care „a-i gustat-o”, își păstrează savoarea dacă este consumată cu măsură. Eu am botezat-o „literatură de creangă” ca să stimulez apetitul poezilor. Pancovele nu lipsesc din meniul obișnuit a maramureșeanului, mai ales în sărbători.

V.P.: În perioada 2008-2012, ai fost senator în Parlamentul României, unde ai desfășurat o intensă activitate politică: inițiative legislative, luări de cuvânt, declarații politice, etc. Te invit să amintești câteva inițiative legislative și cum s-au concretizat acestea.

Gh. M. B.: În Senatul României am ocupat poziții de referință - precum vicelider de grup al celui mai numeros grup parlamentar (PDL), președinte al Comisiei pentru Statutul Senatorilor și Deputaților, membru în Comisia de Cultură a Senatului. Am avut onoarea să am colegi personalități cu cariere profesionale remarcabile, profesori universitari, avocați, medici și din alte categorii sociale. L-am avut coleg și pe distinsul prof. univ. dr. Dumitru Oprea, fost rector al Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Toader Mocanu din Târgu Neamț a fost un coleg apropiat, ambii fiind vicelideri la grupul nostru parlamentar. Intrarea unor astfel de personalități în Parlamentul României face posibilă restaurarea prestigiului acestei instituții fundamentale din statul democratic. Din păcate, sunt mai vizibili cei care invadează televiziunile ahtiate după rating și nu se legitimează neapărat ca posesori de cultură politică autentică, și excelează prin discursuri demagogice. Am depus 63

de inițiative legislative, dintre care 10 au devenit lege. Din acest punct de vedere, m-am situat pe locul I, împreună cu un alt coleg, ceea ce validează statutul și misiunea asumate ca senator în perioada 2008-2012. Am avut un număr mare de declarații politice pe care intenționez să le public într-o carte intitulată „Democrație și comportament democratic”, de interpelări parlamentare, la guvern, la ministere sau alte instituții publice, pentru problemele cu care se confruntau cei din administrația locală din Maramureș și cetățenii din județ. Am sprijinit obținerea de resurse financiare pentru comunități și instituții, pentru biserici, indiferent de cult. Precizez că, în toată această perioadă, mi-am continuat activitatea universitară la Universitatea de Nord din Baia Mare, fiind prodecan al Facultății de Litere timp de aproape 8 ani.

V.P.: Voi aduce în prim-plan un mare artist, cel care și-a dat doctoratul (Summa Cum Laude) despre *Horea în grumaz*. E vorba despre Grigore Leșe. Îl citez: „Dacă vrei să asculți o horă adevărată sau un corind, trebuie să stai ani buni printre oamenii satului, să fii alături de ei la nunți, la înmormântări. Să mergi împreună cu ei la biserică, dar și la cârciumă. Să bei cu ei. Să intri în casele în care nu intră aproape nimeni, să treci pragul oamenilor izolați de comunitate. De obicei, acolo găsești cele mai frumoase cântece.”

Să-l amintim și pe taragotistul Dumitru Fărcaș (născut 1938 în satul Groși, aproape de Baia Mare), un artist al cărui nume îl pronunț, ori de câte ori îl întâlnesc, cu sfințenie – se mărturisea cunoscutul folclorist Harry Brauner. Nu-i putem uita pe frații Ion și Ștefan Petreș, care *Merg pe Iza, vin pe Mara*.

Să nu-l uităm pe sculptorul, pictorul și poetul Mihai Olos, *personalitate complexă, de o rară mobilitate spirituală* (Constantin Prut); *are sorți de a fi român și universal totodată, de a fi tradițional și modern, cu o notă foarte personală de artist-intelectual, de meșter-poet* (Petru Comarnescu). Mai pot da multe nume. A vorbi despre fiecare, înseamnă să scrii cărți. De aceea, te rog să sintetizezi acest magic fenomen cultural specific Maramureșului, având în vedere că ai fost și Consilier șef al Inspectoratului pentru Cultură Maramureș.

Gh. M. B.: Te referi la câteva personalități importante ale Maramureșului. Cu Grigore Leșe sunt prieten din tinerețe. El este un artist special, dublat de un muzicolog remarcabil, printre puținii care pătrunde în metafizica muzicii tradiționale, a folclorului muzical. Exigența lui față de cei ce poluează tradiția, muzica în special, deși deranjează pe mulți, este justificată, întrucât asistăm la o comercializare și o banalizare excesive a unor valori din partea celor ce se pretind vedete de ocazie. Mihai Olos rămâne în memoria celor ce l-am cunoscut un artist de poveste: poet și pictor cu o memorie fabuloasă, prețuit de Noica și de Petre Comarnescu, un om fermecător, nepereche prin vasta lui cultură și prin opera sa de artist plastic, pictor și sculptor. Proiectul lui vizionar „Orașul universal” se inspiră din matricea stilistică a Maramureșului, consacrată de geniul meșterilor populari datorită cărora vorbim în Maramureș de civilizația lemnului, regăsită în porți monumentale, în case de lemn ce durează de secole, în biserici, dintre care, azi, 8 sunt parte din patrimoniul UNESCO. Dumitru Fărcaș rămâne în memoria tuturor regele taragotului, instrument pe care el l-a înnobilit cu sonorități ca nimeni altul. Frații Petreș sunt o instituție în sine, pentru că folclorul muzical maramureșean a devenit cunoscut și dincolo de hotarele României, s-a universalizat, așa zice.

V.P.: Te întrerup, scuză-mă, îl voi cita, din nou, pe Grigore Leșe: „Între *horea în grumaz*, peisajul Țării Lăpușului și sufletul lăpușenilor există o adevărată contopire. Nu se poate imagina frumusețea peisajului lăpușan fără frumusețea oamenilor acestor locuri, iar

Un voievod de slovă din Maramureș: Gheorghe Mihai Bârlea

Gheorghe Mihai Bârlea și Adam Puslojic
Sighet, 5 octombrie 2008
Foto: Vasile Proca

horea asigură simbioza. Prin ea sufletul acestora se revarsă peste natură, transformând-o în cântec. [...] Ritmul acesta împreună cu emiterea inflexiunilor guturale, care conferă specificitate genului și totodată îi atestă arhaismul, dau *horei în grumaz* o aură de mister, de profundă spiritualizare, asemănătoare celei din cântările bisericesti ortodoxe.”

Așadar, dragă Poete, să ne imaginăm că mergem pe **Drumul lui Leșe**, cântând această *hore în grumaz*:
Frunză-n prun, frunză su' prun,
Ieși, mândruță, până-n drum
De ți-am fost vrodată bun.

Frunză-n fag, frunză su' fag
Ieși, mândruță, până-n prag
De ți-am fost vrodată drag.

De când mândruța s-o dus,
Negură pe deal s-o pus
Și pă deal și pă muncel
Și pă sprâncenile mele.

Dacă mândruță-a vini
Trece-om vârful Măgurii,
Desculța-ne-om de-un pt'icior,
Și l-om trece pă ușor
Desculța-ne-om de-amândouă,
Și le-om trece ca și-o rouă.

Gh. M. B.: Mulțumesc, să continuăm. Am fost și sunt implicat în viața culturală a Maramureșului și, să fiu sincer, sunt mândru de apartenența mea la spațiul cultural al acestui ținut voievodal. Cu riscul de a părea orgolios, mă laud adesea că muzica tradițională, jocul maramureșean mișcă codul genetic în mine. Știu să joc, știu să cânt la nunți, la petreceri și o fac cu o bucurie ce mă întinerește. Am sprijinit multe dintre proiectele culturale importante din Maramureș, inclusiv prin prezența la festivaluri internaționale ale ansamblurilor folclorice, profesioniste sau de amatori. Sunt manifestări în Maramureș, precum **Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă**, care numără peste cinci decenii de activitate. De **Festivalul Internațional de Poezie de la Sighet**, mă simt în mod special atașat, din tinerețe, de o jumătate de veac. Ai participat și tu de nenumărate ori, împreună cu un număr impresionant de poeți reprezentativi azi, veniți la Sighet îndeosebi la imboldul regretatului Laurențiu Ulici, maramureșean și el după tată. Sunteți mulți poeți ieșeni, moldoveni, care, din tinerețe, ați fost la acest festival, ați luat cele mai importante premii ale revistelor literare, inclusiv marea premiu al festivalului, rămânând atașați până azi de noi. Alături de tine, îi amintesc pe Lucian Vasiliu, Daniel Corbu, Casian Maria Spiridon, Nichita Danilov, Gelu Dorian, Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Sava, regretatul Au-

rel Dumitrașcu din Sabasa, Neamț, dar și poeții din Basarabia și din Ucraina (Cernăuți și Transcarpatia), precum Arcadie Suceveanu, Leo Butnaru, Ilie Zegrea, Gheorghe Moș, Nicolae Șapcă și alții. Pe scurt, la Festival au fost prezenți poeți din toată geografia literară a țării, îndeosebi din centrele universitare, mulți dintre ei sunt poeți și scriitori de referință. Festivalul nu poate fi disociat de Serile de Poezie de la Desești, care împlinesc 45 de ani de la debut sub oblăduirea poetului și jurnalistului Gheorghe Pârja. Prin Festivalul de la Sighet, în fiecare toamnă, s-a reconstituit simbolic *harta literară* a României Mari. Caracterul de festival internațional provine din participarea la multe ediții a unor poeți din Ucraina, Republica Moldova, Serbia, Ungaria, Cehia, Israel, Spania etc. Dar festivalul este o operă colectivă prin contribuțiile foștilor directori ai Casei de Cultură, în prezent Centrul Cultural de la Sighet, precum Ion Ardeleanu Pruncu, Dorel Todea, Octavian Postolache, Spiridon Pralea, Johnny Tivadar, Vasile Muste (manager și poet) - în prezent Ileana Matus - poeții Echim Vancea, Gheorghe Pârja, Marin Slujeru, Rândunica Petrulescu. Nu pot fi omiși alți poeți importanți din județul Maramureș participanți la multe ediții. Îi amintesc pe Vasile Morar, Nicolae Scheianu, Lucian Peța și mulți alții. Sunt bucuros să constat că apar și în prezent, la Sighet, tinere poete remarcabile despre care se va vorbi peste câțiva ani. Sperăm să păstrăm această *instituție a poeziei* pe mai departe din convingerea că o cetate fără poezie, fără cultură este ireparabil mai săracă. Sunt multe instituții profesioniste puternice, muzee de istorie, de mineralogie, Muzeul de Artă din Baia Mare, muzee etnografice, care tezaurizează istoria și creația culturală din Maramureș.

Rămân atașat de Maramureș pentru că aici este matricea familiei mele, mă identific cu valorile sale: tradiții, obiceiuri și cu tot ceea ce are semnificativ acest ținut binecuvântat.

V.P.: Dragă Poete, mulțumesc mult pentru această disponibilitate la dialog. Voi încheia, cum altfel? decât citând din *Artă și filosofie* de Ernest Stere (Ed. Junimea, Iași, 1979), cel care ți-a fost profesor de filosofie la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, autor a 60 de volume: „Poetul dă o formă vizibilă misterului ce ne înconjoară sau se află în noi, revelându-ne prin arta cuvântului ceea ce presimțeam doar, comunicându-ne *inefabilul*. Prin *magia* cuvântului reușește să suscite în noi emoții tulburătoare, impresii și idei pe care el însuși le-a trăit și care sunt tot atâtea mesaje adresate oamenilor.”

Filosoful caută să explice universul eșafodând teorii, tot atâtea încercări de a pătrunde în misterul înconjurător, năzuind la adevăr printr-un elan care se apropie vizibil de inspirația poetică.”

Povestea *voievozilor de slovă* din Maramureș va continua.

Gheorghe
SECHĂȘAN

Desertul ființei

Poezia lui Mihai Ursulescu, din noul său volum (*Vânătorul de amurguri*, Giroc, Editura Castrum de Thymes, 2024) evocă atmosfera pe care, în proza europeană, o realizau un Julien Gracq, într-un roman precum *Țărnuțelul*, ori Dino Buzzati, în *Desertul tătarilor*. Un aer, adică, de deznădejde, de pustiu, de angoasă, de sfârșit de lume: „Prietene, sfârșitul e pe aproape, îi auzi foșnetul?” (*Nisip peste tot*).

Omul din acest univers poetic este într-o în veșnică așteptare a ceva, nici el nu știe ce anume. Astfel îi trece viața, fără sens, fără rost, călătorind împerturbabil spre neant: „*printre flori de cireș într-o mică gară anonimă/ așteptând vești despre trenul neantului*” (*Gara timpului*).

Există mai multe niveluri de lectură ale acestei poezii, altfel profundă, semnificativă, importantă. Unul se referă la acela al ființării omului în lume. Am putea spune că Mihai Ursulescu este creator de veritabile **imagini existențiale**: „*N-a fost ridicat la înălțime să-l bată vântul utopic*” (*Arhitectura târâmurilor pierdute*). Prin ele este delimitată, din start, dimensiunea vieții umane. Deși este bântuit, nu arareori, de **vânturi utopice**, omul nu se va putea ridica niciodată, în viziunea autorului, la înălțimea unor astfel de idealuri. Versul, chiar, în cazul autorului de față, capătă accente existențiale: „*doreau să aștepte de ce inimă bate nu-mai la cei vii*” (*Cavalerii iluziei*).

Ceea ce autorul dorește „să demonstreze”, de la bun început (*quod erat demonstrandum*) este destinul dramatic, tragic, al omului: „*oricum o singură viață nu îți va fi suficientă*” (*Conținutul fals al colilor*).

Contrar teoriilor optimiste, dătătoare de speranță, omul „a pierdut partida” încă de la naștere. El duce cu sine, nici mai mult, nici mai puțin, decât un ceas pentru măsurarea timpului pierdut: „*privesc cu mirare arătătoarele cum se despart în două/ A fost pus pentru a măsura timpul pierdut*” (*Arhitectura târâmurilor pierdute*). Sentimentul zădărniceii, al deșertăciunii este cu atât mai mare cu cât se conștientizează ideea că, odinioară, timpul avea o altă valoare: „*Înlănțuiri în propria imagine o să visăm/ la roata timpului apărută pe un calendar străvechi*” (*Gara timpului*).

Mihai Ursulescu deține „știința rară” a creării unor imagini superbe, cum este aceea a ceasului (timpului) identificat cu o ființă: „*ceasul oprește umbrele cine știe cu ce gânduri*” (*Arhitectura târâmurilor pierdute*). Găsește, de asemenea, formule excepționale, pentru a „defini”, prin intermediul lor, „dezastrul” existențial al individului, azi: „*ora timpului mort*” (*O plimbare printre gropi*). Totul este inversat. Până și „*orizontul existențial*” se referă la sfârșit, nu la început, la întoarcerea lumii în haos, și nicidecum *ab ordos*: „*Povestea cu pacea vine să stingă lumina*” (*La răscruce de drumuri*).

Lumea de azi s-ar caracteriza, în viziunea poetică a prezentului volum, prin ignorarea totală a oricărui. Secole de erudiție, milenii de iscodiri ale minților scilpitoare sunt aruncate la coș de către generațiile actuale, care își fac un titlu de glorie din a „nu mai ști nimic”: „*ca unică parte a unui destin ce nu are habar de nimic*” (*Cântecul fals al vântului*).

Este creionat, astfel, direct dar, cel mai adesea indirect, prin imagini de o mare sugestivitate, tabloul inutilității absolute a omului, în lume, azi: „*la vânătoare de fluturi și de raze înarmat cu o oglindă*” (*Vânătorul de amurguri*).

Bineînțeles că dintr-o astfel de poezie nu putea lipsi apocalipticul, cum este și în această imagine, superbă, nemaîntâlnită până acum: „*apa râului a ieșit pe mal, înotătorii au început plânsul*” (*Șoapte mototolite prin iarbă*).

Am putea spune, fără a considera că exagerăm prea mult, că sfârșitul lumii este o temă apropiată autorului, pe care o concretizează prin imagini absolute senzaționale: „*sub o formă de balauri ce cântă/ despre eroarea rămasă victorie finală*” (*Culoarea albastră a morții*). Alteori, Mihai Ursulescu practică un „*surrealism*” pe care l-am defini drept înfricoșător: „*Litoralul încet, sigur, se umple de scoici*” (*Dansul dezmarginirii*). Avem, firește, pentru cei mai puțin optimiști, parte și de „sacru” însă acesta este (se putea altfel?) unul profund negativ: „*sau de către strigoi ieșiți la prins curioși*” (*O plimbare printre gropi*). Toată gloria și mărirea destinului uman dispar în această poezie, iar în schimb este creionat un univers alcătuit din ființe mici, mărunte. Aproape că ne vine să strigăm, indignați, *unde ne sunt creatorii?*: „*și cometele făurite de piticii îndemnatnici*” (*Focul stelelor*). Universul nu este locuit, așadar, de ființe „născute” pentru izbândă ci, dimpotrivă, pentru o lume sortită eșecului, o planetă populată de existențe ratate (imagini superbă): „*pasiunilor neatînse nu le-a venit*

vremea” (*Nebuni trec cântând*).

Iar drama, tragedia, în fond, constă nu atât în ceea ce suntem ci, mai ales, în ceea ce am dori să fim și nu vom izbândi niciodată. Cu alte cuvinte suntem, în viziunea poetului, un strop de rouă pe o frunză căzută și vrem să fim (să devenim) fluvii: „*Stropului de rouă nu i-a păsat de culoarea frunzei/ nici*

de ce este nou sau ce găze adormite întâlnește/ iar pasiunea lui de a ajunge fluvii/ îi dă probabil un grad înalt de îndrăzneală” (*Stropul de rouă*).

Pe de altă parte, volumul „abundă”, ca să spunem așa, de definiții. Așa este, de pildă, aceea a omului modern – toți trecem, azi, chiuind prin viață: „*să treacă chiuind prin viață*” (*Nebuni trec cântând*). Zborul, veșnica idealitate a omului, pare și el a fi doar o părțică din „*marea conspirație*” împotriva omului: „*Întâmplarea cu zborul pare o viclenie plină de păcate*” (*Cărăușii sufletului*). Viața omului, în ultimă instanță, se desfășoară între o catastrofă și alta: „*Nu întreba de singurul lucru salvator/ care din unduirea valului făcea unduirea mai umană/ a dispărut cu zâmbetul pe buze într-o stare macabră/ pe locul unde apa vrea să te transforme în erou fără cauză*” (*Oceanul pe nimeni nu susține*).

Și, oricât s-ar strădui, s-ar zbate, ori cât ar lupta cu soarta ori cu zeii situația omului nu se va schimba niciodată: „*Dansul și ritmul aparțin negustorilor de raci/ acum dacă o singură scândură amputată plutește/ căzută de pe corabia colorată, plină de marinari ologi/ chinuți de căpitanul cel chior/ situația s-ar schimba radical*” (s.n.) (*Oceanul pe nimeni nu susține*). Existența omului pare, așadar, un zar măsluit: „*ei dorm în sala de așteptare răscolindu-și visele cenușii/ după un câștig adjudecat de un zar măsluit*” (*Gara timpului*). Iar într-o altă superbă definiție a vieții, ea nu mai este altceva decât un panopticum cu umbre din teatrul chinezesc: „*Se odihnesc poveștile cu umbre*” (*Povești cu umbre hoinare*). Totul este, în ultimă instanță, o amăgire a vieții oamenilor: „*este schimbarea vieții fără o doză de narcotic*” (*Povești cu umbre hoinare*).

Sunt create, de asemenea, minunate tablouri (citește tragice), cum este acela al vieții care „se duce”: „*În liniștea absolută a dimineții coborârea continuă*” (*Povești cu umbre hoinare*). Moartea este un „personaj” de seamă al acestui volum, căci deșertăciune sunt toate: „*Azi... nu mai am nimic, calul de bătrânețe a murit*” (*Balada toamnei*). Spaima de moarte (altfel foarte frumos spus) este, și ea, un „ingredient principal” al acestei poezii: „*de frica morții nu o să mă vezi plângând*” (*Convenție draconică*).

Autorul se întreabă, provocând în

același timp angoasă și neliniște, „cum e lumea de dincolo?”: „*însă cu întrebarea dacă linia dreaptă e dreaptă și acolo*” (*Povești cu umbre hoinare*). Și își răspunde sieși că, în fond, moartea este a fiecăruia; chiar și aici, în acest echilibru atât de precar, moarte/ viață, fiecare primește exact atât „cât merită”: „*puțini suportă mai mulți ani decât pot trăi*” (*Noul mileniu*). Și, culme a ratării, așa cum poți trece prin viață fără de rost, și fără a o fi trăit cu adevărat, tot așa, și moartea poate fi „ratată”, „dovada” poetului fiind imaginea absolut senzațională a **morților nemorți ai vieții**: „*șocul abia acum apare, noul mileniu privește oropșiți/ care vor evada din beciul cerului*” (s.n.) (*Noul mileniu*).

Este prezentă în volum, tematic vorbind (cum altfel?) și **iubirea**, autorul „oferind” una dintre cele **frumoase definiții ale iubirii**: „*Când gongul priponit de turn bate miezul nopții/ e vremea numărării șoptelor nescrise, a stelelor aprinse*” (*Gara timpului*). Iubirea are o importanță atât de mare în universul poetic al lui Mihai Ursulescu încât absența ei reprezintă o veritabilă non existență: „*dar roata timpului se scurge încet-încet pe lângă noi/ o să mai dormim prin flori în gara asta anonimă/ încă vreun milion de primăveri*” (*Gara timpului*).

În ceea ce privește **poietica**, se poate semnală, dintru început, apetența pentru **titluri senzaționale**, care intrigă, provocând imaginația, supunând-o unui veritabil travaliu: **O plimbare printre gropi, Șoapte mototolite prin iarbă, Cei care sărează marea etc.** Nivelul imaginărilor este „solicitat” în mod deosebit, ajungându-se, nu rareori, la unul cu adevărat **magic**: „*a construit din culori de curcubeu un ceas în turnul cetății/ punându-l în zidul craniilor cu incantație magică*” (*Arhitectura târâmurilor pierdute*). Există o adevărată apetență a autorului pentru formulări și imagini extraordinare, care generează un câmp poetic aparte, inconfundabil: „*Noaptea, o plimbare cu bufnițele atrage ceața*” (*O plimbare printre gropi*). Autorul mizează pe sintagme poetice de un mare impact, creatoare de senzații aproape fizice: „*În contur se instaurează groaza cea mai pură*” (*O plimbare printre gropi*).

Am greși însă dacă am crede că Mihai Ursulescu este un poet al groazei, care scrie doar pentru a încrâncena ființa, făcând-o să se simtă terifiată în propriul univers existențial; astfel, formulările superbe nu lipsesc din volum: „*...chiar dacă e tulburată de memoria zâmbetului*” (*Șoapte mototolite prin iarbă*) sau „*i-au îngăduit să ascundă vipere printre dovezi*”. Principiul „vers minunat peste vers minunat” este prezent în acest volum, ilustrând până la urmă încrederea în șansa omului de a se salva: „*În iarba tăiată poziția șoptei e incomodă*” (*Șoapte mototolite prin iarbă*). Iar salvarea se află, pentru poet, la fel ca pentru atâția alți creatori, în chiar actul creației: „*creionul este un martor tăcut al zilelor defuncte*” (*O plimbare printre gropi*). Nevoia de a scrie este ori o nevoie irepresibilă, existențială, de neoprit și de nestăvilit, ori nu mai e deloc: „*Nevoia de a scrie, simțită cândva, a devenit firavă*” (*Conținutul fals al colilor*).

Avem, așadar, de-a face, cu o poezie cultă, în sensul înalt al cuvântului, în care vom întâlni reflecții asupra existenței, gânduri, idei, concepte, definiții: „*asa că aruncă flăcări pe suprafața scrisă a colilor*” (*Conținutul fals al colilor*). Creația devine un act suprem, idee redată printr-o imagine superbă și semnificativă: „*O scântie aprinsese un foc/ Mult mai albastră decât o mare*” (*Culoarea albastră a morții*).

În cele din urmă, viața însăși, în ansamblul ei, este o **creație**, chiar dacă (ne-o ilustrează volumul) mai are, pe lângă lumini, și umbre: „*până jăratecul desparte focul de ficțiune*” (*Culoarea albastră a morții*).

Vasile Dan Marchiș

Perfecta mirare

În această lume
ce sunt mai răspândite ca mirările?
Doar mirarea este unică
și nu poate fi asemuită cu ceva...
Numai atunci mirarea este perfectă
în contextul ei
când mirându-te pe ceva,
trebuie să stai perfect nemișcat,
să nu schimbi poziția
nici măcar privirea,
sau să miști pupila
în stânga sau în dreapta
să se creadă astfel că mișcând ceva
din ce te reprezintă,
faci semne cuiva
și că doar simulezi mirarea...
În această lume,
ce sunt mai răspândite ca mirările,
când știi că exist fiindcă Dumnezeu
îmi apreciază mirarea pe care
în nemișcarea mea o execut,
nu cu ochii,
ci cu gândurile...?

Nu ajung cuvintele

Nu ajunge gramatica
pentru a etala în cuvinte
sărăcia pe care o inimă și-o definește
prin sânge, pulsând...
Sunt mesagerul sărăciei
pe care o etalez
în regim de pantomimă
în gesturi, semne, suspine,
cum vântul
în crengile goale ale copacului.
Tăcerea absolută o dețin copacii
Ei nu rostesc un murmur de durere
nici pentru ultima frunză ce cade
de aceea gramatica
nu se poate împlini prin viu grai.
Nu ajung cuvintele
pentru a defini concret
durerea tăcută a lumii...
Sărăcia nu poate fi definită
în context fizic, chimic
ori biologic
ci o redau în gânduri,
în context astronomic
precum spațiul.
Să se poată concepe
o temă în toată amploarea
despre sărăcia noastră a tuturor
aceasta a fost ridicată
la rang de Cosmos.
La privighetorile și mierlele înfăptuite
să definească sărăcia cântând
ziua și noaptea,
membrii unui ansamblu folcloric
n-au fredonat nimic un timp
ci doar s-au mirat.
Acum orchestra le imită
perfecționând și împlinind folclorul,
definind astfel prin cântec
ce nu au avut...

Exercițiu 3

Cade o ploaie ce pare
o pregătire pentru finala
concursului de ploii.
Cum va curge atunci ploaia
selecționată în finală, în doi?
Dumnezeu cu cine
se va confrunța în acest sens?
Când o parte din lume,
de inundații a murit
și alta momentan moare,
eu refugiatul poeziei scriu parcă
aș desfășura un colac de salvare...
Nefăcând altceva,
prin ce și prin cine
să-mi aflu o iertare,
o binecuvântare
o altă chemare?
„Ce tot vorbești acolo?”
M-a abordat fulgerător muza
și apoi a continuat:
„Te-am atras prin inspirație aici
să scrii,
să nu dai apelor tribut chiar și poezii...
Nu ești tu mai marele apelor
ori judecător,
marinar sau salvamar!
Chiar potop să fie, aceștia au rolul lor.
Eu pentru tine sunt aici...
În fața Tatălui Ceresc,
cu sau fără tine
poeziile tale au aceeași trecere...
Pentru că am lăsat pământul și apa
din care sunt făcută
te-am dobândit ca pe un premiu
sau recompensă
nu ca pe un lucru oarecare
să nu încadrezi totul prin scrierile tale
fără rând în geografie sau în istorie.
Te-am atras unde inima salvamarilor
și a tuturor lucrătorilor pe ape
nu-i cuprinsă de iubirile amăgitoare.
Acum că știi de ce te-am atras aici
și nu în mijlocul lumii
prinsă momentan între ape, scrie!
Controlează-ți cu pixul poziția
și fizionomia!
Deci, scrie...!
Doar scrierea ta continuă
este virgula credibilă
între tine și lucrurile neînsuflețite!”

sfârlezii

Limita albă

I

(...Am simțit tremurul acela
ca al stelelor privite intens
- din literele cuvintelor
pe care nu poți să le mai spui -
pentru că tot ce-au însemnat
a fost trăit și s-a scurs:
într-o limită albă
paralelă cu tot ce nu se mai poate
vedea -
Apoi se-alcătuesc în nori semantici
- rătăcind prin spații
în care fărâme cu aripi se bănuiesc
abia -
astfel că înțelesurile parcă-s intruse
și se închid:
ca niște-amprente străine
peste culorile din mozaic...)

II

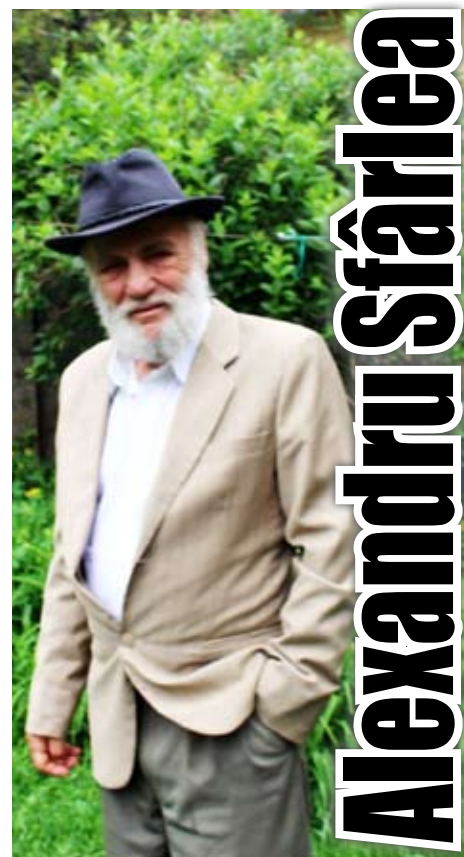
(...Poate că tot ce risipești
printr-o ridicare din umeri
nici nu mai aparține celor ce se mai
întâmplă acum
- oricum, dinspre tine se suprapun
imagini
ca dintr-o lume de Apoi -
încă de când ploile nu născuseră fii
ajunși una cu pământul,
din foști angajați
în lucrul la o altă lume -
Umblă pe sub pași lucruri dezlipite
de propriul sens
- ca niște retine ale dinjosului
de neprivit și captiv -
aproape s-au șters urmele unui ritm
cu aer infirm:
doar că ceea ce rămâne
după ce lași umerii în jos
e de nedescifrat
și nu se poate cuantifica...)

III

(...Omul stă locului, privește fix
și parcă se înfruptă
din propria acută nedumerire
- tramvaiul trei oricum trece
cum a trecut, poate, și viața
pe lângă tine
nu îndrăznești să urci în el,
te-mpaci cu gândul
că e o informație eronată -
oricum, înafară de a sta locului
și a privi fix ce? cometa
unui stil de viață
autoimpus și sterp,
ce poți să mai faci, mătușă Iulia? -
Te-mpungi în țepii unui cactus
și trăiești aievea furtuni în deșert,
în timp ce
cu puncte roșii scrii pe nisip:
tramvaiul trei iarăși trece,
așa cum a trecut ora patru
de ora trei fără un sfert...)

IV

(...Tiptil, parcă rostul și restul vieții
ca un mister abstract și negru
pătrunde în calculator,

Alexandru Sfârleca

ți se procesează ritmul intim
- al repulsiei față de sinele
apatic și depreciativ -
refuzi să ignori
prezumția de nevinovăție
a unui robot,
simțirea ca atare îți e
ocultată în virtual:
faci semne de S.O.S.
scuipi sânge de viperă cu capul strivit,
dar nicio ambulanță nu vine
așa că totul se derulează pe invers
și pe târâtelea, în gol...)

V

(...O persoană a treia
fărâmițată sub formă
de cardinale puncte
îți stăpânește forul intim,
când orice punctuație a fost exilată
- ai fost treaz când, dârdâind,
ți-a ieșit prin pori -
vitraliile visului comun au fost fisurate
cu laserul fiecărui punct proscris,
astfel că linia vieții
ea însăși încapă în aceeași fisură:
de-acum ești ilizibil
ca o rețetă medicală, nu te mai
recunoști
- oricât te zbați și insiști - :
o altă persoană a treia
i-a luat locul celei dintâi...)

VI

(...Sunt propria mască, mi s-a spus,
deși eu mă consider
cel mai prost mascat
și-mi iau în derâdere
nu urâtenia închircită în encefal,
ci aripa însoțită care băjbăie
să mi se înrădăcineze în umăr;
m-am înfruptat din toate
nerușinările față de mine
și nedreptățile le-am încununat
cu surâsurile
și grimasele
celor care s-au ascuns de lume,
ba în morminte, ba în apusul
ca un bătrân cocârjat
care se închină splendorilor zilei -
cel care-și împinge răbdarea
în leagănele nou-născuților
ca să crească odată cu ei,
cel care aduce elogiul copacilor trăsniți
și se duce apoi să-i îmbrățișeze
ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat;
sunt propria mască,
dar nu consider asta un neajuns
îmi îndes bruma de minte
ce mi-a mai rămas
în începutul de putrefacție
din orice rămășiță de viață,
invidiez clorofila care își ia adio
de la lemnul prefăcut în scrum
și apoi cutreieră cimitirele
ca să lase o urmă de viață...)

Victoria Fonari

Femeie-liră

Primul instrument muzical
Era corpul femeii
Bărbatul cântând bucuria vieții
Îi atinge corpul cu palmele
Și stelele începeau să cânte

Așteptarea

Pescărușii au invadat Verona
Noaptea veghează răul
Ziua – îndrăgostiții
Și pe străzi sunt așteptați Romeo și Julieta
Secolul XXI este flămând de dragoste
Se usucă frunzele verzi
Ceasul s-ar opri pentru a admira arcurile

Sunt focul iubirii

Sunt foc
apărut din reflecția soarelui
Reflecția poate să-l nască nu doar pe Narcis
Sunt foc apărut din lentila Lualaba
Nu sunt obsesia lui Phoebus
Sunt foc ce încălzește pustiul
prin roșul de mac
Sunt focul iubirii
ce nu cedează nici în cuvântul „tac!”

Nu mă dezic de Eol

Stelele au intrat în noi
Prin foșnetul frunzelor
Numai cei care se dezic de Eol
Nu înțeleg dragostea de viață a lui Sisif
Căsătorit cu o nemuritoare
Care-l dorea continuu în viață!
Rămân copilul vântului
Sub auspiciul planetei lui Neptun în Săgetător
Din tolba lui iau săgeți
Țintesc ceea ce îmi doresc

Nu interdicției

Ne împotrivism
Interdicției de a cânta
Ne împotrivism
Interdicției de a ne înțelege
Ne împotrivism
Interdicției de a gândi
Ne împotrivism
Interdicției de a vorbi
Ne împotrivism
Interdicției de a dansa
Ne împotrivism
Interdicției de a cunoaște
Ne împotrivism
Interdicției de a iubi
Ne împotrivism celor care
interzic zborul gândului,
interzic demnitățile, interzic noblețea
Distrugem zidul tăcerii
Prin cântecul ființei

Când orele

Când orele
lasă amintirile în urmă,
pietre care te împiedică
și n-ai vrea
să mai calculezi prezentul,
lasă loc respirației,
intră în tine însuși,
negândul
să te îndrume pe cărarea
luminii
a conștiinței.

Fiică

Sunt sufletul pe care l-ai visat
mereu
și am ales să te urmăresc
printre mușetel și iasomii
aș vrea să semăn cu tine
și să te alătur
ca să par cât mai mult a ta;
existențe se înlănțuie
ca ramuri de iederă
dar ceea ce contează
este că suntem aici acum;
ține-mă de mână
ca să traversez viața ta
cât pot,
ne-am pictat dincolo de orice
epocă și de orice direcție

peste zidurile scorpionului,
sunt sufletul
pe care l-ai visat mereu
și pe care aici întruna
îl numești al tău.

Un nou început

E ca și cum te ridici,
să devii tată
să te întinzi și să privești
norii jucându-se,
să crezi în eternitatea
fiecărui pas
care nu te lasă în urmă,
să te îmblânzești,
să uiți ranchiuna
într-un fel amabil și discret
zorii fiecărei zile
care iartă apusul,
a renaște,
a merge dincolo de
fiecare trecut care te frânează,
un crin care înflorește
și îmbracă în candoare
sufletul lui.

Hibiscus

Calcă pe dubiu
ca și cum ar fi un obstacol
al pământului de nisip,

Luca Cipolla

dansează cu un nou ritm
peste o melodie neștiută,
nu renunța,
desfă lanțurile acelea
și găsește un motiv
ca să nu te abandonezi
schitului care este în tine;
demonstrative paralele
pun la grea încercare
drumul tău,
vise de nebuloase
încercuiesc destinul,
doar mergi mai departe,
spre nașterea aceea
pe care o savurează hibiscusul.

Lazăr Magu

Frunze fără copaci

Mână vântul serii frunzele prin stepă
ca pe niște turme galbene de oi.
Păduri în suferință, vegetal război,
mestecenii pe dealuri trec bolnavi de lepră.

Stă să cadă luna – floare veștejită,
stelele-s de ceară, de aramă-s norii.
Se proptește lumea în galbenul culorii,
soarele-i de piatră, ploaia-i stalagmită.

Mână vântul serii armăsari de frunze
care au, desigur, copite de-mprumut.
Se aude-o doină pribegind pe Prut,
istoria pe maluri începe să ne-acuze.

Sună vântul toamnei, se întinde lepra,
cântă ca din moarte Tatiana Stepa.

Întomnare interioară

Nu-mi arăta cum plouă mov afară,
cum frunzele, ca niște cerșetoare
caută loc de-odihnă – gest de seară,
cum plâng la porți, înapămintate tare.

Nu-mi spune că pădurea e o pradă,
o căprioară în gura unui lup...
Nu-mi arăta cocorii cum se duc
de-a valma, speriați, o canonadă.

La fel se-n tâmplă tot mereu în mine...
Sunt un ogor ce brazdele-și sugrumă,
în mână țin pahare reci cu brumă,
aud în pieptu-mi cum se surpă mine.

Bat vânturile toamnei invers, bat spre El,
și El în plină slavă ascultă un plâns de miel.

Dezechilibru

Frunza care cade, fumul care urcă
îmi spun că viața are preț de nură.
Vara care pleacă, iarna care vine
îmi spun că viața e doar mers pe șine.

Păsări călătoare, grivele de iarnă
îmi spun că viața e numai o lucarnă.
Boabele zdrobite, vinul care suie
îmi spun că viața e corset de cuie.

Malțul care tace, berea ce vorbește
îmi spun că viața e un rău cu pește.
Vântul din grădină, soarele din poartă
îmi spun că viața e natură moartă.

Paltoane mari de ceață, pulovere de ploie
și mâna care mută ceasul înapoi...

Fum de crematoriu

Un Auschwitz de frunze era în zori pădurea
iar cerul un incendiu de păsări călătoare.
Și parcă în cuvinte brusc s-a făcut răcoare,
când te strigam, alt nume îmi răspundea, aiurea...

Mestecenii pe dealuri păreau un grup de medici
care-ncercau s-oprească buestrul desfrunzirii...
Din desfrunzire vine travaliu-mbătrânirii
- duci cana la ureche și-n umbră te împiedici.

De fumul toamnei, Doamne, îngălbenit-au mirii
și turnul catedralei și hainele pe clerici.
Neînțeleș de curte un câine aprig latră
și ca un lup de ceață ninsoarea se arată.

Magdalena

Era o frumoasă – Capelă Sixtină.
Venea din tenebre – Floare de mină.
Mâinile ei albe de hârtie velină
luminau noaptea bezna calină.

Plângea împăcată - spăla lumea de tină
cu lacrimi de mir și terebentină.
Domnul a iubit-o, a iertat-o de vină
și-n cer a luat-o să-i fie vecină.

Era Magdalena o Capelă Sixtină.

Gheorghe SECHEȘAN

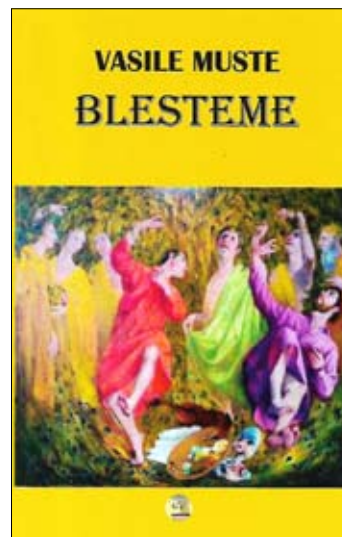
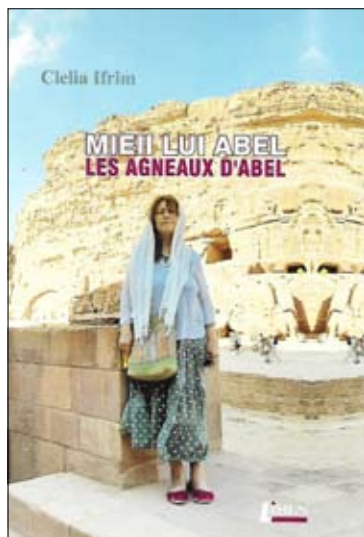
George Nina Elian: Grația cu care moare o frunză, Hoffman, 2023

Ceea ce neliniștește din prima clipă atunci când citești volumul Ninei George Elian este multiplicarea propriei ființe în mai multe ipostaze. Vorbim despre infinitudinea posibilităților de întrupare a ființei, atunci când se privește în oglindă, ceea ce de bună-seamă, nu e de bine; oamenii trebuie să aibă un centru, un ax: „copacul / crescând din chiar centrul oglinzii” (*Ca să fii liber*). De aici derivă, de altfel, și un al doilea element „izvoditor” de angoasă – lipsa de rost și de sens a umanității, azi: „și insule de mulțimi / ce se vântură fără rost / încolo și-ncoace” (*Ca să fii liber*). Între timp, printre „fumigene” existențiale, viața noastră trece între aceste coordonate: „steaguri / revoluții / cadavre / (singurătate și ceață)” (*Crochiu de stare de asediu*). Eu-l profund acuză o dualitate (dureroasă) a ființei, un conflict acutizat, în contextul în care nu mai există nici Dumnezeu, nici credință și nici valori morale: „întindeți voi brațele și apărați-mă / pe mine cel bun / de mine cel rău!” (*Ca să fii liber*). Și asta, mai cu seamă azi, în zilele noastre, căci acum politicul și tot ce e depravat ne comandă viața, existența și destinul: „curvele, tâlâmbii, slugile zarafilor / ne mai întorc o dată istoria pe dos, / ne mai omoară o dată morții // mâine vom urma noi, poimâine – fiii noștri, / răspoimâine – nepoții” (*A patra zi*). Totul este atins de politic, de aripa degradării, a minciunii, a prefăcătoriei, a teatrului ieftin. Pare că natura înseși s-ar fi contaminat de la acest mal de siècle: „zăpada cade peste lume / cu gesturi teatrale” (*Crochiu de stare de asediu*). Poezia Ninei George Serafin este tăioasă, directă, lipsită de menajamente, „constituindu-se” într-un veritabil verdict asupra istoriei: „istoria nu mai are nevoie de eroi, / ci doar de victime” (*A patra zi*). De aici, „firesc”, am spune (un firesc al răului și al anormalității) „rezultă” o confuzie universală, ce caracterizează societatea noastră de azi: „(toți se grăbesc / dar niciunul nu știe

Lăsați cărțile să vină la mine!

unde / și de ce)” (*Ca să fii liber*). Și, peste toate, pândește spectrul morții, ca un *memento* al zădărniciilor în absolut a ființei: „căci moartea e doar cu câteva / ceasuri mai tânără / cu numai / câteva clepsidre...” (*Ca să fii liber*). Și totuși. Autoarea mai acordă o șansă (de salvare) ființei, iar aceasta nu este nimic altceva decât... arta scriiturii: „scrie, doar scrie! Poate ne vom salva” (*Ca să fii liber*)

Vasile Muste: Blesteme, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2023

Toate poeziile (blestemele) din acest volum sunt „superbe”, dacă ne putem exprima astfel; paradoxul poetic vine din faptul că „funcția” lor, în folclor, este cu totul alta decât aceea de a delecta. Dimpotrivă, ele trebuie să instituie o stare de entropie, de dezzechilibru a ființei. Este bine de menționat faptul că „specia folclorică” a blestemului face parte din genul liric (!), și se bazează pe puterea iterativă a cuvântului, în care „cei vechi” credeau și de care se temeau, în egală măsură. Trebuie spus că „blestemele” lui Valeriu Muste sunt „rescrise” într-un registru ironic, personal și, din acest punct de vedere „private” lucrurile, ființa are trei variante. Întrezărim aici și o „umbră” de *ars poetica*, arta, în viziunea autorului, neputând exista în afara suferinței: „Rămâi cu mine / cântă sau taci / sau du-te / la Dumnezeu să-ți ofere colaci” (*Blestem I*). Cele mai multe „blesteme” (poeme) sunt „de dragoste”. Unele de-a dreptul „frumoase” (în măsura în

care un blestem poate fi frumos), cum este și acesta: „Fire-ai și n-ar fi să fii / cum te cunoșteam de fată” (*Blestem II*), ori următorul: „Dacă n-am găsit femeia niciodată / dacă ea m-a găsit astăzi și umblă / singură prin Munții Maramureșului / fă-mă Doamne că rare să mă regăsesc / și să-i fii mereu sub picioare” (*Blestem V*). Demersul poetic al lui Vasile Muste este extrem de interesant. În general, **descântecul, blestemul, imprecția, invocția** sunt specii ale **cuvântului** (ale „puterii” sale de a institui realitate – *vorbești de lup și lupul la ușă* –). De aici și ta-

6 –. / de aici, nu mai urmează nimic” (*Fereastra cu o mie de trupuri*)

Mai mult, chiar, viziunea alunecă în coșmaresc căci, pentru autoare, viața, societatea de azi, lumea în care trăim sunt o veritabilă leprozerie: „Călugărul este cel mai tânăr dintre noi. / Azi a plecat în oraș să facă rost de bani, / să cumpere un ligean nou, săpun, prosoape, / paie noi ca să schimbăm saltelele, / și var, să văruiască pereții” (*Fereastra cu o mie de trupuri*).

Se trăiește, astfel, într-o lume fără amintiri, o lume a-personală, a-memorială: „Nici apa pe care-o beau nu-și

bu-ul lingvistic, adică interdicția de a rosti anumite lexeme, ce ar putea „institui” astfel o realitate nedorită. **Diavolul**, de pildă, are în folclor peste 250 de „denumiri” „eufemistice”, evitându-se cu tot dinadinsul rostirea propriu-zisă a numelui său, din teama de a nu-l „aduce” „în lume”, printre vorbitori. Blestemele au oarecum același statut, cu precizarea că ele, ajutate fiind de forțele malefice, aduc nenorocire, boală, moarte, chiar, în convingerea actanților. Principial vorbind, poezia și blestemul nu sunt total diferite, în viziunea lui Vasile Muste, ele aducând „la lumina zilei”, ca să spunem așa, o nouă realitate, chiar dacă aceasta este una extrem de „grea”. Așa stau lucrurile, de pildă, cu blestemul cel mai greu aruncat asupra sufletului în general, și asupra celui feminin, în special: „fie-ți urma moarte-n viață / chip de lemn stropit cu gheață” (*Blestem VI*). Există, în acest volum, așa cum am mai spus, „blesteme frumoase”, „bune” (nu există așa ceva în folclor), dar „specialitatea” autorului este imprecția „rea”, aceea care „îngemănează” blestemul „greu”, „de dragoste”, cu o trăire de tip „existențialist”: „Murire-ai de moartea nesfârșită / a dușmanilor tăi / în groapa adâncă a urii / ce mi-ai purtat-o” (*Blestem III*). Dacă ar fi să dăm o definiție acestor poeme pline de viață, de patos, de iubire, am putea spune că ele sunt mai mult decât blesteme vechi, „prezentate” în „haină” poetică nouă: „Dacă tot m-ai adus / până la marginea verii / și peste umbră mi-ai răsturnat un rău / vino acum și trăiește-mi destinul” (*Blestem VII*).

Clelia Ifrim: Mieii lui Abel, Editura Limes, 2023, Florești

În volumul Cleliei Ifrim, *Mieii lui Abel*, comunicarea eu-lui interior cu exteriorul pare, de la bun început, obstaculată: „În fiecare dimineață deschid o fereastră. / Cele mai mici au mărimea unei privighetori. / Ce poți să-i spui unei privighetori?” (*Fereastra cu o mie de trupuri*). Din debut, chiar, „ne este oferit” motivul spitalului, al bolii care limitează, firește, orizontul de speranță: „Sau – Dacă vrei să vorbești cu mine / te aștept în salonul numărul

amintește nimic, / ci numai chipul celui care o bea” (*Noapte de iarnă*). Și asta pentru că, în viziunea autorului, nici existența nu mai este ce-a fost. E vorba de o ființare care nu lasă nimic în urmă și, în ultimă instanță, de o lume încremenită în moarte: „Noaptea, toate hărțile strălucesc / și de la o stea la alta, de la o pășune la alta, / se văd cărările prin zăpadă / și clopoștii din piatră de iarnă, pierduți pe drum” (*Noapte de iarnă*).

Asistăm, în ultimă instanță, la regresul ființei înspre starea paradisiacă, ceea ce înseamnă, în viziunea poetică, o „izbândă” existențială: „Orașul din care au plecat oamenii și păsările / se face tot mic, și mai mic, / ca un copil, dormind cu un miel în brațe, / pe-o pășune de la poalele muntelui” (*Autoportret cu miel în brațe*).

Nici dimensiunea religioasă nu este dătătoare de mari speranțe în aceste versuri mai degrabă generatoare de deznădejde decât de speranță căci, potrivit autoarei, suntem, mereu, la porțile paradisiului, fără a reuși vreodată să pătrundem în el: „Îngerul cu sabia de foc / îmi spune că pot să mai stau, / că pot să dorm și noaptea următoare, acolo” (*Din purpură cuvintelor*).

Lucilla Trapazzo (Italia/Elveția) este poetă, traducătoare, artistă, interpretă. După ani întregi petrecuți în străinătate pentru studii și muncă (RDG, Belgia, SUA), acum își împarte locuința între Elveția, Italia, NYC. Are șase cărți de poezie, o serie de poezi internaționali traduși, numeroase colaborări literare cu diverse asociații, reviste și antologii de poezie (în calitate de poetă, redactor, traducătoare) și un CD cu compoziții de Marco di Stefano, inspirate de poeziile ei. Ea co-organizează și moderează evenimente de poezie, festivaluri și expoziții de artă pentru asociații internaționale. Poeziile ei, traduse în 18 limbi, au câștigat premii internaționale majore (inclusiv pe acela de poet laureat Kurora e Poezisë la Festivalul Internațional Korca Netët të Poezisë, Albania 2023) și participă în mod regulat la festivaluri de poezie și artă din Statele Unite, Europa, Africa și Asia (ca de exemplu: Struga Poetry Evenings, N. Macedonia 2021; Princeton Festival, SUA 2021, 2024; Babylon International Festival of the Arts, Irak 2022, 2024; Rockport Poetry Festival, SUA 2023; Kistrech International Festival, Kenya 2023). Un susținător ferm al drepturilor omului și al planetei, opiniile ei sociale și feminine sunt reflectate în multe dintre scrierile sale. Un videoclip realizat după una dintre poeziile ei, Psalmodia, despre o mireasă-copil (o producție Palazzo del Poeta, OST Marco Di Stefano), a fost difuzat de RAI 1 în 2021.

Mama mea

Mama mea îmi șade alături la doctor.
Mama mea e aici și aieva ea nu-i.
Îi lipsesc ceva părți.

Într-o zi ea dinții-și pierdu și azul pe urmă.
Un sân își pierdu, un plămân, părul după.

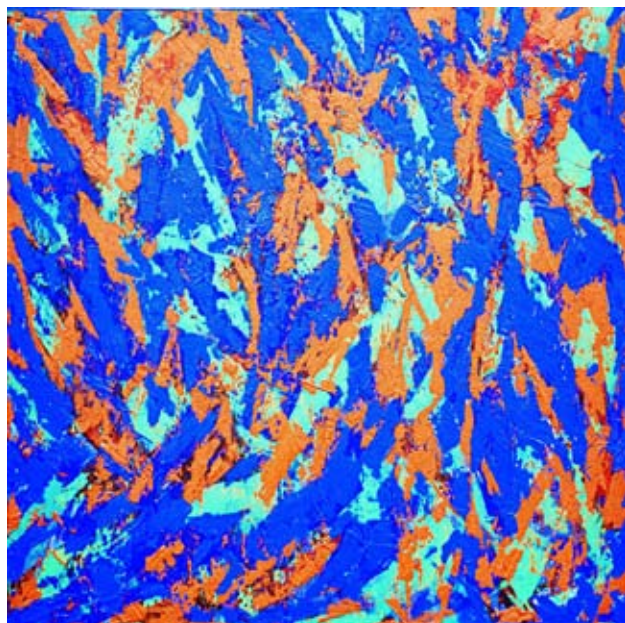
Mama mea pierdu trenuri și nasturi,
pe mama ei o pierdu și pruncia asemeni.
Într-o zi mama mea un fecior își pierdu
(și pe alții pierduți ducă-se).

Mama mea își ține în buzunar numele,
ce cândva renume de-onoruri purtă.
O patrie are mama mea și o casă
ce-i cu fluturi belșug.
Trei păsări are mama mea; și le ține legate de sine
cu fire-n felurite culori.
Când vântul se umflă, în flanc îi izbesc,
dând să zboare.

Mama mea-n părul ei de azbest
strasuri are și volute de fum. Mama mea are-o cută
pe chipu-i și lacăt. Mama mea o jelanie
și-o mătănie are.
O crenguță răsădită pe gâtui-i și o criptă pustie
între-al ei tată și mamă
(cu cenușă - acum plini).

Mama mea are trei fiice
și mai de ispravă versuri ca mine.

Mama mea-i în oglindă, și cu ochii
în ochii-mi țintind.

Fiica mea nu iubește dungile

Mamă, te porți ca un pirat,
copilă fiind îmi spunea
mirată și cântat întrucâtva

Eu, din contră, pretutindeni le port - pe flanele,
pantaloni și eșarfe
(verticale, pentru-a sublima înălțimea)
dungii late, întrerupte, înguste,
paralele, perpendiculare
în cacofonie de culoare și sunet,
la nevoie alb-negru

dar ce-ncântare - ce haos

Fiicei mele, în schimb, liniile drepte îi plac,
între două puncte cuprinse,
ce motivația nu-și schimbă
cu unduirea râului - ea iubește
asimptotele, elipsele,
șoarecii de laborator,
bacteriile din încăperi anaerobe iubește
cifrele exacte
coerente - spiralele cosmice
ce pe amândouă ne prind și urcă
și urcă, se duc
se tot duc, în geometria stelelor, sus

Și poate că acolo, în praful de cosmos

poate chiar acolo-ntr-o zi
ne vom găsi.

Psalmodia (din punctul de vedere al mamei, pentru o mireasă-copil)

Nani, nani, puiul mamei,
scorțișoară-copilă,
zâmbetul tău de lapte în chinchetul de-argint.
În dăinăiuș, micuț, legăna-te-ai
ca infinitul plan al jocului s-aduni.

Ora se încheagă acum și mâna sa întinde.
Numele cade frânt.
Frânghia-i sfâșiata.
Mireasa regină. O mireasă-copil,
micuța mea migdală verzuie dată-n aur.
De jale e vioara - ce scâncind
tăcerii-i poartă rod.

Trezește-te, tu, vânt, ce trestia o apleci,
dezleagă o furtună de nisip și de gheață.
Prinde-o, vântule, tu, ce spițele le umpli,
alin-o de-a simți, lumină dă să vadă.
Desfă-o, vântule, tu, în semințe ce-mprăștii,
din zboru-i fă să cadă în lanuri înșorite
de grâu ce e de aur din stele și din fulgi.

Deschide ușile tu și sfășie-al meu pântec,
de purpură e noaptea, strivită-i amfibena.
Deschide ușile tu și răspândește mierea,
numele-i este scris în culori, mirodenii.
Deschide ușile tu ca să-i aduci păpuși.

Deschide ușile tu ca să îmi sfășii burta.
Deschide ușile tu.
Deschide ușile tu.

Requiem

Murim și ne naștem și nu mai murim iarăși

Încotro gonești omule de piatră de fulger de furtuni
cu viforele ștergându-ți frunze și nume
ce sădești și culegi omule de foc de măcel
când până și ultimul steag în vânt se destramă

După noi, tăcerea și fărâmele
micului-infinit planul miroase-a
carbon

Murim și ne naștem și nu mai murim iarăși

praful se-așează în ale creierului colțuri și pliuri
în ventriculi canale

azi primul zbor s-a întors la fereastra mea
în curând un vârtej de insecte va podidi,
ca să polenizeze mințile
noi semințe vor da din nou naștere
vieții

Murim și ne naștem și nu mai murim iarăși

Prezentare și traducere: Nicoleta CRĂETE

ISSN 2069 - 1645

Revistă a

Unirii Scriitorilor din România,
editată de AL LUGOJPRESS SRL,
cu sprijinul sponsorilor și al SIP Timiș

Director: Nicolae SILADE (actualitatealiterara@yahoo.com)

Redactori: Gheorghe SECHEȘAN,
Adriana WEIMER, Nicoleta CRĂETE,
Veronica BALAJ, Elisabeta BOȚAN,
George MOTROC, Constantin ȘTANCU,
Ionel BOTA, Mircea Dan DUȚĂ,
Vasile PROCA, Constantin-T. STAN

Redactor șef: R. V. GIORGIONI (rvgiorgioni@yahoo.com)

Acest număr s-a tipărit în 1.001 de exemplare

Adresa redacției:

Lugoj, str. Nicolae Bălcescu 6

Telefon: 0744-575-853

Adresa internet: actualitatealiterara.ro

Cărțile se primesc pe adresa redacției, iar materialele
pe e-mail: actualitatealiterara@yahoo.com

Revista se găsește în librăriile și chioșcurile
de ziare din Lugoj, Timișoara, Reșița, Librăria
Cartea Românească Iași și la sediul USR București